

Council of Europe Handbook for Prison and Probation Services regarding Radicalisation and Violent Extremism

Unofficial translation into Latvian

Guide du Conseil de l'Europe à l'intention des services pénitentiaires et de probation concernant la radicalisation et l'extrémisme violent

Traduction non-officielle en letton

Eiropas Padomes Rokasgrāmata ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu

© Council of Europe, original English and French versions

Text originated by, and used with the permission of, the Council of Europe. This unofficial translation is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator.

* * * * *

© Conseil de l'Europe, versions originales en anglais et français

Le texte original provient du Conseil de l'Europe et est utilisé avec l'accord de celui-ci. Cette traduction est réalisée avec l'autorisation du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur.

1282. sanāksme, 2017. gada 22. marts

Eiropas Krimināltiesisko problēmu komiteja (CDPC)

**Eiropas Padomes Rokasgrāmata ieslodzījuma vietām un
probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo
ekstrēmismu**

¹ Līdz šā dokumenta izskatīšanai Ministru komitejā šis ir ierobežotas pieejamības dokuments.

SATURA RĀDĪTĀJS

Priekšvēsture.....	4
PIRMĀ NODAĻA. TVĒRUMS UN GALVENIE JAUTĀJUMI.....	6
Tvērums.....	6
Galvenie jautājumi un problēmas.....	6
OTRĀ NODAĻA. LIKUMPĀRKĀPUMUS IZDARĪJUŠI VARDARBĪGI EKSTRĒMISTI UN RADIKALIZĀCIJAS PROCESS	11
Vardarbīga ekstrēmisma spektrs.....	11
Kas ir vardarbīgais ekstrēmisms?.....	11
Vardarbīgo ekstrēmistu klasifikācija.....	12
Vardarbīgu ekstrēmistu identificēšana visu ieslodzīto un probācijas klientu vidū.....	13
Nesamērīgs apdraudējums.....	14
Potenciālie ārvalstu teroristu kaujinieki.....	15
Ārvalstu teroristu kaujinieki, kuri atgriežas no konflikta zonām.....	15
TREŠĀ NODAĻA. LIKUMPĀRKĀPUMUS IZDARĪJUŠU VARDARBĪGU EKSTRĒMISTU UN RADIKALIZĀCIJAS RISKĀ NOVĒRTĒJUMS	17
Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma nozīme ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbā.....	17
Specializētu riska novērtējuma rīku nepieciešamība attiecībā uz vardarbīgu ekstrēmismu.....	17
Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma ieteicamā metodoloģija.....	18
Vardarbīga ekstrēmisma un radikalizācijas riska novērtējuma mērķi.....	19
Riska trajektorijas un vardarbīga ekstrēmisma rādītāju izmērāmas izmaiņas, kas novērojamas laika gaitā.....	19
Neobjektivitātes kontrolēšana riska novērtējumos.....	19
Novērtēšanas laika grafiks ieslodzījuma vietās un probācijas kontekstā.....	20
Pārbaudes novērtējumi.....	20
Informācijas apmaiņas nepieciešamība.....	20
Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma sniegtās priekšrocības un trūkumi.....	21
CETURTĀ NODAĻA. VARDARBĪGU EKSTRĒMISTU RESOCIALIZĀCIJAS PĀRVALDĪBA IESLODZĪJUMA VIETĀ UN PROBĀCIJĀ.....	24
Palīdzības pasākumi.....	24
Probācijas uzraudzība.....	31
Likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu vispārēja pārvaldība.....	32
Iestāžu savstarpējā sadarbība un vienošanās.....	33
Organizāciju savstarpējo vienošanos struktūra.....	34
Ar īpašām grupām saistīti apsvērumi.....	35
PIEKTĀ NODAĻA. VARDARBĪGU EKSTRĒMISTU DROŠĪBAS PĀRVALDĪBA IESLODZĪJUMA VIETĀ UN PROBĀCIJĀ	41
Ievads.....	41
Dinamiskā drošība.....	41
Cilvēktiesības un sabiedriskā doma.....	42
Ieslodzījuma vietu drošība.....	43
Likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem paredzētas stratēģijas un	

politikas kopuma izstrāde	43
Likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu nošķiršana īpašās ieslodzījuma vietās un īpašos korpusos.....	43
Izvietšanas rīki un lēmumu pieņemšanas mehānismi.....	45
Drošības pasākumi ieslodzījuma vietas zonā	45
Drošība probācijā.....	47
SESTĀ NODAĻA. SAZIŅA AR DRAUGIEM, ĢIMENĒM UN SABIEDRĪBU	51
Sabiedrisku notikumu un konteksta būtiskā nozīme	51
Sadarbība ar ģimenes locekļiem un biedriem.....	52
Bērni un likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti.....	53
Valsti nepārstāvošu praktiķu iesaistīšana resocializācijas procesā.....	53
Nevalstiskas un pilsoniskās sabiedrības organizācijas	54
Mentori	54
Reliģiskie pārstāvji	55
Kādreizējie vardarbīgie ekstrēmisti	56
Cietušie	57
SEPTĪTĀ NODAĻA. IESLODZĪJUMA VIETU UN PROBĀCIJAS DIENESTU SPĒJU VEIDOŠANA	59
Ievads.....	59
Izmaksu efektivitāte.....	59
Atbilstīgās prasmes un spējas	59
Darbinieku apmācība	60
Palīdzības pasākumu īstenotāju un novērtētāju apmācība.....	61
Darbinieku pilnvarošana.....	62
Sadarbības un zināšanu apmaiņas tīklu veidošana	62
Izpēte un novērtēšana	62

Priekšvēsture

1. Ir paustas bažas par to, ka ieslodzījuma vietas var būt izmantotas kā labvēlīga augsne radikalizētiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un ka radikalizēti likumpārkāpēji, kurus ir paredzēts atbrīvot no ieslodzījuma vietas vai kuri ir probācijas uzraudzībā, netiek pienācīgi resocializēti. Bažas pastiprinājās pēc vairākiem terora aktiem, kas tika izdarīti Eiropā 2015. un 2016. gadā, jo virkne galveno vainīgo bija izgājuši caur kriminālās justīcijas sistēmu.

2. Skaidrības nepieciešamība jautājumā par to, kāda varētu būt ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu nozīme uz vardarbīgu ekstrēmismu virzītas radikalizācijas novēršanā un risināšanā un kādai šai nozīmei vajadzētu būt, ir novedusi pie tā, ka Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma Vadlīnijas ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu². Šis darbs ir daļa no pasākumiem, ko Eiropas Padomes dalībvalstis veic atbilstīgi tam, kā tika nolemts Ministru komitejas 125. sesijā (Briselē 2015. gada 19. maijā)³.

3. Vadlīniju mērķis ir sniegt vispārēju tiesisku un ētisku satvaru atbilstošas politikas un pasākumu izstrādāšanai, kas atbilstu ar tiesiskumu un cilvēktiesību aizsardzību saistītajiem Eiropas Padomes standartiem un principiem. Tās aizstāv ieguldījumu nozīmību labā ieslodzījuma vietu un probācijas pārvaldībā un nepieciešamību apmācīt personālu atbilstīgi augstiem profesionālajiem un ētikas standartiem, lai efektīvi cīnītos pret radikalizāciju, kas noved pie vardarbīga ekstrēmisma. Tajās ir uzsvērts arī tas, ka ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbs ir jāuzskata par daļu no vispārējās daudzpusējās vardarbīgā ekstrēmisma apkarošanas stratēģijas.

4. Turklāt tika nolemts sagatavot rokasgrāmatu Eiropas Padomes dalībvalstu ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem, pamatojoties uz vadlīnijās izklāstītajiem standartiem un principiem, un ka rokasgrāmatā šie standarti un principi tiks pilnveidoti. "Rokasgrāmata", kas ir jāizmanto un jālasa kopā ar vadlīnijām un saskaņā ar valstu tiesību aktiem un starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, ir izstrādāta ar mērķi sniegt praktiskus ieteikumus ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem, identificēt radikalizācijas rādītāju sarakstu, sniegt piemērus par iespējamiem rīkiem un metodēm, ko var izmantot, lai novērstu un risinātu radikalizāciju, kas noved pie vardarbīga ekstrēmisma, un šajā saistībā noteikt dažas ieteicamās prakses.

5. Iecerēts, ka rokasgrāmata atbildīs Eiropas Padomes vērtībām un standartiem, jo īpaši Eiropas cietumu noteikumiem un Eiropas Padomes Probācijas noteikumiem, un tā ir jāizmanto kopā ar šiem dokumentiem. Valstu iestādēm ir jāapzinās, ka nepilngadīgām personām ir nepieciešama īpaša uzmanība un palīdzības paņēmieni, kas atšķiras no tiem, kurus piemēro attiecībā uz pilngadīgām personām. Tādējādi tiek ņemti vērā viņu personības attīstības procesi un īpašās vajadzības. Kad šī rokasgrāmata tiek piemērota attiecībā uz nepilngadīgām personām, tā ir atbilstoši jāpielāgo un jāievēro Eiropas noteikumi par nepilngadīgiem likumpārkāpējiem, kuriem tiek piemēroti sodi vai pasākumi.

² Vadlīnijas ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu (Ministru komiteja pieņēma Ministru vietnieku 1249. sanāksmē 2016. gada 2. martā).

³ Dok. CM (2015)74. Rīcības plāns "Cīņa pret vardarbīgo ekstrēmismu un radikalizāciju, kas noved pie terorisma".

6. Šajā jomā aktīvi darbojas arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (*UNODC*)⁴, kā arī ES finansētais Radikalizācijas izpratnes tīkls (*RAN*). Radikalizācijas izpratnes tīkla pārstāvji un citi eksperti ir apvienojuši spēkus darbā pie šīs rokasgrāmatas, lai izklāstītu šajā jomā pieejamās starptautiskās un speciālās zināšanas. Šī rokasgrāmata ir šo kopīgo centienu rezultāts, un tās mērķis ir palīdzēt valstu iestādēm un sabiedrībai kopumā efektīvāk cīnīties pret radikalizāciju, kas noved pie vardarbīga ekstrēmisma.

7. Šo darbu veica Penoloģijas sadarbības padome (*PCCP*) laika posmā no 2015. gada janvāra līdz 2016. gada oktobrim. *PCCP* darba grupas dalībnieki šajā laikā (alfabētiskā secībā): Natālija BISŪ [*Nathalie BOISSOU*] (Francija); Annija DEVOSA [*Annie DEVOS*] (Beļģija); Viviana DŽEIRANA [*Vivian GEIRAN*], *PCCP* priekšsēdētāja (Īrija); Jorgs DŽESĪ [*Jörg JESSE*], *PCCP* priekšsēdētāja vietnieks (Vācija); Antanas JATKĒVICŪS [*Antanas JATKEVIČIUS*] (Lietuva); Atila JUHĀSS [*Attila JUHÁSZ*] (Ungārija); Nikolajs KULURIS [*Nikolaos KOULOURIS*] (Grieķija); Dominiks LĒNERS [*Dominik LEHNER*] (Šveice); Nadja RADKOVSKA [*Nadya RADKOVSKA*] (Bulgārija). Rokasgrāmatas projektu sagatavoja trīs ārējie zinātniskie eksperti – Kristofers DĪNS [*Christopher DEAN*] (Apvienotā Karaliste), Merela MOLENKAMPA [*Merel MOLENKAMP*] (Nīderlande) un D. Elēna PRESMAŅA [*D. Elaine PRESSMAN*] (Nīderlande/Kanāda).

⁴ *UNODC* Rokasgrāmata par vardarbīgu ieslodzīto ekstrēmistu pārvaldību un vardarbīgas radikalizēšanās novēršanu ieslodzījuma vietās. https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf

PIRMĀ NODAĻA. TVĒRUMS UN GALVENIE JAUTĀJUMI

Tvērums

8. Šīs rokasgrāmatas mērķis ir sniegt konkrētus norādījumus un ieteikumus, lai panāktu labas prakses izmantošanu radikalizētu likumpārkāpēju riska novērtējumā un šādu likumpārkāpēju pārvaldībā un reintegrācijā. Šajā dokumentā ir sniegta praktiska informācija, kas ir saskanīga ar pielāgotu riska novērtējumu un palīdzības pasākumu būtisko nozīmi un labu ieslodzījuma vietu un probācijas pārvaldības principu izmantošanu attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem. Gan ieslodzījuma vietu, gan probācijas dienestu ilgtermiņa stratēģijai vajadzētu būt likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgo ekstrēmistu atkārtotu likumpārkāpumu novēršanai, radikalizācijas novēršanai ieslodzījuma vietās un probācijas apstākļos un ilgtermiņa preventīvās stratēģijas izveidošanai kriminālās justīcijas sistēmā.

9. Šī rokasgrāmata ir paredzēta vadītājiem un ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbiniekiem. Proti, šajā rokasgrāmatā sniegtās galvenās atziņas un informācija būs noderīgas tiem ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbiniekiem, kuri tieši saskaras ar likumpārkāpējiem, viņu profesionālajā mijiedarbībā ar šo īpašo personu grupu viņu atbildības sfērā. Tā noderēs arī tiem darbiniekiem, kas strādā ar likumpārkāpējiem, kuri ir radikalizējušies ieslodzījuma vietā. Šādi darbinieki var būt psihologi, nosacīti atbrīvoto personu uzraugi, sociālie darbinieki un citu profesiju un partnerorganizāciju pārstāvji. Šī rokasgrāmata ir pirmais solis tādas prakses un darba metožu izstrādē, kuras varētu ieteikt gan Eiropas Padomes dalībvalstīs, gan starptautiskā līmenī. Tā ir jāuzskata par darba dokumentu, kas laika gaitā (vēlams katru gadu) ir jāpārskata, lai iekļautu tajā jaunākās kolektīvās un speciālās zināšanas, kas gūtas šajā salīdzinoši jaunajā jomā.

Galvenie jautājumi un problēmas

Cilvēktiesību un ieslodzījuma vietu drošības aizsardzība

10. Ieslodzījuma vietas ir paredzētas likumpārkāpēju ieslodzīšanai drošos un cilvēcīgos apstākļos. Ieslodzījuma vietu pastāvēšanas mērķis ir soda izpilde, resocializācija un sabiedrības aizsardzība. Resocializācijas un palīdzības programmām, kuras tiek īstenotas gan ieslodzījuma vietās, gan attiecībā uz probācijas uzraudzībā esošiem likumpārkāpējiem, mērķis ir veicināt likumpārkāpēju reintegrāciju sabiedrībā. Neatkarīga ieslodzījuma vietu un probācijas prakses uzraudzība un atbilstoši sūdzību iesniegšanas mehānismi novērsīs pasākumu nepareizu pārvaldību un tiesību un brīvību pārkāpšanu.

11. Lai veicinātu noziedznieku resocializāciju un reintegrāciju sabiedrībā, ieslodzījuma vietām ir jāaizsargā ieslodzīto cilvēktiesības un jāuztur droša un cilvēcīga vide, kas veicina ieslodzīto konstruktīvu iesaistīšanos ikdienas dzīvē ieslodzījuma vietā. Jānovērš ieslodzījuma vietas pārapdzīvotība, jo tā nelabvēlīgi ietekmē likumpārkāpējus un apdraud drošību ieslodzījuma vietā. Jāparedz vairāk laika ieslodzījuma vietu apmeklējumiem, ieslodzījuma vietas īslaicīgai atstāšanai un dažādām nodarbībām ārpus kameras, lai mazinātu šo nelabvēlīgo ietekmi un stimulētu pozitīvas pārmaiņas ieslodzītajos. Lai radītu uzticību un sapratni starp darbiniekiem un ieslodzītajiem, ieslodzījuma vietas politikai jābūt pārredzamai un īstenotai taisnīgā un godīgā veidā.

Radikalizācijas procesa izprašana

12. Laba ieslodzījuma vietu un probācijas pārvaldība ir jāattiecina uz visiem likumpārkāpējiem, tostarp uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, un tai ir jāveicina ikvienas personas resocializācija. Izpratne par ieslodzītajiem vardarbīgajiem ekstrēmistiem, viņu ideoloģiju un personīgo motivāciju tiks uzlabota, pieņemot darbā un apmācot tādas ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbiniekus, kuriem piemīt empātija un spēja strādāt ar likumpārkāpējiem konstruktīvā un pozitīvā veidā. Šāda informācija ir atbilstīga likumpārkāpēju unikālo vajadzību un riska statusa precīzai analīzei. Tā arī veicina pozitīvu vidi ar citiem ieslodzītajiem un var atvieglot iesaistīšanos plašākos pozitīvos ieslodzījuma dzīves aspektos.

13. Personu apbalvošana par labu uzvedību notiek ar mērķi veicināt līdzdalību radikalizācijas apkarošanas programmās, kas ir paredzētas likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un tiem, kas ir pakļauti riskam radikalizēties vardarbīga ekstrēmisma virzienā. Taisnīgi disciplinārsodi kopā ar pozitīviem stimuliem var veicināt uzticēšanos un pareizu izpratni par taisnīgumu ieslodzījuma vidē un varētu veicināt kognitīvu atvēršanos pārmaiņām, kas ir būtiski visiem likumpārkāpējiem un var būt īpaši atbilstīgi personām, kuras ir vardarbīgi ekstrēmisti.

Pienācīga personāla un resursu piešķiršanas un pārvaldības nepieciešamība

14. Iestādēm ir pienākums nodrošināt atbalstu, līdzekļus, apmācību, drošību un uzraudzību tiem darbiniekiem visos līmeņos, kas strādā ar vardarbīgiem ekstrēmistiem un personām, kuras radikalizējas. Darba apstākļiem ir jāatbilst to pienākumu sarežģītībai un svarīgumam, kurus darbinieki veic šajā saistībā. Tādējādi būs iespējams saglabāt profesionāli kvalificētus darbiniekus un tiks veicināta laba pārvaldība un atbilstošu un mērķorientētu novērtējumu un palīdzības pasākumu nodrošināšana.

Vardarbīgu ekstrēmistu un radikalizācijas procesā esošu likumpārkāpēju identificēšana

15. Ir svarīgi identificēt visus ieslodzītos vai probācijas klientus, kas var būt vardarbīgi ekstrēmisti, un personas, kam draud radikalizēšanās. Jāidentificē tās personas, kuras ir radikalizācijas procesā, pakāpeniski kļūstot par vardarbīgiem ekstrēmistiem, taču kuras ir notiesātas par likumpārkāpumu, kas nav saistīts ar terorismu vai vardarbīgu ekstrēmismu. Jāidentificē arī tie likumpārkāpēji, kuru vardarbīgās rīcības pamatā bijusi ideoloģiska motivācija, bet kuri tomēr tika notiesāti par vispārīga veida vardarbīgu likumpārkāpumu.

16. Motivācijas identificēšana ir svarīga, jo šai grupai ir raksturīgas pazīmes, ar kurām tā būtiski atšķiras no citiem likumpārkāpējiem vai likumpārkāpēju grupām. Šīs pazīmes un atšķirības ietekmē personu radikalizācijas potenciālu ieslodzījuma vietā, viņu veiksmīgu integrāciju sabiedrībā probācijas laikā un individualizētus un atbilstošus riska novērtējumus un palīdzības programmas. Tāpat arī vispārējām resocializācijas pieejām, ko izmanto attiecībā uz citiem likumpārkāpējiem, var būt vien neliela ietekme radikalizēšanās vardarbīga ekstrēmisma virzienā vai ar šo konkrēto likumpārkāpēju grupu saistīto vardarbīga ekstrēmisma ideoloģiju un nodomu apkarošanā vai šādas ietekmes var nebūt vispār. Lai gan pastāv atsevišķas vispārējas pieejas, kas būs noderīgas gan attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, gan attiecībā uz citiem likumpārkāpējiem, zināšanas par vardarbīgu ekstrēmistu īpatnībām un atšķirībām no citiem likumpārkāpējiem atvieglos precīzu novērtēšanu, atbilstoši mērķorientētus palīdzības pasākumus un efektīvu probācijas

stratēģiju un procesu nodrošināšanu.

Noziegumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem raksturīgās īpašības

17. Būtiskas atšķirības no “parastajiem” likumpārkāpējiem ir identificētas tādās jomās kā personīgās vajadzības, motivācija, politiskie un ideoloģiskie uzskati, aizvainojums, vērtības, attieksme, personiskās īpašības un iepriekšēja vardarbīgā ekstrēmismā balstīta rīcība. Jāņem vērā elementi, kas ir saistīti ar personas turpmāko nodomu un spēju, kā arī visi pastāvošie vai potenciālie “aizsardzības” vai riska mazināšanas faktori. Šāda informācija ir svarīga, lai pieņemtu ar risku saistītus lēmumus attiecībā uz vardarbīgiem ekstrēmistiem un tiem, kuri var radikalizēties vardarbīga ekstrēmisma virzienā. Šie elementi ir svarīgi arī turpmāko individualizēto palīdzības programmu mērķu un palīdzības stratēģiju noteikšanai, kas tiks izmantotas vardarbīgā ekstrēmisma apkarošanai. Tie tiks sīkāk apspriesti turpmākajās šīs rokasgrāmatas sadaļās.

18. Ir vispārpieņemts, ka nav tāda vienota profila, kam vardarbīgi ekstrēmisti atbilstu vecuma, dzimuma, izglītības, audzināšanas, garīgās veselības, valstspiederības, etniskās piederības un iepriekšējās pieredzes ziņā. Daudzi vardarbīgi ekstrēmisti citā ziņā ir “normāli” funkcionējoši indivīdi, kuru uzskati ir balstīti konkrētā ideoloģijā un kuri ir gatavi izmantot nelikumīgu vardarbību, lai sasniegtu savus mērķus. Dažiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un personām, kas radikalizējas vardarbīga ekstrēmisma virzienā, piemīt psihiskās veselības traucējumi, tomēr tie nav šo grupu raksturojoša pazīme. Daži likumpārkāpēji ir gados jaunas pilngadīgas personas, citi ir vecākas pilngadīgas personas, bet daži ir nepilngadīgi likumpārkāpēji. Agrāk likumpārkāpēji bija galvenokārt vīrieši, taču mūsdienās arvien vairāk sieviešu iesaistās vardarbīga ekstrēmisma likumpārkāpumos. Daudzi likumpārkāpēji ir no stabilām, parastām ģimenēm. Citi nav. Daži zināmi vardarbīgi ekstrēmisti ir augsti apmācīti profesionāļi, piemēram, ārsti un inženieri. Citi ir mazizglītoti vai nav pabeiguši mācības skolā. Daži ir līderi, bet citi ir sekotāji vai pat krimināli oportunisti. Neatkarīgi no šīm atšķirībām pastāv rādītāji, kurus var identificēt un konstruēt protokolā, lai identificētu šīs individuālās īpašības, identificētu un raksturotu personas radīto risku, kā arī sniegtu atbilstošu informāciju, kas palīdzētu pārvaldīt ieslodzījuma vietā un probācijas uzraudzībā esošos vardarbīgos likumpārkāpējus.

19. Slikti pārvaldītas un pārpildītas ieslodzījuma vietas var būt faktors, kas izraisa radikalizācijas pieaugumu. Aizvainojumi, morālais niknums un neapmierinātība, kas rodas no necilvēcīgas attieksmes, var pastiprināt vardarbīgo ekstrēmistu vervētāju ietekmi ieslodzījuma vietās vidē. Ekstrēmistu ideoloģijas var būt vieglāk nodot naidīgā un pārpildītā vidē. Tā kā ir zināms, ka daži no lielo Eiropas terora aktu veicējiem bija izgājuši caur ieslodzījuma vietu un probācijas sistēmām, ir svarīgi izskatīt jautājumus, kādi varētu būt risku veicinošie elementi, un ietvert pieejas, kas ir paredzētas vardarbīga ekstrēmisma riska mazināšanai, vienlaikus pievēršot uzmanību arī izmaksām.

Specializētas procedūras attiecībā uz noziegumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem

20. Vajadzība pēc specializētām procedūrām, tostarp pēc riska un cita veida novērtējuma un palīdzības procedūrām ieslodzītiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, ir atzīta to starptautisko organizāciju un iestāžu dokumentos, kuras ir atbildīgas par vardarbīgā ekstrēmisma problēmas risināšanu. Šīs iestādes un dokumenti ir norādīti šā dokumenta sadaļās, kurās apspriesta vardarbīgu ekstrēmistu riska novērtējums un šai grupai piemērojamās pārvaldības pieejas. Ir atzīta arī vajadzība novērst ieslodzīto radikalizāciju un veicināt ieslodzīto resocializāciju un

reintegrāciju sabiedrībā.

Galvenās atziņas

- Laba ieslodzījuma vietu un probācijas pārvaldība ir svarīga visiem likumpārkāpējiem, un tā atvieglo konstruktīvu palīdzības pasākumu īstenošanu attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem.
- Neatkarīga ieslodzījuma vietu un probācijas prakses uzraudzība un sūdzību iesniegšanas mehānismi novērsīs pasākumu nepareizu pārvaldību un tiesību un brīvību pārkāpumus.
- Likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti ir iespējami ātri jāidentificē visu ieslodzīto vai probācijas klientu vidū, lai varētu pievērsties viņu īpatnībām un vajadzībām.
- Atbildīgajām iestādēm ir jānodrošina pietiekams personāls, resursi un specializēta apmācība visos līmeņos, lai nodrošinātu, ka darbā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem tiek izmantotas atbilstošas un efektīvas procedūras un prakse.
- Īpaša uzmanība jāpievērš tām personām, kuras var būt uzņēmīgas pret radikalizāciju ieslodzījuma vietās un probācijas vidē.
- Īpašu un atbilstošu novērtējumu sniegšana attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un atbilstošu efektīvu un individualizētu palīdzības programmu nodrošināšana, lai cīnītos pret radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu, ir ieslodzījuma vietu un probācijas sistēmu pamatmērķi.
- Nav tāda vienota profila, kam atbilstu visi vardarbīgie ekstrēmisti vai personas, kas radikalizējas vardarbīga ekstrēmisma virzienā. Individualizētu pieeju piemērošana attiecībā uz šo grupu sniegs optimālas izredzes gūt sekmīgus rezultātus, apkarojot vardarbīgo ekstrēmismu.

Atsauces/ieteicamā literatūra:

- Eiropas Padomes Vadlīnijas ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu (2016. gads) (pieņemtas Ministru komitejā 2016. gada 2. martā).
- Starptautiskais Pretterorisma centrs *The Hague & Hedayah* (2013. gads). “*Building on the GCTF’s Rome Memorandum; Additional Guidance in Rehabilitation and Reintegration Programmes*”.
- *Chowdhury Fink, N., Romaniuk P., un Barakat, R. Evaluating Countering Violent Extremism Programming*. Pasaules Pretterorisma forums, Kanādas valdība un Globālās terorisma apkarošanas sadarbības centrs, 2013. gads.
- *Pressman, D.E.* (2016. gads). *The Complex Dynamic Causality of Violent Extremism*. Izdevumā *Disaster Forensics: Understanding Root Cause and Complex Causality*. A. Masys (redaktors). Springer, Londona & Ņujorka, 2016. gads, 249269. lpp.
- *Hannah, G., Clutterbuck, L., & Rubin, J.* (2008. gads) *Radicalisation or rehabilitation: Understanding the Challenge of Extremist and Radicalised prisoners*. RAND Europe.
- *Lloyd, M.* (2012. gads) Īpašs izdevums: *Combating terrorism and extremism*. *Prison Service Journal*, 203. sējums.
- *Veldhuis, T.M. & Kessels, E.J.A.M.* (2013. gads) *Thinking before leaping: The need for more and structural data analysis in detention and rehabilitation of extremist offenders*. *Research Paper: International Centre for Counter Terrorism*.
- *Hamm, M, S.* *The Spectacular Few: Prisoner Radicalization and the Evolving Terrorist Threat*. Ņujorka: NYU Press. ISBN: 978081472544A.

-
- *Silke* (2014. gads) *Prisons, Terrorism & Extremism, Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*. Oxon, U.K: Routledge
 - *Handbook on the management of violent extremist prisoners and the prevention of radicalization to violence in prisons*, 2. nodaļa, pieejama tīmekļa vietnē:
https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf
 - *FRA* (Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra): *Criminal detention and alternatives: fundamental rights aspects in EU cross-border Transfers*, pieejams tīmekļa vietnē:
<http://fra.europa.eu/en/publication/2016/criminal-detention-and-alternatives-fundamental-rights-aspects-eu-cross-border>

OTRĀ NODAĻA. LIKUMPĀRKĀPUMUS IZDARĪJUŠI VARDARBĪGI EKSTRĒMISTI UN RADIKALIZĀCIJAS PROCESS

Vardarbīga ekstrēmisma spektrs

21. Pastāv daudzi vardarbīga ekstrēmisma veidi. Eiropas valstis un citas valstis visā pasaulē ir saskārušās ar plašu vardarbīgā ekstrēmisma spektru. Tas ietver labējā spārna vardarbību, kreisā spārna vardarbību un citu politiski, sociāli, reliģiski motivētu vai citu ideoloģiski motivētu vardarbību. Šāda vardarbīgas rīcības spektra vienojošais elements ir tas, ka nelikumīgās vardarbības nolūks ir ideoloģisko mērķu sasniegšana.

22. Lai arī lielākais apdraudējums, ko *Europol* pašlaik ir identificējis, ir tā dēvētās “Islāma valsts” (*IS*) vai *Al Qaeda* iedvesmots vardarbīgais ekstrēmisms, īpaša uzmanība ir jāpievērš visiem vardarbīgajiem ekstrēmistiem, kuri atrodas ieslodzījuma vietās un probācijā, un tiem ir nepieciešamas īpašas pieejas. Ir zināms, ka ideoloģisku dzinuļu motivētu personu radītais apdraudējums atšķiras no citu vardarbīgu likumpārkāpēju radītā apdraudējums un ka tiem raksturīgas atšķirīgas pazīmes.

Kas ir vardarbīgais ekstrēmisms?

23. Daudzi likumpārkāpēji ir apsūdzēti vai notiesāti par likumpārkāpumiem, kuri izdarīti, izmantojot vardarbību. Relatīvi maza procentuāla daļa no šiem likumpārkāpumiem ir saistīta ar ideoloģiski motivētu vardarbību. Eiropas Padomes “Vadlīnijās ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu” ir noteikts, ka vardarbīgais ekstrēmisms izpaužas kā tādu darbību popularizēšana, atbalstīšana un veikšana, kuras var izraisīt terorismu un kuru mērķis ir aizstāvēt ideoloģiju, kas sludina rases, nacionālo, etnisko vai reliģisko pārkāpumu. Tas var ietvert arī vardarbīgu pretošanos demokrātijas pamatprincipiem un pamatvērtībām. Radikalizācija vardarbības virzienā ir dinamisks process, kurā persona pakāpeniski pieņem vardarbīgo ekstrēmismu un kļūst par tā atbalstītāju. Pastāv rādītāji, kas liecina par vardarbīgu ekstrēmismu. Tie ir ar pierādījumiem apstiprināta uzvedība, kas liecina par pieaugošu piesliešanos ideoloģijai, kura atbalsta vardarbības izmantošanu, pieaugošu gatavību rīkoties vardarbīgā veidā, lai sasniegtu ideoloģiskus mērķus, un/vai faktiska līdzdalība nelikumīgā vardarbīgā rīcībā politisku, reliģisku, sociālu vai citu ideoloģisku mērķu sasniegšanas nolūkā.

24. Saistībā ar radikalizācijas procesu vardarbības virzienā pastāv rādītāji, kurus ir iespējams identificēt un dažos gadījumos – novērtēt. Ne visi rādītāji ir novērojami visām personām, kuras radikalizējas vardarbības virzienā, un ne visi vardarbīgi ekstrēmisti ir saistīti ar grupu. Dažas personas var būt tā dēvētie “vientuļie vilki”.

25. Daži eksperti ir raksturojuši radikalizācijas procesu vardarbīgā ekstrēmisma virzienā, sadalot to dažādās fāzēs. Ne visi likumpārkāpēji iziet visas fāzes vai sasniedz pēdējo fāzi, kas ir vardarbības akta veikšana. Radikalizācijas process caur šīm fāzēm var būt īss vai arī ilgstošs. Cilvēku radikalizācijas process var sākties, beigties un atsākties dažādās fāzēs.

26. Par radikalizēšanās procesu vardarbības virzienā var liecināt šādi rādītāji:

- a) personas vardarbīgās rīcības motivācijā ir politisks, reliģisks, sociāls vai cits būtisks ideoloģisks elements;

-
- b) persona ir pieņēmusi ideoloģiju, kas atbalsta vardarbības izmantošanu vēlamu mērķu sasniegšanai, un ir iesaistīta procesā, kas stiprina tās personīgo pārliecību, ka vardarbība ir nepieciešama vēlamu ideoloģisko mērķu sasniegšanai;
- c) personai ir nodoms rīkoties, tā ir rīkojusies vai plāno rīkoties nelikumīgā vardarbīgā veidā, lai sludinātu ideoloģiju un sasniegtu tās mērķus.

27. Citi identificējami rādītāji var būt arī šādi:

- izmaiņas attieksmē un vērtībās, kas liecina par pieaugošu neiecietību un neelastību;
- pieaugoša piesliešanās ideoloģijai vai vēstījumam, kas atbalsta vardarbības izmantošanu;
- pieaugoša gatavība izmantot vardarbību, lai sasniegtu ideoloģiskus mērķus;
- pieaugoša iesaistīšanās fiziskos vai virtuālos (kiber)tīklos, kas atbalsta vardarbības izmantošanu pieņemtā vēstījuma atbalstam;
- draudzības saišu veidošana, sakari ar ģimenes locekļiem un/vai saistība ar citām personām, kuras atbalsta attiecīgo ideoloģiju;
- izmaiņas personiskās uzvedības modeļos, interese par jaunām prasmēm un spējām, kas ļauj rīkoties vardarbīgi, vai šādu prasmju un spēju pilnveidošana.

28. Lai arī “vientuļajiem vilkiem” var nebūt tiešu sakaru personīgā līmenī, viņu ideoloģiskais elements un motivācija ir vienlīdz stipri, un bieži tiek atklātas netiešas saites un sakari kibertelpā.

29. Šie rādītāji ir novērojami plašā vardarbīgo ekstrēmistu spektrā un ir attiecināmi uz dažādu ideoloģiju un mērķu atbalstītājiem. Tos var iedalīt trīs kategorijās, kas ir saistītas ar 1) ideoloģiju vai vēstījumu, kurš ir pieņemts vai ir pieņemšanas procesā; 2) personīgajiem sakariem, kibersakariem un citām saitēm un tīkliem, kas atbalsta personu un ideoloģiju; 3) personas personīgo vajadzību un motivāciju strādāt pie pieņemto ideoloģisko mērķu sasniegšanas.

Vardarbīgo ekstrēmistu klasifikācija

30. Vardarbīgie ekstrēmisti var savstarpēji atšķirties pēc raksturojošajām pazīmēm. Kā minēts iepriekš, daži varētu būt darbojušies vienatnē, bet citi var būt bijuši ekstrēmistu grupas dalībnieki. Daži var būt iepriekš saņēmuši apmācību un iesaistījušies vardarbīgos ekstrēmistu pasākumos, savukārt citi var būt arestēti par to, ka ir plānojuši iesaistīties kādā vardarbīgā rīcībā savā mītnes valstī vai ārvalstī bez iepriekšējas vardarbīgu darbību pieredzes vai spējas veikt šādas darbības. Daži vardarbīgi ekstrēmisti ir harizmātiski līderi. Citi ir sekotāji. Daži spēj savervēt jaunus biedrus, savukārt citi ir nenoturīgi pret šādu vervēšanu. Daži vardarbīgi ekstrēmisti jau agrāk ir bijuši sodīti par krimināliem pārkāpumiem, savukārt citiem nav zināmas kriminālās pagātnes. Šo individuālo pazīmju izprašana ir svarīga, lai varētu efektīvi reaģēt uz atsevišķiem likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem.

31. Ieslodzījuma vietās un probācijas sistēmās vardarbīgus ekstrēmistus identificē atbilstīgi vismaz trīs kategorijām: 1) personas, kuras ir ideologi un līderi un var būt radikalizētāji; 2) personas, kuras ir sekotāji un var būt nenoturīgi pret pieaugošu radikalizāciju; 3) personas, kuras ir krimināli oportunisti un vēlas gūt personīgu labumu un pieslieties vardarbīgiem ekstrēmistiem, lai gūtu sev kādas noteiktas personīgas priekšrocības. Šāds dalījums ir noteikts, pamatojoties uz vardarbīgo ekstrēmistu riska novērtējuma procesu, un izklāstīts šīs rokasgrāmatas 3. nodaļā. Šī klasifikācija atšķiras no tās, kurā personas tiek klasificētas atbilstīgi radītajam riskam, piemēram, zemam, vidējam vai augstam riskam. Dažādiem

nolūkiem tiek izmantotas dažādas klasifikācijas. Lai arī vardarbīgā ekstrēmisma definīcijā ietilpst uzticība ideoloģiskajiem mērķiem, dažas personas vairāk motivē dzīves jēgas meklējumi, tās var būt spiestas iesaistīties citu personu ietekmē vai tām var būt nepieciešama sociālā piederība.

32. Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbinieki ir jāapmāca atpazīt personas saistību ar zināmu ekstrēmistu tīklu vai grupu. Šī informācija ir jāņem vērā, pieņemot lēmumus par personas izmitināšanu ieslodzījuma vietā un par palīdzības sniegšanu šai personai un strādājot ar personu sabiedrībā. Ja mērķis ir panākt distancēšanos no grupas, tad grupas līderu un citu dalībnieku nepārtrauktais tuvums var kavēt šā mērķa īstenošanu. Ierobežota vai minimāla saziņa ar citiem grupas dalībniekiem un grupas līderi var samazināt grupas ietekmi un atvieglot distancēšanos. Šāds izvietojums ir regulāri jāpārskata atkarībā no dažādiem faktoriem, tostarp nepieciešamības paātrināt personas distancēšanos no radikalizācijas un sagatavošanās atbrīvošanai no ieslodzījuma vietas.

33. Personai ieteicams neizmitināt tādu personu tiešā tuvumā, kas ir uzņēmīgas pret harizmātiska līdera ietekmi un autoritāti viņa nodomā īstenot radikalizāciju un vervēšanu ieslodzījuma vietas vidē. Personai individuālo rakstura īpašību pārzināšana (kategorizācija), visticamāk, ļaus labāk plānot palīdzības pasākumus un identificēt riskus probācijas procesa laikā. Šie jautājumi sīkāk apspriesti 4. nodaļā.

34. Zināšanām par dažādiem likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu un viņu apvienību veidiem (klasifikācija) ir būtiska nozīme saistībā ar likumpārkāpēju izvietošanu, identificētajiem individualizētajiem palīdzības pasākumiem, kad tādi ir pieejami, palīdzības pasākumu labvēlīgo ietekmi un probācijas lēmumiem, kas ir izstrādāti, lai veicinātu veiksmīgu pārvaldību sabiedrībā, tostarp reintegrāciju.

Vardarbīgu ekstrēmistu identificēšana visu ieslodzīto un probācijas klientu vidū

35. Ir būtiski ņemt vērā, ka ne visos notiesāšanas gadījumos ir skaidri saprotams, vai likumpārkāpumam ir bijuši ideoloģiski motīvi. Lai arī dažas personas ir notiesātas par vardarbīga ekstrēmisma likumpārkāpumiem, citas personas, kuras ir tādu pašu ideoloģisku motīvu vadītas, var būt notiesātas par citiem likumpārkāpumiem. Līdz ar to ieslodzījuma vietās un probācijas uzraudzībā būs gan “nezināmie vardarbīgie ekstrēmisti”, gan “zināmie” vardarbīgie ekstrēmisti.

36. Atbilstoša identifikācija nodrošinās, ka attiecībā uz personām, kuras ir ekstrēmisti, tiks pienācīgi novērtēts riska līmenis, ko šādas personas rada ieslodzījuma vietā un/vai probācijas uzraudzībā. Atsevišķos apstākļos var izmantot šaurāka tvēruma novērtējumus, piemēram, specializētus pārbaudes protokolus, lai novērtētu personas ar radikāliem uzskatiem, kuras tiek turētas apcietinājumā vai ieslodzījumā, bet kuras tiesā netika identificētas kā vardarbīgi ekstrēmisti vai nav izdarījušas ar vardarbīgu ekstrēmismu saistītu likumpārkāpumu. To veic ar nolūku nodrošināt, ka ieslodzījuma vietā nenotiek šādu personu turpmāka radikalizācija. Nolūks ir arī nodrošināt, ka palīdzības programmas ir pietiekami vispusīgas un atbilstošas gan likumpārkāpēja sodāmībai kopumā, gan saistītajiem vardarbīga ekstrēmisma elementiem.

37. Svarīgi identificēt tos likumpārkāpējus, kuri jau ir radikalizējušies un kļuvuši par vardarbīgiem ekstrēmistiem un kuru likumpārkāpumiem bija ideoloģisks elements vai kuriem ideoloģija bija galvenais motīvs. Slēpti vardarbīgi ekstrēmisti var radikalizēt citas tuvumā

esošas personas, un viņiem var piemist spējas, ko ir iespējams nodot iepriekš neradikalizētiem likumpārkāpējiem. Pieredzējuši vardarbīgi likumpārkāpēji, kuri radikalizējas ieslodzījuma vietā, pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas var radīt postošas sekas. Ieslodzījuma vietas vidē ieteicams novērot vardarbīgā ekstrēmisma pazīmes visiem ieslodzītajiem. Ieslodzījuma vietas darbiniekiem īpaša uzmanība jāpievērš tam, ka ieslodzītais izrāda ievērojamu atbalstu vardarbīgām ekstrēmistu ideoloģijām un/vai pievienojas ieslodzījuma vietā vai ārpus tās esošiem vardarbīgu ekstrēmistu tīkliem.

38. Ieslodzījuma vietas un probācijas dienesta darbiniekiem jābūt pienācīgi apmācītiem, lai veiktu darbu efektīvi un cilvēcīgi. Darbiniekiem ir jābūt apmācītiem atšķirt radikalizētus likumpārkāpējus no likumpārkāpējiem, kuri vienkārši praktizē savu reliģiju, kultūru vai tradīcijas, un viņiem ir jāsaņem palīdzība šajā saistībā. Pastāv kļūdainu secinājumu risks, ja darbinieki nespēj atšķirt dažādas kultūras un tradīcijas no neapmierinātības un stresa izpaušanas agresīvā veidā. Likumpārkāpēji var paust ekstrēmisku viedokli par politiskiem vai citiem jautājumiem, vienlaikus neatbalstot vardarbību, nekūdot uz to un neizdarot to.

Nesamērīgs apdraudējums

39. Lai gan likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu skaits ieslodzījuma vietās un probācijas uzraudzībā ir zems salīdzinājumā ar kopējo ieslodzīto un probācijas klientu skaitu, nopietna uzmanība ir jāpievērš apdraudējumam, ko šī grupa rada sabiedrības drošībai. Daudzas personas, kuras ir notiesātas par likumpārkāpumiem, kas ir saistīti ar terorismu, reiz tiks izlaistas atpakaļ sabiedrībā. Kad tas notiek, personām joprojām var būt aktuāli viņu ideoloģiskie mērķi un gatavība rīkoties vardarbīgi, lai sasniegtu savus politiskos, sociālos vai reliģiskos mērķus. Ieslodzījuma vietā viņi var saglabāt savu nodomu īstenot nepārdomātu un plaša mēroga vardarbību pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas.

40. Šie likumpārkāpēji bieži vien ir paklausīgi ieslodzītie. Viņi var neizrādīt nekādus personības traucējumus vai uzvedības problēmas un var ievērot ieslodzījuma vietas noteikumus un kārtību. Viņi var uzturēt racionālas un neagresīvas attiecības ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem un citām personām. Pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas šo personu radītais apdraudējums joprojām ir liels, ja nav notikušas ideoloģiskas pārmaiņas vai persona nav kļuvusi mērenāka attiecībā uz savu stratēģiju vai mērķiem. Probācijas uzraudzības laikā un jo īpaši elektroniskajā uzraudzībā šīs personas joprojām var ievērot noteikumus un labas uzvedības normas, taču dažas no šīm personām var saglabāt savu spēju iesaistīties vardarbīga ekstrēmisma darbībās, kā arī savu nodomu un spēju atjaunot sakarus ar tīkliem un piekļūt resursiem. Pastāvošais apdraudējums var nemazināties. Šis iemesls pamato nepieciešamību piešķirt prioritāti šai grupai attiecībā uz mērķorientētiem un individualizētiem palīdzības pasākumiem ieslodzījuma laikā un/vai sabiedrībā īstenotajiem probācijas pasākumiem. Tas arī pamato tādu iniciatīvu nepieciešamību, ar kurām tiek novērsta radikalizācija gan ieslodzījuma vietās, gan probācijas vidē.

41. Ieslodzījuma vietas un probācija sniedz būtisku iespēju mazināt risku, ko šīs personas rada sabiedrībai. Tam nepieciešami pietiekami līdzekļi, lai izstrādātu un nodrošinātu efektīvas un mērķorientētas pieejas, kas paredzētas riska mazināšanai. Papildus labai ieslodzījuma vietu un probācijas praksei ir ieteicamas specializētas iniciatīvas neatkarīgi no likumpārkāpēju nelielā skaita ieslodzījuma vietā. Pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas un probācijas laikā ir nepieciešama šādu personu skrupuloza uzraudzība.

Potenciālie ārvalstu teroristu kaujinieki

42. Dažās jurisdikcijās nodoms izceļot no valsts ar mērķi cīnīties aizliegtā ārvalsts konflikta zonā ir nelikumīgs, savukārt citās valstīs tas, vai šāds nodoms ir nelikumīgs, ir atkarīgs no tā, kuru spēku pusē persona ir nodomājusi cīnīties. Par šādiem likumpārkāpumiem var tikt piespriests brīvības atņemšanas sods vai probācijas kontrole. Uzmanība jāpievērš šo personu īpašībām. Vienā un tajā pašā grupā ietilpstošu personu motivācija un radītais risks var atšķirties. Pat gadījumos, kad ir pierādīts, ka grupā ir potenciāli ārvalstu kaujinieki, personas var ievērojami atšķirties pēc motivācijas un apdraudējuma līmeņa. Nepareizs izvietojums ieslodzījuma vietā un radikalizējošo elementu tuvums var paaugstināt šo potenciālo ārvalstu teroristu kaujinieku radīto risku. Atgriežoties sabiedrībā, viņi var būt bīstamāki, ekstrēmāk noskaņoti un ar lielāku noslieci uz vardarbību nekā pirms viņu notiesāšanas un ieslodzījuma.

Ārvalstu teroristu kaujinieki, kuri atgriežas no konflikta zonām

43. Lielais tādu ārvalstu teroristu kaujinieku skaits, kuri ir atgriezušies no konfliktu zonām ar spēju, nodomu un līdzekļiem uzbrukumu veikšanai, apdraud to valstu drošību, kurās viņi atgriežas. Šis drošības apdraudējums ir atzīts Eiropas Padomes Konvencijas par terorisma apkarošanu Papildu protokolā (*CETS* Nr. 196). Tika izstrādāts Papildu protokols (Nr. 217), lai papildinātu *CETS* Nr. 196 un reaģētu uz ANO Drošības padomes Rezolūciju Nr. 2178 (*UNSCR* 2178) "Terorisma aktu radītie draudi starptautiskajam mieram un drošībai". *UNSCR* 2178 ANO dalībvalstis tika aicinātas veikt pasākumus, lai novērstu un ierobežotu ārvalsts teroristu kaujinieku (*FTF*) plūsmu uz konfliktu zonām. Tajā dalībvalstis arī tiek aicinātas nodrošināt, ka valsts normatīvajos aktos tiek noteikti smagi noziedzīgi nodarījumi, kas ļauj saukt pie atbildības un sodīt personas, kuras ceļo uz ārvalstīm ar mērķi plānot, sagatavot un īstenot terorisma aktus. ANO dalībvalstu normatīvajos aktos, ko tās izstrādāja atbilstīgi *UNSCR* 2178, tika paredzēta kriminālatbildība par došanos uz ārvalstīm ar nolūku pievienoties aizliegtām grupām konfliktu zonās daudzās valstīs. Atgriezušies teroristu kaujinieki ir saukti pie atbildības un notiesāti, un veido daļu no vardarbīgo ekstrēmistu grupas ieslodzījuma vietās un probācijas sistēmās, kā arī ir iekļauti pasākumos, kas ir vērsti uz viņu reintegrāciju sabiedrībā. Šī grupa rada radikalizācijas apdraudējumu visos šajos sektoros. Eiropā pēdējo gadu laikā lielākā daļa gadījumu, kad personas ir aizturētas un notiesātas par terorismu, ir bijuši saistīti ar tā dēvēto *ISIL/ISIS* vai *Al Qaeda* iedvesmotu terorismu. Atgriezušos ārvalstu teroristu kaujinieku skaita iespējamais pieaugums var izraisīt vardarbīgu ekstrēmistu skaita pieaugumu ieslodzījuma vietās un probācijas vidē.

Galvenās atziņas

- Likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti atšķiras no citiem likumpārkāpējiem ar savu ideoloģisko (politisko, sociālo, reliģisko vai citu) motivāciju uzspiest pārmaiņas un ar to, ka viņi uzskata vardarbību par leģitīmu līdzekli šo mērķu sasniegšanai.
- Lai gan nav tāda vienota profila, kam atbilstu visi vardarbīgie ekstrēmisti, pastāv rādītāji, kas izdala likumpārkāpēju individuālās pazīmes un palīdz pieņemt individualizētus riska un programmas lēmumus.
- Viena lietderīga kategorizācijas sistēma iedala vardarbīgos ekstrēmistus ideologos (līderos), sekotājos un kriminālajos oportunistos.
- Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbiniekiem, kuri darbā tieši saskaras ar likumpārkāpējiem, ir jāsaņem apmācība, kas ļautu viņiem strādāt ar likumpārkāpējiem ar izpratni par viņu kultūras tradīcijām un modrību pret jebkādam pazīmēm, kas liecina par

pastāvošām problēmām, tostarp radikalizāciju un kūdīšanu uz vardarbību.

- Neatkarīgi no tā, ka šādu likumpārkāpēju skaits ir neliels, ir jāpiešķir pietiekami līdzekļi šai grupai paredzētu specializēto programmu un novērtējumu atbalstam, ņemot vērā apdraudējumu, ko viņi rada sabiedrībai pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas.
- Radikalizācija ieslodzījuma vietās jānovērš, izmantojot labu pārvaldību un labus ieslodzījuma apstākļus, kas ir obligāts nosacījums visu ieslodzīto veiksmīgai resocializācijai un reintegrācijai.

Atsauces/ieteicamā literatūra:

- Eiropas Padomes Konvencija par terorisma apkarošanu (CETS Nr. 196).
- CETS Nr. 196 Papildu protokols Nr. 217 tika izstrādāts kā CETS Nr. 196 papildinājums.
- ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. 2178 (UNSCR 2178) “Terorisma aktu radītie draudi starptautiskajam mieram un drošībai”.
- Vadlīnijas
- *Pressman, D.E. & Flockton, J. Violent extremist risk assessment: Development of the VERA2 and applications in the high security correctional setting.* Izdevumā *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*, A. Silke (izd.) Londona, Routledge, 2014. gads
- *Dawson, L, Amarasingam, A., un Bain, A. (2016. gads) Talking to Foreign Fighters: Socioeconomic Push versus Existential Pull Factors.* TSAS darba dokumentu sērija Nr. 1614, jūlijs.
- *Pressman, D.E. un Flockton, J. “Calibrating risk for violent political extremists and terrorists: The VERA2 structured assessment.* *The British Journal of Forensic Practice*, 14. sējums. Izdevums: 4, 237251. lpp.
- *Jones, C. R. (2014. gads) Are prisons really schools for terrorism? Challenging the rhetoric on prison radicalization.* *Punishment and Society*, 16. sējuma 1. daļa, 74103
- *Khosrokhavar, F. (2013. gads) Radicalization in prison: The French case, Politics, Religion & Ideology*, 14:2, 284306, DOI: 10.1080/21567689.2013.792654
- *Mulcahy, E., Merrington, S. & Bell, S. (2013. gads). The Radicalisation of Prison Inmates: Exploring Recruitment, Religion and Prisoner Vulnerability.* *Journal of Human Security*, 9. sējuma 1. daļa, 414 DOI: 10.12924/johs2013.09010004
- *Neumann, R. (2010. gads) Prisons and Terrorism: Radicalisation and Deradicalisation in 15 countries.* *The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence.*
- *Trujillo, H. M., Jordan, J., Gutiérrez, J.A. & Gonzálezcabrera, J. (2009. gads). Radicalization in prisons? Field research in 25 Spanish prisons.* *Terrorism and Political Violence*, 21. sējums, 558579
- *Weggemans, D., Bakker, E. & Grol, P. (2014. gads). The radicalisation and preparatory processes of Dutch jihadist foreign fighters.* *Perspectives on Terrorism*, 8. sējums (4), 100110
- *Altier, M.B., Thoroughgood, C.N. & Horgan, J.G. (2014. gads). Turning away from terrorism: Lessons from psychology, sociology and criminology.* *Journal of Peace Research*, 51. sējums (5), 647641.
- ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (2016. gads): *Handbook on the management of violent extremist prisoners and the prevention of radicalization to violence in prisons*, 1. nodaļa, pieejama tīmekļa vietnē: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf.

TREŠĀ NODAĻA. LIKUMPĀRKĀPUMUS IZDARĪJUŠU VARDARBĪGU EKSTRĒMISTU UN RADIKALIZĀCIJAS RISKA NOVĒRTĒJUMS

Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma nozīme ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbā

44. Riska novērtējumu mērķis ir novērtēt personas radīto risku, šā riska veidu un nopietnības pakāpi. Šāda informācija palīdz pieņemt lēmumus par to, kā vislabāk palīdzēt personai, lai mazinātu riskus un palielinātu pozitīvo pārmaiņu iespējamību, vienlaikus reaģējot uz ieslodzītā vai probācijas uzraudzībā esošās personas individuālajām vajadzībām.

45. Riska novērtējumos tiks identificēti konkrēti vardarbīga ekstrēmisma elementi, kam ir jāpievērš uzmanība, un mērīta to nopietnība. Tas ietvers elementus, kas ir saistīti ar a) uzskatiem un nostāju (ideoloģijas vēstījums), b) personas sociālo kontekstu un nodomu, kas ietver ģimenes saites un radniecību, grupas un tīklus, ar ko persona ir saistīta un kas var ietekmēt nodomu un veicināt ideoloģijā balstītu vardarbību, c) personas spējām, par ko liecina personas pagātne, saņemtā apmācība un prasmes, un d) personiskajām un ideoloģiskajām vajadzībām, kas uztur vardarbīgu ekstrēmismu. Turklāt labākās prakses novērtējumos ir ietverti elementi, kas ir saistīti ar riska mazināšanas faktoriem. Riska mazināšanas faktori var pastāvēt, tikt attīstīti vai nostiprināti, lai veicinātu distancēšanos no vardarbīgu ekstrēmistu grupām un deradikalizāciju, tostarp novēršanos no kategoriskas un absolūtas ideoloģijas. Šāda analītiska pieeja, kas tiek dēvēta par riska novērtējumu, var sniegt individualizētu analīzi par radikalizācijas procesā esošu personu un notiesātu vardarbīgu ekstrēmistu vajadzībām, tīkliem un ideoloģiskajām nostādnēm. Piemērojot specializētas riska novērtējuma pieejas, tiek noskaidrota motivācija un elementi, kas veicina personas iesaistīšanos vardarbīgā ekstrēmismā vai radikalizēšanos vardarbīga ekstrēmisma virzienā, un ar tām ir iespējams noskaidrot personu radīto apdraudējumu veidus un visus pastāvošos riska mazināšanas elementus.

46. Riska novērtējumus ieslodzījuma vietu un probācijas sistēmā izmanto kā atbalstu lēmumu pieņemšanā par personas klasificēšanu, izmitināšanu, palīdzības pasākumiem un pārklasificēšanu, kad tas ir nepieciešams. Riska faktori ir pārstrukturēti sistemātiskos protokolos vardarbīgu likumpārkāpēju novērtēšanai. Strukturēti novērtējumi kopumā tiek uzskatīti par labāku praksi nekā nestrukturēti vai daļēji strukturēti novērtējumi.

Specializētu riska novērtējuma rīku nepieciešamība attiecībā uz vardarbīgu ekstrēmismu

47. Pēdējās dekādēs ir notikusi attīstība riska novērtējuma pieeju jomā. Pamatojoties uz jaunu informāciju, ir izstrādāti specializēti rīki attiecībā uz konkrētiem vardarbības veidiem. Līdz 2009. gadam⁵ attiecībā uz vardarbīgu ekstrēmismu nebija pieejams neviens riska novērtējuma rīks. Šajā laikā tika dokumentēta nepieciešamība pēc specializēta riska novērtējuma rīka un tādas pieejas, ko varētu izmantot, pieņemot lēmumus par risku attiecībā uz vardarbīgu politisko ekstrēmismu. Šajā laikā tika konstatēti vardarbīgajiem likumpārkāpējiem kopumā

⁵ Pressman, D.E. (2009. gads) *Risk assessment decisions for violent political extremism* (2009-02). Sabiedriskā drošība, Kanāda, Kanādas valdība, PS3-1/2009-2-1EPDF.

paredzēto un vardarbīgiem ekstrēmistiem piemēroto riska novērtējuma rīku izmantojamības potenciālie ierobežojumi. Būtiskās atšķirības, kas pastāv starp vardarbīgiem ekstrēmistiem un “parastiem” vardarbīgiem likumpārkāpējiem, pastiprināja nepieciešamību pēc specializēta un atbilstoša rīka šai likumpārkāpēju grupai. Riska novērtējuma rīkiem ar atbilstošiem un sensitīviem riska un aizsardzības rādītājiem attiecībā uz ideoloģiski motivētu vardarbību un radikalizācijas procesu ir jābūt starp rīkiem, kas ir pieejami likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu radītā riska novērtējumam. Citi rīku kopā ietilpstošie rīki var palīdzēt novērtēt ar vardarbīgajiem ekstrēmistiem saistītos problemātiskos blakusapstākļus, piemēram, garīgās veselības problēmas vai citas ar risku saistītas problēmas.

48. Specializētus riska novērtējuma rīkus ir ieteicams izmantot vienmēr, kad tas ir iespējams, lai novērtētu vardarbīgus ekstrēmistus, potenciālus vardarbīgus ekstrēmistus un tos, kas radikalizējas vardarbības virzienā. Šādi rīki ir piemērojami gan attiecībā uz jauniešiem, gan attiecībā uz pieaugušajiem, gan vīriešiem, gan sievietēm, kā arī uz visu vardarbīga ekstrēmisma ideoloģiju spektru.

49. Lai gan vardarbīgam ekstrēmismam paredzētie riska novērtējuma rīki pievērš uzmanību ideoloģiskai vardarbībai un ar to saistītajiem rādītājiem, tie nepieņem, ka psihiskās veselības nestabilitāte vai traucējumi ir būtisks ideoloģiski motivētas vardarbības faktors. Daudzi vardarbīgi ekstrēmisti un teroristi tiek uzskatīti par kognitīvi normālām, veselām personām bez psihiskās veselības traucējumiem. Riska novērtējuma rīki tiek izmantoti kopā ar citām psihiskās veselības pieejām, lai novērtētu psihiskās veselības stāvokļa ietekmi attiecībā uz radikalizācijas procesā esošām personām un tām personām, kuras ir notiesātas par vardarbīgā ekstrēmismā balstītiem likumpārkāpumiem.

50. Pēdējo gadu laikā psihiskās veselības nestabilitāte arvien biežāk tiek novērota tām personām, kuras radikalizējas vardarbīga ekstrēmisma virzienā. Tāpēc daži riska novērtējuma rīki, kas tiek piemēroti attiecībā uz vardarbīgu ekstrēmismu, ir papildināti, lai būtu iespējams pārbaudīt rādītājus, kas attiecas uz personas pagātni, personības īpašībām, psihiskiem traucējumiem, radikalizācijas procesu un sodāmību. Tas sniedz iespēju izmantot multimodālu riska novērtējuma rīku attiecībā uz vardarbīgu ekstrēmismu. Šī riska novērtējuma pieeja attiecībā uz vardarbīgo ekstrēmismu ļauj veikt visaptverošu, atbilstošu un plašu analīzi.

Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma ieteicamā metodoloģija

51. Riska novērtējuma eksperti ir atzinuši, ka strukturētā profesionālo spriedumu metodoloģija ir optimāla pieeja attiecībā uz vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējumu. Šāda pieeja ir ieteikta, jo tā ļauj nodrošināt konsekventu, strukturētu un uzticamu metodoloģiju. Pieeja ir piemērota atbilstīgo dinamisko rādītāju sarežģītībai un nepieciešamībai saglabāt profesionālo spriedumu nozīmi. Strukturēti profesionālie spriedumi ir pierādījumos balstīti, rūpīgi izstrādāta, sistemātiska un precīza pieeja. Šajā pieejā tiek izmantots tādu caurskatāmu rādītāju vispusīgs kopums, kas ir atbilstoši novērtējamo personu raksturam, šajā gadījumā – to personu raksturam, kuras izrāda radikalizēšanās pazīmes vai kuras ir veikušas vardarbīga ekstrēmisma darbības. Šādus specializētus rīkus ir ieteikts izmantot ieslodzījuma vietās un probācijas vidē, apmācot darbiniekus pareizi piemērot šos rīkus un interpretēt iegūto informāciju.

52. Riska novērtējumus parasti veic izraudzīti darbinieki. Darbiniekus ar daudzdisciplināru pieredzi var apmācīt izmantot riska novērtējuma protokolus attiecībā uz vardarbīgiem ekstrēmistiem un personām, par kurām pastāv bažas par radikalizēšanos, un interpretēt iegūto

informāciju. Ja novērtējumā ir radusies neskaidrība vai ir pieejama vien ierobežota informācija, ieteicams veikt kopīgus riska novērtējumus, izmantojot divus vai vairākus izraudzītos lietotājus. Vienprātība par riska novērtējumu, kas ir panākta, vairākiem novērtētājiem savstarpēji vienojoties, nodrošina ticamāku riska, apdraudējuma un stāvokļa vērtējumu.

Vardarbīga ekstrēmisma un radikalizācijas riska novērtējuma mērķi

53. Riska novērtējumi, kas ir paredzēti vardarbīgam ekstrēmismam, radikalizācijas un ideoloģiski motivētas vardarbības dinamiskā veida dēļ atšķiras no riska novērtējumiem, kas ir izstrādāti attiecībā uz vardarbību kopumā un citiem konkrētiem vardarbības veidiem. Vardarbīga ekstrēmisma un radikalizācijas riska novērtējuma rādītāji pēc būtības nav statistiski. Radikalizācija ir dinamisks process, tāpēc arī riska un apdraudējuma rādītājiem ir jābūt dinamiskiem. Uzskati un nostājas, ideoloģisko elementu pieņemšana, draudzība, saites un nodomi var mainīties un bieži vien mainās laika gaitā.

54. Šādi dinamiski elementi atšķiras no galvenokārt statiskiem elementiem, kas tiek izmantoti daudzos vispārējās vardarbības riska novērtējuma rīkos. Šīs īpašības dēļ nav iespējams pilnībā prognozēt likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu nodomus un turpmāku vardarbīgu rīcību. Vardarbīgu ekstrēmistu un radikalizācijas elementu sistemātiski pierādījumi un analīze ļauj nodrošināt tādu vērtējumu par konkrētos laika posmos pastāvošu risku, kuru ir iespējams aizstāvēt un pamatot. Tiek identificēts arī riska veids.

Riska trajektorijas un vardarbīga ekstrēmisma rādītāju izmērāmas izmaiņas, kas novērojamas laika gaitā

55. Neatkarīgos pētījumos, ko ir veikuši atzīti zinātnieki, ir pierādīta sistemātisko un konsekventu protokolu un attiecīgo rādītāju vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma rīkos uzticamība un saturiskais derīgums. Šo protokolu uzticamība sniedz iespēju laika gaitā veikt riska atkārtotu novērtēšanu attiecībā uz katru iekļauto rādītāju. Tā arī ļauj identificēt novērotās personas vispārējās radikalizācijas objektīvos rādītājus un spriest par to līmeni ieslodzījuma vietā un probācijas vidē novērtēšanas laikā.

56. Mērījumi un spriedumi, kas iegūti laika gaitā, pamatojoties uz vispusīgu riska rādītāju kopumu, var sniegt pierādījumus par palīdzības programmu rezultātiem un efektivitāti. Šīs ietekmes veidu (pozitīvs, negatīvs vai bez izmaiņām) var objektīvi novērot laika gaitā. Rezultāti var liecināt par pašreizējo palīdzības pasākumu sekmēm un nepieciešamību mainīt uzsvarus vai palīdzības pasākuma mērķus.

Neobjektivitātes kontrolēšana riska novērtējumos

57. Nestrukturēti un subjektīvi vardarbīgu ekstrēmistu un radikalizācijas procesā esošu personu riska novērtējumi var būt pakļauti neobjektivitātei. Šāda neobjektivitāte var rasties tad, ja vērtētāji baidās no personiskām sekām, kas ir iespējamas, ja persona veic atkārtotu likumpārkāpumu, ja vērtētājiem simpatizē likumpārkāpēja motīvi, ja nav pilnīgas izpratnes par kultūras ietekmi un/vai ja tiek ignorēti politiskie un sociālie konteksti. Kontrolēta, standartizēta, caurskatāma un strukturēta protokola izmantošana palīdz kontrolēt vērtētāja neobjektivitāti un veicina godīgus un taisnīgus novērtējumus, kas sekmē nediskrimināciju. Turklāt rīki, kas ir paredzēti piemērošanai attiecībā uz visu vardarbīgu ekstrēmistu spektru, ne tikai uz vienu ideoloģiju, ir neitrāli neobjektivitātes ziņā un nediskriminējoši. Vispiemērotākie

izmantošanai ieslodzījuma vietās un probācijas vidē ir strukturēti profesionāla sprieduma riska novērtējuma protokoli, kas paredzēti visam vardarbīga ekstrēmisma un radikalizācijas spektram un tāpēc ir nediskriminējoši pēc būtības.

Novērtēšanas laika grafiks ieslodzījuma vietās un probācijas kontekstā

58. Ja nepieciešams, riska novērtējuma jāveic agrīnā ieslodzījuma posmā (uzņemšanas laikā) un agrīnā probācijas uzraudzības posmā. Dažos gadījumos sākotnējo novērtēšanu var novilcināt, lai ļautu likumpārkāpējam pierast pie ieslodzījuma vides, pirms viņš ir gatavs piedalīties riska novērtējumā. Attiecīgā gadījumā šis sākotnējais novērtējums nodrošinās pamatu pozitīvo un negatīvo pārmaiņu mērīšanai un noteikšanai. Šo pamatu var piemērot attiecībā uz radikalizācijas procesā esošām personām, personām, kuras jau ir radikalizējušas vardarbības virzienā, un personām, kuras ir pastrādājušas vardarbīga ekstrēmisma aktus. Papildu informācija var kļūt pieejama arī pēc pamatnovērtējuma sagatavošanas, un tā uzlabos novērtējuma precizitāti.

59. To, kāds ir ieteicamais laika posms starp novērtējumiem, nosaka atkarībā no personas, riska novērtējuma mērķa un konkrētās ieslodzījuma vietas vai probācijas organizācijas iedibinātās prakses un vadlīnijām. Ieslodzīto vajadzības un vardarbīga ekstrēmisma riska rādītāju statusu ir ieteicams pārskatīt vismaz vienu reizi gadā. Tādējādi būs iespējams savlaicīgi veikt izmaiņas pārvaldībā, lai reaģētu uz novērtējuma rezultātiem. Novērtēšanas un atkārtotas novērtēšanas grafiki var būt atkarīgi no darbinieku pieejamības, darbinieku zināšanām, dienesta vai iestādes noteikumiem un procedūrām un citiem faktoriem. Novērtēšana ir jāatkārto atbilstīgi tam, kā un kad tas ir norādīts. Tas var būt nepieciešams, ja tiek pamanītas būtiskas izmaiņas likumpārkāpējā, ja ir jāpieņem lēmums par pirmstermiņa atbrīvošanu, ja varbūt jāmaina ieslodzītā izmitināšanas vieta, lai samazinātu radikalizācijas potenciālu, un ja tiek novērotas radikalizācijas pastiprināšanās vai deradikalizācijas pazīmes.

Pārbaudes novērtējumi

60. Vardarbīgu ekstrēmistu riska novērtējuma pārbaudes rīki ir izstrādāti un tiek izmantoti. Šie protokoli nav tik laikietilpīgi kā vispusīgie riska novērtējuma protokoli, un tiem nav nepieciešama tik apjomīga apmācība. Tie spēj nodrošināt lietderīgu informāciju un pārskatu par personas stāvokli. Tos var izmantot attiecībā uz tām personām no kopējās grupas, kuras tiek turētas aizdomās par radikalizāciju, un tad, ja ir nepieciešams neformālāks riska novērtējums ar šaurāku tvērumu. Pamatojoties uz pārbaudes novērtējuma rezultātiem, var pieprasīt vai veikt pilnu riska novērtējumu. Pārbaudes riska novērtējuma rīku var izmantot arī attiecībā uz konkrētu ieslodzīto grupu, ko uzskata par nenoturīgu pret vardarbīgu ekstrēmismu. Lai izveidotu pārbaudes novērtēšanas rīkus, kas atbilst iestādes vai dienesta vajadzībām, var izstrādāt citas vispusīgas riska novērtējuma protokolu adaptācijas.

Informācijas apmaiņas nepieciešamība

61. Riska novērtējumu veic, izmantojot dažādus informācijas avotus un visus pieejamos pierādījumus, operatīvo informāciju un citus novērojumus un ziņojumus. Tie var būt ieslodzījuma vietas dokumentācija, operatīvā informācija, tiesas dokumentācija, pirmssprieduma ziņojumi un cita informācija, ko sniedz ieslodzījuma vietas darbinieki, palīdzības pasākumos iesaistītās personas un citas personas, kuras ir saskarē ar likumpārkāpēju. Riska novērtējuma kvalitāte un precizitāte ir atkarīga no pieejamās informācijas apjoma un kvalitātes. Vienlīdz būtiska nozīme ir informācijas avotu precizitātei

un ticamībai. Pierādījumos balstītiem riska novērtējumiem ir nepieciešama informācija, kuru ir iespējams apstiprināt, un uzvedības pierādījumi. Tas nosaka nepieciešamību pēc informācijas apmaiņas starp iestādēm un dienestiem. Tas bieži vien ir atkarīgs no šādu iestāžu noteikumiem un pieņemtās prakses. Būtisks informācijas trūkums var pastāvēt arī tad, ja iestādes apmainās ar informāciju. Šādā gadījumā noteiktu informāciju var pieprasīt no saistītām iestādēm vai dienestiem. Šīs zināšanas par to, kāda informācija ir nepieciešama, lai varētu novērtēt konkrētus riska rādītājus, var atvieglot informācijas apmaiņu un saziņu starp iestādēm un ļauj vērtētājam noteikt to, kas ir zināms un kas nav zināms saistībā ar risku un apdraudējumu veicinošajiem rādītājiem attiecībā uz novērtējamo personu. Trūkstošo informāciju ir jācenšas iegūt vienmēr, kad tas ir iespējams.

Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma sniegtās priekšrocības un trūkumi

62. Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējumi, ko veic, izmantojot strukturētu profesionālu spriedumu, neaizstāj vērtētāja cilvēcisko spriedumu. Tie nodrošina atbalstu vērtētāja spriedumam ar precīza un standartizēta analīzes protokola starpniecību. Riska novērtējumi ir paredzēti tam, lai sniegtu atbilstošu un savlaicīgu informāciju par ieslodzīto vai probācijas uzraudzībā esošu personu. Tie nav nekļūdīgi. Riska novērtējums ir atkarīgs no pieejamās informācijas apjoma un tās precizitātes, kā norādīts iepriekš, kā arī no novērtēšanu veicošo personu apmācības un pieredzes. Tos var izmantot kā atbalstu profesionālam spriedumam, taču ar tiem nevar aizstāt profesionālu spriedumu un pieredzi. Darbiniekiem ir nepieciešama apmācība par vardarbīgu ekstrēmistu riska novērtējuma rīkiem.

63. Riska novērtējumā netiks ar statistisku precizitāti prognozēts, kura ieslodzījuma vietu sistēmā vai probācijas uzraudzībā esoša persona izdarīs atkārtotus likumpārkāpumus. Tajā nav iespējams prognozēt to, kura persona no visiem ieslodzītajiem kļūs par teroristu vai vardarbīgu ekstrēmistu. Kad vērtētājs iegūst informāciju no ieslodzītā, viņam ir jāapzinās iespējamība, ka viņš tiek maldināts.

64. Riska novērtējumā tiks noskaidroti vardarbīga ekstrēmisma rādītāji, kam jāpievērš uzmanība, un tas var palīdzēt darbiniekiem laika gaitā uzraudzīt šo rādītāju nopietnības pakāpi. Riska novērtējumi var sniegt noderīgu informāciju, ko var izmantot atbilstošā un sensitīvā likumpārkāpēju pārvaldībā. Sniegtā informācija var būt noderīga klasificēšanā, izmitināšanā, programmās un personas vispārējā pārvaldībā. Ir lietderīgi arī identificēt riska izmaiņas, kas ir notikušas laika gaitā.

65. Riska novērtējuma terminoloģijas standartizācijai valstīs un starp tām ir jābūt noteiktai kā ilgtermiņa mērķim. Tas veicinās datu un informācijas apmaiņu starp valstīm un dienestiem. Vienota rīka un terminoloģijas izmantošana veicinās arī saziņu.

Galvenās atziņas

- Riska novērtējums attiecībā uz vardarbīgiem ekstrēmistiem ir jāveic iespējami drīz pēc personas uzņemšanas ieslodzījuma vietā vai probācijas noteikšanas, ja tāda ir atzīta par nepieciešamu un atbilstošu.
- Regulāri atkārtotie novērtējumi jāveic, pamatojoties uz iepriekš noteiktu grafiku vai pēc nepieciešamības.
- Optimālā vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma metode ir strukturētā profesionālā sprieduma pieeja.
- Vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma protokoli ir jāpiemēro attiecībā uz visu

vardarbīga ekstrēmisma ideoloģiju spektru, un tiem ir jābūt pietiekami elastīgiem, lai būtu iespējams pievienot papildu rādītājus, kas tiek uzskatīti par atbilstīgiem.

- Iespējamo psihiskās veselības problēmu izmeklēšanai ir jābūt paredzētai visos vispusīgos vardarbīgu ekstrēmistu riska novērtējuma protokolos.
- Vardarbīgu ekstrēmistu riska novērtējums jāveic, izmantojot šai personu grupai īpaši paredzētus analīzes rīkus. Īpaša piesardzība un uzmanība ir nepieciešama, ja riska novērtējums tiek veikts attiecībā uz jauniešiem.
- Riska novērtējumos ir jāuzrauga vērtētāja neobjektivitāte, un tiem ir jābūt nediskriminējošiem pēc būtības.
- Riska novērtējums jāveic darbiniekiem, kuri ir apmācīti piemērot specializētos protokolus, kas paredzēti vardarbīgiem ekstrēmistiem.
- Riska novērtējums ir jāveic, pamatojoties uz pierādījumiem, un tiem ir nepieciešama vispusīga un precīza informācija. Šī informācija ir jāiegūst no vairākiem avotiem.
- Riska novērtējumos ietilpst vairāki ar vardarbīgu ekstrēmismu saistīti elementi, piemēram, pieņemtais vēstījums, likumpārkāpēja tīkli un rīcības pamatā esošās vajadzības. Turklāt jāiekļauj arī ar nodomu un spējām saistīti elementi, kā arī aizsargājošie vai risku mazinošie faktori.
- Riska novērtējumu var veikt, iesaistot vai neiesaistot tajā attiecīgo personu vai veicot tiešu interviju.
- Palīdzības pasākumu individualizētie mērķi ir jānosaka, pamatojoties uz informāciju, kas iegūta no riska novērtējuma, un tiem ir jābūt izmērāmiem.
- Riska novērtējumu kvalitāte uzlabojas, ja tos veic starpdisciplināras grupas vai tie tiek veikti sadarbībā ar vērtētāju grupu.

Atsauces/ieteicamā literatūra

- Radikalizācijas izpratnes tīkla Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darba grupa: Praktiķu darba dokuments (2015. gads);
- *POST, J.* (2007. gads) *The Mind of the Terrorist*, Ņujorka *Palgrave, Macmillan*
- *Pressman, D.E., Duits, N., Rinne & Flockton. J.* (2016. gads). *VERA2R: Violent Extremism Risk Assessment Version 2 Revised*. Nīderlandes Drošības un tieslietu ministrija, Nīderlandes Tiesu psihiatrijas un psiholoģijas institūts
- *Malet, D.* (2013. gads) *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*
- *Pressman, D.E.* (2009. gads) *Risk assessment decisions for violent political extremism* (200902). Sabiedriskā drošība, Kanāda, Kanādas valdība, PS31/200921EPDF; <http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/200902rdv/indexen.aspx>
- *Cook, A.N., Hart, S.D., & Kropp, P.R.* (2013. gads). *MultiLevel Guidelines for the assessment and management of groupbased violence*. Bērnabija, Kanāda: Psihiskās veselības, tiesību un politikas institūts. Saimona Freizera universitāte.
- *Kessels, E.* *Risk assessment of violent extremist offenders: facilitating a measured response* (2014. gads). *Terrorism and Counterterrorism*. Leidenes Universitāte, Drošība un drošums, 2014. gada 14. aprīlis. <http://www.leidensafetyandsecurityblog.nl>
- *Lloyd, M., un Dean, C.* (2015. gads). *The development of structured guidelines for assessing risk in extremist offenders*. *Journal of Threat Assessment and Management: 2. sējuma 1. daļa*. 4052.
- *Pressman, D.E. un Flockton, J.* (2012. gads). *Calibrating risk for violent political extremists and terrorists: the VERA 2 structured assessment*, *The British Journal of Forensic Practice: 14. sējuma 4. daļa* 237251
- *Monahan, J.* (2012. gads). *The Individual Risk Assessment of Terrorism*. *Psychology*,

Public Policy and Law: 18. sējuma 2. daļa, 167205.

- *Borum, R. (2015. gads) Assessing Risk for Terrorism Involvement, Journal of Threat Assessment and Management, 2. sējuma 2. daļa, 6387.*
- *Roberts, K., & Horgan, J. (2010. gads) Risk Assessment and the Terrorist. Perspectives on Terrorism, 2. sējuma 6. daļa, 39.*
- *Dernevik, M., Beck, A., Grann, M., Hogue, T., & McGuire, J. (2009. gads). The use of psychiatric and psychological evidence in the assessment of terrorist offenders, Journal of Forensic Psychiatry and Psychology, 20. sējuma 4. daļa, 508515.*
- *Silke, A. (2015. gads). Risk assessment of terrorist and extremist prisoners. Izdevumā A. Silke (red.) Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform. Oxon: Routledge.*
- ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (2016. gads): *Handbook on the management of violent extremist prisoners and the prevention of radicalization to violence in prisons*, 1. nodaļa, pieejama tīmekļa vietnē: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf.

CETURTĀ NODAĻA. VARDARBĪGU EKSTRĒMISTU RESOCIALIZĀCIJAS PĀRVALDĪBA IESLODZĪJUMA VIETĀ UN PROBĀCIJĀ

Palīdzības pasākumi

Palīdzības pasākumu veids

66. Šajā rokasgrāmatā termins “palīdzības pasākums” kopumā tiek attiecināts uz darbībām un pasākumiem, kas tieši vai netieši veicina vardarbīgu ekstrēmistu resocializāciju vai kas attur likumpārkāpējus no ekstrēmismā balstītu likumpārkāpumu izdarīšanas. Uzsvars tiek likts uz tādiem palīdzības pasākumiem, kuru īstenošanai ir nepieciešama cilvēciska saskarsme labošanas iestādēs un likumpārkāpēja personības izmaiņas, piemēram, viņa rīcībā, uzskatos, identitātē un attiecībās. Palīdzības pasākumi var būt dažādi – no speciālām, mērķorientētām programmām līdz vispārīgākiem pasākumiem (piemēram, izglītības, nodarbinātības vai profesionālās darbības pasākumiem) un darbinieku un likumpārkāpēju dialogam. Palīdzības pasākumi var atšķirties atkarībā no daudziem faktoriem, tostarp no tā, cik lielā mērā tie tiek īstenoti, lai mērķtiecīgi risinātu ekstrēmismā balstītu likumpārkāpumu problēmu, no laika posma, kurā tie tiek īstenoti, personas, kura tos īsteno, veida, kā tie tiek īstenoti, un to paredzētajiem mērķiem un rezultātiem u. c. Tiek uzskatīts, ka palīdzības pasākumu efektivitāte ir visaugstākā, kad tie ir integrēti holistiskā pieejā, kura ir vērsta uz psiholoģisku, sociālu (tostarp ģimenes) un praktisku problēmu risināšanu saistībā ar faktiskas distancēšanās un reintegrācijas centieniem, un tiek īstenoti šādas pieejas ietvaros. Praktiķiem ir jāapzinās, ka tāpat kā tad, kad palīdzības pasākumi tiek īstenoti attiecībā uz citiem likumpārkāpējiem, palīdzības pasākumu efektivitāti, visticamāk, ietekmēs konteksts, kurā šie palīdzības pasākumi tiek īstenoti. Paredzams, ka palīdzības pasākumu efektivitāti sekmēs tāds konteksts, kas nodrošina drošu un atbalstošu vidi, kurā tiek atzinīgi novērtētas un atalgotas personiskās pārmaiņas un sociāli pieņemama uzvedība, nevis konteksts, kas to nenodrošina.

Palīdzības pasākumu mērķis

67. Palīdzības pasākumiem, kas ir vērsti uz ekstrēmismā balstītu likumpārkāpumu apkarošanu, var būt atšķirīgi uzsvari salīdzinājumā ar palīdzības pasākumiem, kas tiek izmantoti attiecībā uz citiem sodāmas rīcības veidiem. Palīdzības pasākumi var būt jāorientē uz šādu mērķu sasniegšanu: 1) novērst, ka personas izdara (ekstrēmismā balstītus) likumpārkāpumus, par kuriem tās iepriekš nav notiesātas; 2) novērst, ka personas sāk interesēties par konkrētām grupām, idejām vai ideoloģijām un iesaistās tajās, un 3) mainīt personas attiecības ar konkrētu grupu, ideju vai ideoloģiju. Palīdzības pasākumi ir jāizstrādā un jāveido tā, lai būtu ņemtas vērā tās īpašās atšķirības un jautājumi, kas pastāv saistībā ar ekstrēmismu un ekstrēmismā balstītiem likumpārkāpumiem un var papildināt pieejamos tradicionālos palīdzības pasākumus. Atzīts, ka šīs mērķorientācijas atšķirības var būt atbilstīgas arī citu veidu sodāmas rīcības, piemēram, likumpārkāpumu pastrādāšanas noziedzīgā grupā, novēršanai.

Palīdzības pasākumu izvēršana

68. Darbiniekiem ir jānosaka, kā viņi vislabāk var izmantot pieejamos līdzekļus, lai visefektīvāk novērstu gan interesi par ekstrēmismu un iesaistīšanos tajā, gan to, ka personas,

kas jau ir notiesātas par ekstrēmismā balstītiem likumpārkāpumiem, izdara atkārtotus likumpārkāpumus. Lai sasniegtu šos mērķus, dienestiem un darbiniekiem ir jāapsver tas, cik lielā mērā līdzekļi un centieni ir jānovirza mērķorientētām pieejām, lai risinātu šos specifiskos jautājumus, piemēram, specializētiem novērtējumiem, kuros mēra iesaistīšanos ekstrēmistu grupās, specializētām programmām vai likumpārkāpumus izdarījušu ekstrēmistu uzraudzības procesiem. Tas ir jāapsver, ņemot vērā to, kā šos jautājumus ietekmētu vispārējas pieejas, piemēram, labi apstākļi, politika, procesi vai pasākumi, piemēram, dinamiskā drošība, korupcijas mazināšana darbinieku vidū un darbinieku pieklājīga un cieņpilna izturēšanās pret likumpārkāpējiem. Paredzams, ka efektīvākais un atbilstošākais veids, kā novērst ekstrēmismu un ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus, ir īstenot gan vispārējo pieeju, gan mērķorientēto pieeju, taču šo abu pieeju īstenošanas savstarpējais samērs, visticamāk, būs atkarīgs no vietējiem apstākļiem katrā ieslodzījuma vietā vai probācijas dienestā.

Palīdzības pasākumu uzdevumi

69. Visiem palīdzības un pārvaldības pasākumiem ir jābūt noteiktiem skaidriem un konkrētiem mērķiem, kas ir jāsasniedz ekstrēmismā balstītu likumpārkāpumu novēršanas jomā. Palīdzības pasākumus nedrīkst īstenot bez skaidras izpratnes par to uzdevumiem vai sasniežamajiem rezultātiem un par izmaiņām, kādas ir paredzētas ar šiem pasākumiem. Jaunākā informācija un zināšanas šajā jomā norāda uz to, ka būtiska nozīme ekstrēmismā balstītu likumpārkāpumu novēršanā ir virknei pamatmērķu un uzdevumu. Tostarp šie mērķi un uzdevumi ir šādi: 1) novērst, ka personas iesaistās ekstrēmistu grupās vai turpina darboties šādās grupās, vai aizraujas ar noteiktām ideoloģijām vai idejām; 2) novērst, ka personas iegūst vai saglabā vēlmi vai gatavību pastrādāt likumpārkāpumus ekstrēmistu grupas, idejas vai ideoloģijas vārdā, un 3) novērst, ka personas iegūst vai saglabā spēju īstenot vardarbīga ekstrēmisma aktus.

70. Lai sasniegtu šos mērķus, palīdzētu mazināt riska faktorus un apstākļus un aizsargātu pret šiem faktoriem un apstākļiem, palīdzības pasākumiem, iespējams, jānosaka šādi uzdevumi: 1) veicināt iespējas un pasākumus, lai personas spētu apmierināt savas vajadzības (piemēram, vajadzību pēc piederības, mērķa, jēgas), kuru piepildījumu viņas citādi varētu meklēt, iesaistoties ekstrēmismā; 2) iedvesmot un dot iespēju personām īstenot (politiskus) uzdevumus un mērķus, izmantojot likumīgus līdzekļus, nevis nelikumīgus līdzekļus; 3) stiprināt personā sajūtu par sevi kā galveno noteicēju pār saviem lēmumiem un rīcību, tostarp personas spēju apdomāt un apšaubīt citu personu idejas, uzskatus un rīcību; 4) stiprināt personā uzskatus, pieņēmumus un domāšanas veidu, kas pasargās to no vēlmes un gatavības veikt ļaunprātīgus un kaitnieciskus ekstrēmisma aktus; 5) iedrošināt un dot iespēju personām paust savas vērtības, uzskatus un emocijas sociāli pieņemamos veidos, nevis ar antisociālu, ekstrēmisma aktu starpniecību; 6) nepieļaut, ka personas kļūst spējīgas pastrādāt ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus, tostarp graut saites, tīklus un sakarus, kas popularizē ekstrēmiskus uzskatus un veicina ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus.

Mērķorientētas programmas

71. Mērķorientēti palīdzības pasākumi vai programmas ir izstrādātas īpaši tam, lai novērstu un mazinātu vardarbīgu ekstrēmismu. Būtībā šīs programmas ir izstrādātas, lai palīdzētu pārvaldīt risku un veicināt atteikšanos no turpmāku likumpārkāpumu izdarīšanas. Šie mērķi neatšķiras no to palīdzības programmu vai pasākumu mērķa, kurus izmanto cita veida likumpārkāpumu novēršanai. Tomēr vardarbīga ekstrēmisma novēršanas programmas parasti tiek iedalītas tā dēvētajos: 1) distancēšanās palīdzības pasākumos un 2) deradikalizācijas palīdzības pasākumos.

72. Par distancēšanās palīdzības pasākumiem parasti uzskata pasākumus, kuru mērķis ir nepieļaut likumpārkāpēja sakarus ar vardarbīgu ekstrēmistu grupu vai šādas grupas idejas vai ideoloģijas pieņemšanu vai mainīt personas saistību ar šādu grupu un attieksmi pret šādām idejām vai ideoloģiju. Tas ietver personas identificēšanās ar tādu konkrētu grupu, ideju vai ideoloģiju novēršanu vai mainīšanu, kas atbalsta vai izmanto vardarbību kā mērķu sasniegšanas paņēmieni. Šo attiecību maiņas mērķis ir veicināt atteikšanos. Līdz ar to šādu palīdzības pasākumu uzsvars atšķiras no parastajiem sodāmas rīcības palīdzības pasākumiem, kas parasti ir vērsti uz atkārtotu likumpārkāpumu izdarīšanas novēršanu, attīstot sociālās prasmes. Tomēr attiecībā dažiem likumpārkāpējiem, jo īpaši tiem, kuri ir iesaistījušies ekstrēmistu grupās parastu kriminālu interešu dēļ, piemēram, lai pelnītu naudu vai lai varētu būt vardarbīgi, parastie palīdzības pasākumi var būt piemērotāki viņu radītā riska un vajadzību risināšanai (vai var būt nepieciešami gan parastie, gan distancēšanās palīdzības pasākumi).

73. Par deradikalizācijas palīdzības pasākumiem parasti uzskata tos pasākumus, kuru mērķis ir nepieļaut vai mainīt tādu personas ideoloģisko pārliecību, nostāju vai domāšanas veidu, kas motivē izdarīt ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus un/vai attaisno to izdarīšanu. Ar šiem pasākumiem parasti tiek neutralizēti tādi skaidrojumi, pozīcijas vai argumenti (balstīti politiskā doktrīnā, rakstos vai mitoloģijā), kas stiprina ekstrēmismā balstītu vardarbību leģitimizējošus uzskatus un nostājas. Šādas nostājas un domāšanas veida apstrīdēšana un ietekmes mazināšana ir arī daudzu citu palīdzības pasākumu mērķis, kuri tiek īstenoti, lai novērstu citus likumpārkāpumu veidus, tāpēc to nevar uzskatīt par unikālu šo programmu mērķi. Tomēr var atšķirties šādas likumpārkāpēju grupas nostājas un domāšanas veida pamats, tāpēc ir nepieciešama atbilstoša un pielāgota pieeja. Tāpat kā attiecībā uz programmām, kas paredzētas cita veida likumpārkāpumu novēršanai, šādas pārliecības, nostājas un domāšanas veida maiņas mērķis ir veicināt atteikšanos.

74. Par distancēšanos var spriest, novērojot uzvedību. Šāda uzvedība var izpausties, piemēram, kā sakaru pārtraukšana ar radikalizētām personām vai saišu saraušana ar vardarbīgu ekstrēmistu grupām. Citi uzvedības rādītāji var būt uzlabota sociālā integrācija un izmaiņas dzīvesveidā. Deradikalizācijas palīdzības pasākumu sekmīgas īstenošanas pierādījumus bieži vien ir sarežģīti noteikt objektīvi. Par deradikalizāciju var liecināt vardarbīga ekstrēmisma ideoloģijas un pārliecības ietekmes mazināšanās vai atteikšanās no šādas ideoloģijas vai pārliecības, izmaiņas attieksmē attiecībā pret tiem, kuri iepriekš tika uztverti kā ienaidnieki vai atklāti oponenti (u. c.), kas attaisno vardarbīgu ekstrēmismu. To ir grūtāk izmērīt, jo tas parasti ir saistīts ar iekšējām izmaiņām, kas ne vienmēr atspoguļojas uzvedības izmaiņās. Par to var liecināt arī tādi rādītāji kā nostājas kategoriskuma mazināšanās, mazāka neelastība personas iekšējā pārliecībā un lielāka pielaidība pret personām ar atšķirīgu vērtību sistēmu.

75. Labošanas iestādēs palīdzības pasākumi parasti tiek apsvērti no riska pārvaldības un resocializācijas viedokļa, un to vienlīdz lielā mērā var attiecināt arī uz tiem palīdzības pasākumiem, kas ir paredzēti vardarbīga ekstrēmisma novēršanai. Palīdzības sniegšanai ar mērķi mainīt problemātiskas vai kaitīgas attiecības, uzvedību un domāšanas veidu ir jāietilpst labošanas iestādes tipiskā ikdienas praksē. Tāpēc tā dēvētie deradikalizācijas un distancēšanās palīdzības pasākumi ir pilnīgi saderīgi ar tipisku labošanas politiku un praksi. Lai arī palīdzības pasākumi parasti tiek šādi iedalīti, dažkārt var būt piemērotas abas pieejas, un praktiķiem ir jāsaprot, ka šīs procedūras nav savstarpējā pretrunā. Piemēram, dažām personām izmaiņas viņu sakaros ar ekstrēmistu grupu vai attieksmē pret tās ideju vai ideoloģiju var veicināt arī izmaiņas viņu nostājā un domāšanas veidā, kas iepriekš motivēja tām izdarīt

likumpārkāpumus vai attaisnoja šādu likumpārkāpumu izdarīšanu (t. i., deradikalizācija). Citām personām izmaiņas viņu nostājā vai domāšanas veidā var veicināt izmaiņas viņu sakaros ar ekstrēmistu grupu vai attieksmē pret tās ideju vai ideoloģiju (piemēram, distancēšanās).

76. Mūsu zināšanas un izpratne par to, kā distancēšanās un deradikalizācijas procesi mijiedarbojas un veicina atteikšanos, turpina uzlaboties. Praksē tas nozīmē, ka praktiķiem ir jānosaka (veicot novērtējumu) konkrētas izmaiņas, kuras, pēc viņu domām, ir vissvarīgāk veicināt katrā likumpārkāpējā. Palīdzības pasākumos, iespējams, jāietver gan distancēšanās pieejas elementi, gan deradikalizācijas pieejas elementi, lai veicinātu atteikšanos un pārvaldītu personas radīto risku. Piemēram, likumpārkāpējiem, kuri identificē sevi ar ekstrēmistu grupām, idejām vai ideoloģijām, var būt nepieciešamas tādas programmas, kurās galvenā uzmanība ir vērsta uz attiecīgās personas sakariem ar šādām grupām vai attieksmi pret šādām idejām vai ideoloģijām. Ja tomēr distancēšanās tiek uzskatīta par neiespējamu vai maz ticamu, uzsvars, iespējams, jāliek uz to ekstrēmisko nostāju un domāšanas veida apkarošanu un mainīšanu, kas var motivēt personu pastrādāt likumpārkāpumus, kā arī uz personas spējas pastrādāt likumpārkāpumus samazināšanu.

Vispārēji palīdzības pasākumi un darbības

77. Ciktāl praktiski iespējams, jānodrošina jēgpilni izglītības, darba, sporta, reliģiskie un kultūras pasākumi, lai attīstītu noturību pret iesaistīšanos ekstrēmismā, iedrošinātu personu atteikties no šādas iesaistīšanās un sniegtu tai atbalstu šajā saistībā. Ir jānosaka un rūpīgi jāapsver šādu pasākumu īpašais mērķis un radītais labums, kā arī izmaiņas, ko ar šādiem pasākumiem ir paredzēts panākt. Lai saskatītu būtisko nozīmi un vērtību, ko šīs pieejas sniedz konkrētiem likumpārkāpējiem, ir svarīga izpratne par šo pieeju potenciālo ietekmi un par izmaiņām, ko tās var veicināt. Piemēram, izglītība var paplašināt redzesloku, attīstīt kritisko domāšanu un mazināt aizspriedumus, kā arī iedrošināt personas meklēt jaunas alternatīvas savās dzīvēs. Nodarbinātība var palīdzēt veidot jaunus sakarus, uzlabot personas pašvērtējumu un sniegt mērķi un cerību. Sports var piedāvāt aizrautību un izklaidi, iespējas attīstīt spēju darboties grupā, disciplīnu, līderību un teikšanu pār savu dzīvi. Kultūras pasākumi var attīstīt pašrefleksiju, sniegt papildījumu un piederības sajūtu.

78. Nedrīkst pieņemt, ka visi šādi pasākumi nāks par labu jebkurai personai noteiktos tai piespriedē sodā izciešanas brīžos vai pozitīvi ietekmēs šādas personas. Piemēram, dažas personas iepriekš var būt izmantojušas sportu, piemēram, futbolu, lai aktīvi identificētu un savervētu citas personas, un var censties to darīt arī turpmāk; personas var censties izmantot izglītību noteiktā jomā, lai uzlabotu savu spēju ideoloģiski apstrādāt citas personas, vai arī personas var vēlēties izmantot noteiktus darba pasākumus, lai uzlabotu savu spēju īstenot noteiktus ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus. Paredzams, ka pasākumi sniegs labumu tad, ja nodrošinās tās pašas vajadzības, kuru papildīšanu personas var meklēt ekstrēmismā, piemēram, vajadzību pēc piederības sajūtas, aizrautības, nozīmes, jēgas u. c. Īpašu labumu šādi pasākumi var radīt, ja tie tiek īstenoti tādu mērķorientētu programmu ietvaros, kas var palīdzēt stimulēt likumpārkāpēju līdzdalību, un tas daļēji tiek nodrošināts, palīdzot viņiem saprast, kādēļ līdzdalībai var būt svarīga nozīme viņu dzīvēs, vai pēc šādām programmām. Piemēram, apzināšanās un izpratne, ka iesaistīšanās jaunās sabiedrības grupās var samazināt atkarību no ekstrēmistu grupām, ko rada vajadzība pēc piederības sajūtas un mērķa u. c.

79. Visiem darbiniekiem ir jāapzinās, ka viņu ikdienas mijiedarbība ar likumpārkāpējiem un politika, procesi un principi, saskaņā ar kuriem šāda mijiedarbība notiek, rada būtiskas palīdzības iespējas. Ikdienas sarunas un darbības var palīdzēt sasniegt tos pašus mērķus, kas ir

noteikti mērķorientētām specializētajām programmām vai citiem pasākumiem u. c., piemēram, sniedzot likumpārkāpējam iespēju atrast darbu, kas piešķirtu jēgu viņa dzīvei, izrādot līdzjūtību un rūpes par likumpārkāpēja labklājību pat tad, ja viņi uzskata darbiniekus par ienaidniekiem, veltot laiku tam, lai uzklausītu likumpārkāpēju, kurš ir noraizējies par savu iesaistīšanos ekstrēmismā, vai vienkārši lūdzot likumpārkāpēju padomāt par to, vai dzīvi tiešām ir iespējams vienkāršot līdz “melns un balts” līmenim. Anekdotisku pierādījumu skaita pieaugums liecina par to, ka nelielām darbībām var būt ievērojama ietekme un ka tās bieži vien ir kā pamudinājums atbrīvoties no nevēlamām nostājām un uzskatiem par citām grupām vai pārskatīt tos. Atbalstošai, cilvēciskai mijiedarbībai ikdienā starp darbiniekus un likumpārkāpējiem, piemēram, cieņpilnai saskarsmei ar likumpārkāpēju un pozitīva piemēra rādīšanai, var būt būtiska nozīme konstruktīvu izmaiņu veicināšanā un noturības stiprināšanā pret iesaistīšanu vardarbīgā ekstrēmismā.

80. Ja iespējams, dienestiem ir jācenšas iekļaut speciālās zināšanas un mācības, kas parasti tiek izmantotas mērķorientētajās programmās, apmācībā, kurā darbinieki tiek sagatavoti vispārēju palīdzības pasākumu un darbību īstenošanai. Piemēram, praktiķi, kuri īsteno specializētos palīdzības pasākumus attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem ekstrēmistiem, var būt apmācīti veidot tādu attieksmi un uzvedību, kas neitralizē ar ekstrēmismu saistīto attieksmi un uzvedību, piemēram, atbrīvošanos no aizspriedumiem, kritisko domāšanu, apdomāšanu un citu personu izsvērtu un no stereotipiem brīvu uztveršanu. Šo zināšanu un pieredzes sniegšana kolēģiem, kuri pēc tam var izmantot to savā ikdienas darbā, var palīdzēt stiprināt likumpārkāpēju spēju neļauties interesei par ekstrēmismu un neiesaistīties tajā. Līdzīgi arī specializētajās mērķorientētajās programmās ir jāņem vērā gūtās atziņas un izpratne par efektīvu vispārējo darbību un palīdzības pasākumu praksi.

Palīdzības pasākumu principi

81. Trūkst precīzu pētījumu par palīdzības pasākumu rezultātiem, lai būtu iespējams noteikt to, kuri palīdzības pasākumi spēj visefektīvāk novērst ekstrēmismā balstītu likumpārkāpumu pastrādāšanu – distancēšanās palīdzības pasākumi vai deradikalizācijas palīdzības pasākumi. Trūkst arī pierādījumu tam, kuri palīdzības pasākumu veidi būtu visefektīvākie un piemērotākie noteiktām personām, noteiktos brīžos un noteiktos apstākļos. Līdz ar to visiem darbiniekiem ir jābūt piesardzīgiem savos pieņēmos par noteiktu palīdzības pasākumu efektivitāti attiecībā uz noteiktām personām noteiktos apstākļos. Šajā ziņā vēl ir daudz jānācās. Tomēr pakāpeniski uzlabojas zināšanas par “labas prakses” principiem, kas ir jāņem vērā, kad tiek īstenoti palīdzības pasākumi. Tas attiecas arī uz atklājumu, ka vispārējiem “kas strādā” principiem, saskaņā ar kuriem tiek īstenoti efektīvi palīdzības pasākumi cita veida likumpārkāpumu novēršanai, ir būtiska nozīme arī palīdzības pasākumos, kas ir paredzēti vardarbīgā ekstrēmisma novēršanai. Piemēram, attiecībā uz radikalizētiem likumpārkāpējiem varētu būt iespējams piemērot arī palīdzības pasākumus, kuros uzmanība tiek tieši pievērsta tiem faktoriem un apstākļiem, kas veicina ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus, un kuri tiek īstenoti atbilstošā intensitātē un laika posmā, ņem vērā katras personas atšķirības un ir piemēroti organizatoriskajā ziņā. Atzīta arī būtiskā ietekme, kas palīdzības mēģinājumos var būt dažādiem cilvēkiem, piemēram, psihologiem, probācijas dienesta darbiniekiem, reliģijas ekspertiem, mentoriem, ģimenes locekļiem un biedriem. Jaunākā informācija par distancēšanās palīdzības pasākumiem liecina par to, ka šādiem pasākumiem ir jābūt vēršotiem uz jautājumiem, kuri ir saistīti ar personas identitāti un var veicināt: 1) iesaistīšanos ekstrēmismā (tostarp ideoloģisko apstrādi un tādas emocijas kā apdraudējums un aizvainojums); 2) ekstrēmismā balstītiem likumpārkāpumiem piemērotu domāšanas ievirzi; 3) distancēšanos un atteikšanos. Jaunākā informācija par deradikalizācijas palīdzības pasākumiem liecina par to, ka šādos pasākumos uzmanība ir jāpievērš personas domāšanas

veidam, pārliecībai un uzskatiem par citām grupām, kas padara personu gatavu atbalstīt vardarbīgu ekstrēmismu vai pastrādāt vardarbīga ekstrēmisma aktus, piemēram, “mēs un viņi” domāšanai, citu cilvēku dēmonizācijai un dehumanizācijai un līdzjūtības un empātijas trūkumam.

82. Specifiska papildu informācija par palīdzības pasākumu principiem, veidiem un konkrētu profesionāļu devumu šajā procesā ir pieejama ieteicamās lasāmvielas sadaļā norādītajos avotos.

Palīdzības pasākumu pielāgošana

83. Palīdzības pasākumos ir jāņem vērā personas īpašās vajadzības un apstākļi. Nolūks ir veicināt viņu līdzdalību un optimizēt viņu izaugsmi un palīdzības pasākumu potenciālo ietekmi uz personības izmaiņām. Pastāv konkrēti jautājumi, kuri ir jāņem vērā palīdzības pasākumos, tostarp: 1) personas iesaistīšanās vai distancēšanās pakāpe konkrētajā brīdī; 2) motivācija un apstākļi, kas pastiprina personas ieinteresētību un iesaistīšanos, proti, vai persona iesaistās savtīgu iemeslu dēļ vai arī ar jēgas meklējumiem saistītu iemeslu dēļ; 3) personas reliģiskā un kultūras piederība (attiecīgā gadījumā) un 4) biedru un grupas ietekme. Lai arī jaunākajā literatūrā tiek uzsvērta ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus pastrādājušo personu “normalitāte”, jaunākie pierādījumi liecina par to, ka dažos gadījumos personas psihiskās veselības stāvoklis var būt faktors, kas ietekmē iesaistīšanos un likumpārkāpumu izdarīšanu, kā arī to, kā persona reaģē uz palīdzības pasākumiem. Palīdzības pasākumi ir jāpielāgo personas individuālajiem apstākļiem, pamatojoties uz novērtēto risku un vajadzībām, tostarp uz to, kādi palīdzības pasākumi tiek īstenoti, kad un kā tie tiek īstenoti un kas tos īsteno.

Palīdzības pasākumi un reliģija

84. Vardarbīgais ekstrēmisms ir piedzīvots visā pasaulē, visos laikos un īstenots daudzu dažādu grupu, ideju un ideoloģiju vārdā. Ja iespējams, labošanas iestādēm ir jāizstrādā un jāīsteno tāda politika, procesi, palīdzības pasākumi un prakse, ko ir iespējams piemērot attiecībā uz visām vardarbīga ekstrēmisma formām, kas skar to jurisdikciju. Tomēr mūsdienās pastāv tādas grupas, idejas un ideoloģijas, kuras rada tik augsta līmeņa apdraudējumu Eiropas valstu un pasaules drošībai, ka ir nepieciešama īpaša uzmanība un rīcība. Tas attiecas arī uz šādu grupu tiešu vai netiešu ietekmi ieslodzījuma vietās un probācijas vidē. Tiek uzskatīts, ka šādu apdraudējumu rada tā dēvētā *IS*, *AlQaida* un ar tiem saistītas grupas. Pieejas, ar kurām tiek risināts jautājums par Islāma tekstu, nostādņu un vērtību nepareizu interpretēšanu un pārprašanu un labota šāda nepareiza izpratne, tiek uzskatītas par svarīgu elementu daudzās starptautiskās deradikalizācijas programmās. Līdzīgi arī nodarbības tiek izmantotas tam, lai nodrošinātu, ka likumpārkāpēji saņem atbilstošu reliģisko izglītību (bez sagrozījumiem un maldiem), kas stiprinātu viņu noturību pret šādu ekstrēmismu turpmāk.

85. Nav daudz empīrisku pierādījumu par to, kuri teoloģiskas ievirzes deradikalizācijas palīdzības pasākumi ir efektīvi, lai gan, saglabājot noteiktu piesardzību, atsevišķi elementi ir norādīti. Tie ir, piemēram, palīdzības pasākumi, kuri tiek īstenoti, izmantojot holistisku pieeju attiecībā uz psiholoģiskiem, sociāliem (tostarp ģimenes) un praktiskiem jautājumiem, kas ir saistīti ar efektīvu distancēšanos un reintegrāciju; labi izglītoti, zinoši, uzticami, kompetenti, gudri un līdzjūtīgi kursu vadītāji ar pārliecību par to, ka spēs atspēkot uzskatus, kas pieļauj vardarbības izmantošanu; palīdzības pasākumam ir jābūt vērstam uz tāda domāšanas veida maiņu, kas atbalsta vardarbību, tostarp uz atteikšanos no “mēs un viņi” dalījuma, un dialogam ir jābūt jēgpilnam, orientētam uz noteiktu mērķi, pielāgotam konkrētajai situācijai un par

būtiskiem jautājumiem pietiekami ilgā laika posmā.

86. Praktiķiem ir jāapzinās, ka attiecībā uz daudziem likumpārkāpējiem reliģiskā prakse un identitāte ir uzskatāma par resocializāciju un atteikšanos veicinošu faktoru. Turklāt iespējām pilnveidot un izpaust savu reliģisko identitāti var būt īpaši būtiska nozīme pozitīvas pašapziņas veidošanā un uzturēšanā un dzīves izaicinājumu sekmīgā pārvarēšanā (tostarp samierināšanās ar ieslodzījumu un savas noziedzīgās pagātnes atzīšana). Nepieciešama ievērojama uzmanība un iejūtība, lai nodrošinātu, ka reliģiskā prakse, dievbijība un ziedošanās pati par sevi netiek pielīdzināta interesei par vardarbīgu ekstrēmismu vai iesaistīšanās šādā ekstrēmismā. Cieņas izrādīšanai reliģiskajai identitātei, interesei par to un tās atbalstīšanai var būt svarīga nozīme arī resocializācijas veicināšanā un noturības pret nodošanos vardarbīgam ekstrēmismam stiprināšanā. Darbiniekiem ir jābūt pietiekami pašapzinīgiem, lai viņi spētu apšaubīt neatbilstošu, potenciāli kaitīgu vai ieslodzījuma vietas noteikumiem un politikai pretrunā esošu uzvedību un iebilst tai pat tad, ja likumpārkāpēji uzskata, ka šāda uzvedība ir attaisnojama ar viņu reliģisko pārliecību. Darbiniekiem ir jāspēj uzturēt laipna saskarsme ar visiem likumpārkāpējiem neatkarīgi no identitātes atšķirībām, piemēram, no dzimuma, rases, reliģijas, sabiedrības stāvokļa u. c. atšķirībām. Šādai mijiedarbībai var būt būtiska nozīme, lai novērstu izteiktu “mēs un viņi” dalījumu starp darbiniekiem un likumpārkāpējiem un problemātisko attieksmi un uzvedību, kas var izrietēt no šāda dalījuma. Problēmas, kas pastāv saistībā ar atsevišķu likumpārkāpēju attieksmi pret sievietes kārtas darbiniecēm, dzimumu vienlīdzību un sabiedrības normām un vērtībām, ir jārisina atklāti, ātri un atbilstoši.

Palīdzības pasākuma formāts un īstenošana

87. Praktiķiem ir rūpīgi jāpārdomā tas, kā visefektīvāk īstenot palīdzības pasākumus. Pašlaik nav daudz empīrisku pierādījumu, kas norādītu uz to, vai mērķorientētas programmas ir jāīsteno individuālā vai grupas līmenī. Pastāv vairāki iemesli, kādēļ mērķorientēto programmu var būt atbilstošāk īstenot individuālā, nevis grupas līmenī, piemēram, tādējādi tiek samazināta grupas dinamikas potenciālā nelabvēlīgā ietekme (tostarp biedru spiediens un iebiedēšana), kas vērsta pret personu, lai nepieļautu tās distancēšanos; tiek atjaunota personas saite ar tās personīgo identitāti (samazināta grupas identitātes ietekme) un vairota personas uzticēšanās un gatavība runāt par savu iesaisti vai darbībām. Tomēr pastāv arī tādi iemesli, kuru dēļ grupas līmeņa palīdzības pasākumi var sniegt vairāk labuma, piemēram, citi grupas dalībnieki var spēt efektīvāk nekā koordinatori apstrīdēt viens otra nevēlamos viedokļus un uzskatus; biedru atbalsts var veicināt personīgās izmaiņas, un grupas dalībnieki var modelēt sociāli atbildīgu domāšanu un uzvedību. Praktiķiem un vadošajiem darbiniekiem ir rūpīgi jāapsver īstenošanas formāta priekšrocības un trūkumi saistībā ar potenciālajiem dalībniekiem un vēlamajiem programmas rezultātiem.

88. Tas, kam tiks uzticēta palīdzības pasākumu īstenošana, ir atkarīgs no palīdzības pasākuma veida, mērķiem un vēlamajiem rezultātiem, kā arī no likumpārkāpēju apstākļiem, tostarp no viņu atrašanās vietas. Specializētām mērķorientētām programmām, visticamāk, ir nepieciešams tādu īstenošanu ieguldījums, kam ir speciālās zināšanas, prasmes vai pieredze (tostarp reputācija) – tie var būt, piemēram, psihologi, probācijas dienesta darbinieki, reliģijas zinātnieki vai kādreizējie vardarbīgie ekstrēmisti (sk. 160.–162. punktu). Šādas zināšanas var arī palīdzēt sagatavot personālu vispārīgākas palīdzības pasākumu īstenošanai, tostarp ikdienas mijiedarbībai ar likumpārkāpējiem. Īpaša uzmanība ir jāpievērš tam, lai būtu nodrošināts, ka tās personas, kuras ir iesaistītas palīdzības pasākumu īstenošanā, ir pienācīgi pārbaudītas un saņem nepieciešamo atbalstu, lai saglabātu to noturību pret uzpirkšanu, pašradikalizēšanos un iebiedēšanu no likumpārkāpējiem izdarījušu ekstrēmistu puses. Tas var

izpausties kā regulāras uzraudzības vai atbalsta sesijas noturības problēmu uzraudzīšanai.

89. Ja iespējams, personas, kuras īsteno palīdzības pasākumus attiecībā uz atsevišķām personām, nedrīkst sagatavot riska novērtējumus attiecībā uz šīm personām. Tādējādi tiek mazinātas atšķirīgu funkciju radītās pretrunas un vairota uzticēšanās un progress palīdzības pasākumos. Tomēr personām, kuras īsteno palīdzības pasākumus, ir jāsaņem atbalsts un ir nepieciešama uzraudzība, kā arī ir jāatskaitās par savu darbību un lēmumiem un jāsniedz nepārprotama informācija par sasniegto progresu un problēmām, lai nodrošinātu riska novērtējumam un citu lēmumu pieņemšanai nepieciešamo informāciju. Palīdzības pasākumu īstenošanas procesā ir jāievēro konfidencialitāte, ciktāl tā nav pretrunā drošībai un noziedzības novēršanai.

90. Trūkst zināšanu un pierādījumu arī par efektīviem palīdzības pasākumiem, kas ir paredzēti noteiktām mērķgrupām, nevis atsevišķām personām. Tie var būt arī palīdzības pasākumi, kuri ir vērsti uz to, lai iedrošinātu grupas veikt kolektīvus pasākumus, kas mazinātu to ievirzi uz vardarbības izmantošanu savu politisko mērķu sasniegšanai. Šādas pieejas var būt īpaši vērtīgas, un tās var sniegt labākus rezultātus nekā uz atsevišķām personām orientēti palīdzības pasākumi. Tomēr šādu palīdzības pasākumu īstenošanā ir jāievēro īpaša piesardzība un rūpība, pamatojoties uz atbilstošu izpēti, pieredzi un pieejamajām zināšanām.

Probācijas uzraudzība

91. Sabiedrības aizsardzība un riska samazināšana/atteikšanās veicināšana ir viens no vispārāzītiem probācijas pamatmērķiem, kas ir attiecināms gan uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, gan uz citām likumpārkāpēju grupām. Probācijas dienestu darbiniekiem ir pilnā apmērā jāizmanto iestāžu savstarpējās sadarbības vienošanās, lai pārvaldītu risku, efektīvi vērstos pret atļaujas noteikumu pārkāpšanas gadījumiem (tostarp atbilstoši izmantojot personas atkārtotu ievietošanu ieslodzījumā) un nodrošinātu apmeklējumu un atļaujas ierobežojumu ievērošanu. Ir atzīts, ka stingri atļaujas nosacījumi var apgrūtināt citu paredzēto mērķu sasniegšanu, piemēram, personas iedrošināšanu atrast darbu un atjaunot saiti ar ģimenes locekļiem. Riska pārvaldības nolūkā probācijas dienesta darbiniekiem ir jāizveido konstruktīvas attiecības ar probācijas klientiem un viņi jāmotivē iesaistīties uzraudzības pasākumos. Kas attiecas uz uzraudzības sesijām, daudzsološa prakse, kā veicināt efektīvu riska un lietu pārvaldību, ir iedrošināt probācijas klientus atbrīvoties no aizspriedumiem un attīstīt kritisko domāšanu (attiecībā uz to, kā viņi interpretē informāciju un veido savus uzskatus par pasaules kārtību), veidot līdzsvarotāku identitāti (identificēties ne tikai ar ekstrēmistu grupu, ideju un/vai ideoloģiju), atteikties no vardarbības kā aizvainojuma risināšanas līdzekļa leģitīmācijas un pārtraukt noliegt savus likumpārkāpumus un mazināt to nopietnību. Atzīts, ka noderīga pieeja to probācijas klientu apstākļu pārvaldībai, kas nepieciešami šā mērķa sasniegšanai, ir palīdzība probācijas klientiem attīstīt pozitīvus sociālos tīklus un atbrīvoties no antisociāliem tīkliem, stiprināt/atjaunot ģimenes saites (ja nepieciešams) un sniegt atbalstu apmācības, nodarbinātības un izglītības veidā.

Likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu vispārēja pārvaldība

Informācijas apmaiņa

Vienošanās par informācijas apmaiņu

92. Nepārkāpjot spēkā esošos datu aizsardzības tiesību aktus, spēkā esošās informācijas apmaiņas vienošanās ir jāizmanto tam, lai veicinātu informācijas, tostarp operatīvās informācijas, apmaiņu starp iestādēm un organizācijām, tostarp tiesībaizsardzības iestādēm. Ja tiek uzskatīts, ka šādas vienošanās ir nepietiekamas ekstrēmistu likumpārkāpumu novēršanai vai terorisma apkarošanai, jānoslēdz jaunas vienošanās.

Informācijas pārvaldība

93. Ar informāciju, tostarp operatīvo informāciju, ir jāapmainās drošā, organizētā veidā, regulāri sniedzot atbilstošu operatīvo informāciju policijai un attiecīgajām sadarbības iestādēm. Operatīvā informācija ir atbilstoši jāglabā, jāsniedz un jāorganizē lietas materiālos. Vienošanās par informācijas apmaiņu var paredzēt, ka noteikta klasificēta informācija ir jāpārveido noteiktā abstrakcijas pakāpē (jāattīra), lai būtu iespējams samazināt šādas informācijas klasifikāciju vai atslepenot to. Pēc tam informāciju var izplatīt citiem saņēmējiem, neapdraudot datu sensitivitāti. Visi likumpārkāpēji, kuri izlemj atklāt informāciju novērtēšanas, palīdzības pasākuma vai citu saistītu pasākumu laikā, ir skaidri jāinformē par konfidencialitātes robežām.

Informācijas saņēmēji

94. Informācijas apmaiņa ir jāorganizē saskaņā ar valstu tiesību aktiem un starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, sadarbojoties ar atbilstošām partneru iestādēm un organizācijām, lai nodrošinātu riska noteikšanas, soda noteikšanas un atbrīvošanas plānošanas lēmumiem un pasākumiem nepieciešamo informāciju. No dažādiem avotiem, kontekstiem un metodēm iegūtas informācijas, tostarp operatīvās informācijas, apmaiņa ir būtiska tam, lai iegūtu vispusīgu un precīzu priekšstatu un varētu pieņemt pamatotus lēmumus. Tā var būt arī informācijas (tostarp, ja nepieciešams, arī klasificētas informācijas) apmaiņa ar nevalstiskām organizācijām no privātā vai bezpeļņas sektora, kuras var veikt būtiskas funkcijas likumpārkāpēju nepārtrauktas pārvaldības nodrošināšanā. Var apmainīties arī ar informāciju par notiesātiem ekstrēmistiem, kā arī par tiem, kuri nav notiesāti par ekstrēmismā balstītiem likumpārkāpumiem, bet kurus viens vai vairāki partneri, pamatojoties uz pierādījumiem, uzskata par radikalizētām personām. Lai nodrošinātu efektīvu informācijas apmaiņu, ir jāizmanto regulāras sanāksmes, instruktāžas un informācijas biļeteni. Uzticības vairošanai ir nepieciešami skaidri noteikumi par konfidencialitāti un arī pienācīgi noteiktas visu partneru funkcijas attiecīgajā procesā.

95. Terorisma un vardarbīga ekstrēmisma draudi un sekas skar ne tikai atsevišķas valstis, bet arī starptautisko līmeni un visu pasauli. Tāpēc visām dalībvalstīm ir jācenšas stiprināt savstarpējā sadarbība un koordinācija informācijas, tostarp operatīvās informācijas, apmaiņas jomā. Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbiniekiem, kuriem ir uzticētas konkrētas funkcijas un pienākumi operatīvās informācijas apmaiņas jomā, ir jācenšas stiprināt vienošanās par informācijas apmaiņu, ja ieslodzītie tiek pārvietoti uz citām valstīm.

Operatīvās informācijas izmantošana

96. Informācija, tostarp operatīvā informācija, ir jāizmanto, ievērojot tās sensitivitāti, atbilstoši un samērīgi mērķim, kuram šī informācija ir paredzēta. Bieži vien operatīvo informāciju nevar (brīvi) izmantot procesos (piemēram, profesionālajos novērtējumos), lai arī tā tiek izmantota lēmumu pieņemšanā. Šā iemesla dēļ sistēmā rodas noteikta neskaidrība, jo informācija, kuru nedrīkst izplatīt oficiāli, tiek izplatīta, izmantojot neformālākus līdzekļus (t. i., mutiski). Lai samazinātu neskaidrību un stiprinātu pārlicību par operatīvās informācijas atbilstošu izmantošanu, ir jāizstrādā norādījumi par to, kā izmantot operatīvo informāciju dažādiem mērķiem. Šajā saistībā var būt nepieciešama cieša sadarbība starp tiem darbiniekiem, kuriem ir uzticētas atšķirīgas, taču savstarpēji papildinošas funkcijas.

Bažu paziņošana

97. Visiem ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbiniekiem ir jāzina, kā paziņot ar ekstrēmismu saistītu informāciju, operatīvo informāciju un personīgās bažas par konkrētiem likumpārkāpējiem. Viņiem ir jāzina, kur, kā un kam sniegt šo informāciju, izmantojot pārbaudītus kanālus, piemēram, nosūtīšanas sistēmas, informācijas/operatīvās informācijas ziņošanas sistēmas un darbinieku sanāksmes. Dienesti šim nolūkam var nodrošināt īpašas sistēmas vai izstrādāt skaidru iekšējo kārtību attiecībā uz to, kā to nodrošināt, izmantojot pastāvošās sistēmas. Ja iespējams, ir jāizveido un jāuztur “tiešsaistes” sistēmas, lai uzraudzītu personas, kuras tiek uzskatītas par “problemātiskām”, proti, personas, kuras interesējas par ekstrēmismu un ekstrēmistu darbību vai ir iesaistītas tajā.

Informācijas apmaiņa citu ieinteresēto personu informētības uzlabošanai

98. Ir svarīgi atzīt, ka var būt arī citas ieinteresētas personas, kas gūtu labumu no informācijas apmaiņas. Piemēram, apcietinājuma un iztiesāšanas laikā ir svarīgi apmainīties ar informāciju, lai nodrošinātu labu valsts apsūdzības un tiesnešu informētību un zināšanas par radikalizācijas procesiem, ekstrēmismu un risku. Tam ir būtiska nozīme arī saistībā ar lēmumiem par personas apcietināšanas nepieciešamību, alternatīvu sodu un pasākumu piemērošanu, kā arī to, kādi dienesti būtu jāiesaista piespriesto sodu un pasākumu izpildē.

Informācijas un operatīvās informācijas vākšana

99. Dienestiem ir jāizmanto visi pieejamie likumīgie līdzekļi un izlūkošanas resursi, lai iegūtu informāciju par vardarbīgu ekstrēmistu darbībām un likumpārkāpējiem. Tā var būt informācija par terora aktu plānošanu, informācija par likumpārkāpēju radikalizāciju un par citiem pasākumiem un plāniem. Šādās darbībās ietilpst tādas informācijas apkopošana un izvērtēšana, kas ir iegūta no sarunām ar ieslodzītajiem, ieslodzījuma vietās vai sabiedrībā novērotās uzvedības analīze un informācijas apmaiņa starp attiecīgajiem darbiniekiem un iestādēm. Informāciju ir iespējams iegūt no pirmstiesas pierādījumiem, tiesas liecībām, pierādījumiem, kas iegūti pēc tiesas, personas uzvedības ieslodzījuma vietā, nostājas, rīcības un no pirmsatbrīvošanas programmām. Šāda informācija ir būtiska lēmumu pieņemšanas procesiem un turpmākajiem pārvaldības pasākumiem, piemēram, riska pārbaudei, riska novērtējumam, palīdzības pasākumiem, uzraudzības un novērošanas pasākumiem.

Iestāžu savstarpējā sadarbība un vienošanās

100. Atbildība par ekstrēmismā balstītu likumpārkāpumu novēršanu, likumpārkāpumus

izdarījušu ekstrēmistu pārvaldību un sekmīgu integrēšanu sabiedrībā ir jāuzņemas ne tikai labošanas iestādēm vai valsts dienestiem, bet arī dažādām citām iestādēm un organizācijām. Tās var būt privātas un labdarības organizācijas, policija, izlūkdienesti, mājokļu apvienības, nodarbinātības aģentūras, sociālie darbinieki, vietējās pašvaldības, reliģiju pārstāvji u. c. Tā kā vardarbīga ekstrēmisma novēršana ir daudzu iestāžu un organizāciju prioritāte, to savstarpējai sadarbībai ir būtiska nozīme šā jautājuma pārvaldībā. Iestādēm ir jāizskaidro, kāda informācija tām ir vajadzīga no citām iestādēm, lai tās varētu sekmīgi veikt savas funkcijas.

101. Lai palīdzības pasākumi būtu efektīvi, ir nepieciešami integrēti lietas materiāli, kas sniedz iespēju novērtēt progresu un nodrošināt pieejas nepārtrauktību, lai vajadzības gadījumā nodrošinātu uzraudzību. Piekļuve šādiem lietas materiāliem un to izmantošana veicinās saziņu un sadarbību starp dažādām organizācijām.

Organizāciju savstarpējo vienošanos struktūra

102. Vienmēr, kad tas ir iespējams, organizāciju savstarpējās vienošanās par likumpārkāpumus izdarījušu ekstrēmistu vai radikalizētu likumpārkāpēju pārvaldību ir jāpieņem, pamatojoties uz spēkā esošām, efektīvām organizāciju savstarpējām vienošanām par cita veida likumpārkāpēju (piemēram, dzimumnoziedznieku vai organizētajā noziedzībā vai bandās iesaistītu likumpārkāpēju) pārvaldību. Šāda pieeja var būt efektīvāka, saimnieciski izdevīgāka un saprātīgāka par jaunu struktūru veidošanu, jo organizācijas nav tik zinošas par radikalizācijas problēmu. Nav tāda “universāla” organizāciju savstarpējās sadarbības modeļa, un šāda struktūra ir jāizraugās atbilstoši vietējam kontekstam.

Mērķi

103. Visiem partneriem ir jābūt skaidriem organizāciju sadarbības grupas kopīgajiem mērķiem, kā arī jāuzņemas konkrētas funkcijas un pienākumi. Jo īpaši ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem ir jāsadarbojas gan savstarpēji, gan ar citām organizācijām un dienestiem.

Galvenā uzmanība

104. Organizāciju savstarpējās vienošanās galvenā uzmanība ir jāpievērš drošības un resocializācijas jautājumiem. Šīs ir savstarpēji papildinošas jomas, un tās nav pretrunā viena otrai. Distancēšanās un atteikšanās veicināšanas vai uzturēšanas iespējas ir jālīdzsvaro ar drošības apsvērumiem. Tā kā noteiktos apstākļos iespējas var būt ierobežotas, darbiniekiem var nākties radoši domāt par to, kā izmantot pastāvošās iespējas vai attīstīt jaunas iespējas. Ja personām netiek piešķirta rīcības brīvība veidot jaunas sociāli labvēlīgas attiecības, intereses vai nodarbošanos, maz ticams, ka mainīsies vai mazināsies viņu līdzdalība ekstrēmistu grupās vai identificēšanās ar tām, to idejām vai ideoloģiju. Bargi brīvības ierobežojumi var pastiprināt iesaistīšanos pieaugoša aizvainojuma un “mēs un viņi” dalījuma pastiprināšanās dēļ un nostiprināt ekstrēmista identitāti.

105. Kad likumpārkāpēji izcieš savu sodu sabiedrībā, probācijas dienesta (vai līdzīga dienesta) darbinieki, visticamāk, uzņemsies galveno atbildību par iespēju un praktisko pasākumu koordinēšanu un nodrošināšanu. Likumpārkāpumus izdarījušu ekstrēmistu īpašie apstākļi var liegt viņiem piekļuvi sadzīves pamatpakalpojumiem un apstākļiem, piemēram, piekļuvi bankas kontam vai mājoklim. Probācijas dienestu (vai līdzīgu dienestu) darbiniekiem, kuri vēlas noslēgt īstenojamās vienošanās, kas pārliecinātu organizācijas un

radītu nepieciešamo paļāvību, lai tās varētu nodrošināt iespējas šai likumpārkāpēju grupai, var būt nepieciešams stratēģiskā un augstāko amatpersonu līmeņa atbalsts.

Vienota valoda un kopīgas pieejas

106. Probācijas dienestiem, ieslodzījuma vietām un, ja iespējams, arī citām iestādēm un organizācijām ir jācenšas šo jautājumu risināšanai izmantot vienas un tās pašas definīcijas, valodu, zināšanas, izpratni un rīkus (novērtējumus, palīdzības pasākumus). Šādai pieejai var būt daudzas priekšrocības, tostarp tā var nodrošināt palīdzības pieeju nepārtrauktību starp ieslodzījuma vietām un sabiedrību, kopīgus novērtējumus un palīdzības pasākumus, labāku saziņu un izpratni starp iestādēm un organizācijām, uzlabotu informācijas apmaiņu un konsekventu un pamatotu lēmumu pieņemšanu.

Organizāciju savstarpējā sadarbība

107. Uzticēšanās ir galvenais elements, kas nepieciešams efektīvai sadarbībai starp organizācijām, tostarp ar informācijas apmaiņu saistītu šķēršļu pārvarēšanai. Īstenojot vienkāršus, praktiskus pasākumus, ir iespējams vairot uzticēšanos un līdz ar to arī sadarbību starp personām, iestādēm un organizācijām. Šādi pasākumi ir dažādu iestāžu un organizāciju darbinieku izvietošana vienās telpās (piemēram, probācijas darbinieki policijas iecirkņos), savstarpējas informācijas apmaiņas nodrošināšana (abpusējam labumam) saskaņā ar valsts tiesību aktiem un starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, informācijas sniegšana par to, kā citas puses var palīdzēt viena otrai sasniegt savu kopīgo mērķi un aktīvi palīdzēt viena otrai, kad šāda palīdzība tiek lūgta. Organizāciju savstarpējā sadarbība ir jānosaka dažādos pārvaldes līmeņos. Ļoti liela nozīme ir pārskatatbildībai, jo dažādi partneri var darboties atšķirīgi.

Ar īpašām grupām saistīti apsvērumi

Nepilngadīgas personas un gados jaunas pilngadīgas personas

108. To, kā krimināltiesībās ir jāņem vērā nepilngadīgu personu un gados jaunu pilngadīgu personu statuss un vajadzības, reglamentē īpaši noteikumi, piemēram, ANO Noteikumi par nepilngadīgo aizsardzību brīvības atņemšanas gadījumā un Eiropas Padomes Eiropas noteikumi par likumpārkāpumus izdarījušiem bērniem un jauniešiem, kuriem ir piespriesti sodi vai piemēroti pasākumi. Lielākā daļa šajos norādījumos apspriesto punktu ir piemērojami arī attiecībā uz gados jaunām personām. Ir atzīts, ka bieži vien nepilngadīgas personas un gados jaunas pilngadīgas personas joprojām ir savas personības un identitātes attīstības procesā, un viņiem ir īpašas vajadzības, ievainojamība vai apstākļi, kam jāpievērš rūpīga uzmanība saistībā ar ekstrēmisma jautājumiem. Piemēram, noteikti faktori var padarīt dažus jauniešus īpaši nenoturīgus pret ideoloģisko apstrādi un radikalizāciju – viņu brieduma līmenis, vēlme “iederēties” starp saviem vienaudžiem un vēlme pēc piederības, vēlme nepakļauties autoritātēm un arī pētīt dažādas lomas un identitātes un eksperimentēt ar tām. Turklāt gados jaunas personas var būt vairāk tendētas iesaistīties ekstrēmistu grupās, jo tās nodrošina cita veida atbalstu, piemēram, aizsardzību un naudu, un šādu grupu darbības tiešsaistē un klātbūtne sociālajos medijos var īpaši ietekmēt gados jaunu personu uzvedību. Šādi apstākļi un jautājumi var ietekmēt arī pieaugušas personas, taču attiecībā uz gados jaunām personām tiem var būt īpaši liela nozīme.

109. Šos jautājumus var nākties rūpīgāk apsvērt saistībā ar ieteikumiem attiecībā uz

piespriežamo sodu, gados jaunu pilngadīgu personu izvietojumu ieslodzījuma vietā, iespējamajiem palīdzības pasākumiem un riska novērtējumam. Piemēram, īpaša uzmanība jāpievērš viņu izvietojumam un sakariem ar citiem pieaugušajiem likumpārkāpējiem, jo īpaši ar zināmiem likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem; palīdzības pasākumos ir jābūt īpaši piesardzīgiem attiecībā uz viņu interesi par ekstrēmismu, kas ir “attīstības fāzē”, cenšoties nepieskaitīt gados jaunas pilngadīgas personas pie ekstrēmistiem vai nepastiprināt viņu ekstrēmista identitāti, un riska novērtējumā, iespējams, jāietver gados jaunu pilngadīgu personu īpatnības un apstākļi, lai izprastu viņu pagātņi un turpmāko uzvedību. Pastāv liela iespējamība, ka gados jaunas pilngadīgas personas izcieš sodu par savu pirmo likumpārkāpumu, vai arī ir ārvalsts teroristu kaujinieki, attiecībā uz kuriem šajā sadaļā ir sniegti īpaši norādījumi.

Likumpārkāpējas

110. Zināšanas par ekstrēmistēm vai radikalizētām likumpārkāpējām uzlabojas, lai gan joprojām trūkst specifisku zināšanu par to, kādi pārvaldības pasākumi ir jāpiemēro attiecībā uz šādām personām salīdzinājumā ar citām likumpārkāpējām labošanas iestādēs. Lai gan sievietes var iesaistīties ekstrēmistu darbībās atšķirīgu iemeslu un motivācijas dēļ (piemēram, sieviešu solidaritāte un reliģiskā brīvība), daudzas sievietes iesaistās tādu pašu iemeslu dēļ kā vīrieši. Tāpat kā vīriešiem, sieviešu iesaistīšanās un likumpārkāpumu izdarīšanas motivācija, kā arī funkcijas, ko viņas var uzņemties ekstrēmistu grupās, ir kompleksas un mainīgas, bez vienkāršiem profiliem. Darbiniekiem ir jāatzīst un pienācīgi jānovērtē aktīvā un līdzdalību veicinošā funkcija, ar kuru sieviešu likumpārkāpējas var veicināt vardarbīgo ekstrēmismu. Tāpat kā attiecībā uz citām sievietēm likumpārkāpējām, jāpiemēro tādas pieejas, kurās ir pienācīgi ņemtas vērā viņu īpašās vajadzības, skatījums un prioritātes. Piemēram, darbinieču izmantošana vai jaukta personāla izmantošana var palīdzēt vairot uzticību un sadarbību palīdzības pasākumos. Arī palīdzības lūgšana šādu sieviešu ģimenes locekļiem, sabiedrībai, attiecību uzlabošana ar viņu bērniem, viņu sociālo iemaņu uzlabošana un mentoru izmantošana var ievērojami veicināt viņu distancēšanos un deradikalizāciju. Tāpat jāatzīst, ka sievietēm var būt īpaša un būtiska nozīme vardarbīga ekstrēmisma apkarošanā dažādu funkciju dēļ – ne tikai personisku vai privātu funkciju dēļ, ko tās veic kā mātes, māsas un draugi, bet arī, ietekmējot politiku, procesu un praksi labošanas iestādēs. Visbeidzot – jāsaprot, ka daudzas likumpārkāpējas ir jauniņas, pirmreizējas likumpārkāpējas un/vai ārvalstu teroristu kaujinieces.

Pirmreizēji likumpārkāpēji

111. Daudzām personām, kas ir notiesātas par ekstrēmismā balstītiem likumpārkāpumiem, nav iepriekšējas sodāmības par būtiskiem likumpārkāpumiem. Saistībā ar šādu grupu pastāv īpaši apstākļi, kuros probācijas dienestu darbiniekiem ir jābūt īpaši piesardzīgiem, kad tiek apsvērti ieteikumi attiecībā uz visatbilstošāko sprieduma izpildi. Ja šādu personu iesaistīšanās ekstrēmistu grupās vai aizraušanās ar tās idejām ir bijusi neliela, viņu likumpārkāpumi tiek uzskatīti par mazāk nopietniem vai viņas demonstrē ievērojamu nožēlu par savu iesaistīšanos (proti, ja viņas ir atbrīvojušās), var būt atbilstoši sniegt ieteikumus par sabiedriskā darba piemērošanu, ja tas ir iespējams saskaņā ar tiesību aktiem.

112. Daži pirmreizējie likumpārkāpēji var būt arī tā dēvētie “ārvalstu teroristu kaujinieki”, proti, personas, kas dodas uz valstīm, kuras nav viņu mītnes valstis vai valstspiederības valstis, lai iesaistītos teroristu darbībā vai uzsāktu, plānotu, sagatavotu, īstenotu vai citādi atbalstītu teroristu darbību, vai lai sniegtu vai saņemtu apmācību par šādu darbību īstenošanu. Pastāv bažas, ka šādas personas (no kurām daudzas ir gados jaunas personas), atgriezoties

savās mītnes valstīs vai tranzītvalstīs, radīs paaugstinātus terorisma draudus. Nepieciešami pienācīgi pasākumi, kas nodrošinātu modrību un palīdzētu identificēt ārvalstu teroristu kaujinieku nonākšanu ieslodzījuma vietās vai probācijas dienestos. Šādas personas var nebūt notiesātas vai iepriekš turētas aizdomās par līdzdalību šādos pasākumos. Efektīva informācijas apmaiņa starp dalībvalstīm un citu organizāciju (piemēram, *Interpol*) sniegta informācija var palīdzēt identificēt šādas personas, jo īpaši, ja personas tiek deportētas no vienas valsts uz otru. Tāpat kā attiecībā uz pirmreizējiem likumpārkāpējiem, arī attiecībā uz šādu grupu ir būtiski veikt riska novērtējumu, lai noteiktu atbilstošus un samērīgus atbildes pasākumus uz katras personas radīto risku/apdraudējumu un novērstu šādu personu turpmāku radikalizēšanos, atkārtotu radikalizēšanos vai ekstrēmista identitātes pastiprināšanos. Šajā procesā ir ļoti svarīgi saprast to personu motivāciju, iemeslus un apstākļus, kuras iesaistās, paliek iesaistītas un atgriežas savās valstīs. Riska pārvaldības un reintegrācijas programmām ir jābūt atbilstošām šiem konkrētajiem apstākļiem, tostarp, ja nepieciešams, jāspēj reaģēt uz personas nožēlu par iesaistīšanos un traumatisko pieredzi. Darbiniekiem jābūt modriem pret nepatiesiem paziņojumiem (piemēram, par nožēlu), kas tiek izmantoti, lai novērstu iestāžu uzmanību no tām personām, kuras joprojām var radīt apdraudējumu. Īpaša uzmanība, iespējams, jāpievērš arī zināšanām, apmācībai un prasmēm, ko personas var būt ieguvušas ārvalstīs un kas var uzlabot viņu spēju atbalstīt vardarbīgo ekstrēmismu vai īstenot to (tostarp izmantot modernus ieročus, tehnoloģiju un pretnovērošanas paņēmienus). Dienestiem arī ir jāstiprina spēja tikt galā ar to ārvalsts teroristu kaujinieku iespējamo skaitu, kuri var atgriezties turpmākajos gados.

Galvenās atziņas

- Mērķorientēti palīdzības pasākumi vardarbīgiem ekstrēmistiem ir jāpielāgo konkrētajiem apstākļiem, kas pastāv ieslodzījuma vietā un/vai reģionā, un tie ir jāizstrādā, pamatojoties uz speciālajām zināšanām un rezultātiem, kas tiek gūti vispārējās likumpārkāpēju pārvaldības pieejās.
- Drošības pasākumi ir jāpapildina ar resocializācijas iespējām, lai ļautu personām apmierināt savas vajadzības sociāli pieņemamā, leģitīmā un likumīgā veidā un atbrīvoties no vardarbīgā ekstrēmisma.
- Mērķorientēti palīdzības pasākumi ir jāīsteno, pamatojoties uz konkrētās personas radīto risku un vajadzībām, un tiem ir jābūt skaidriem, pamatotiem mērķiem un sasniedzamiem rezultātiem.
- Pārskatatbildība par sasniegto progresu un tā uzraudzība un reģistrēšana ir būtiski palīdzības pasākumu īstenošanas elementi.
- Palīdzības pasākumi jāīsteno, pamatojoties uz jaunākajām zināšanām un izpratni par labāko praksi un efektīvu palīdzības pasākumu principiem.
- Palīdzības pasākumiem jābūt vēršotiem uz to, lai ietekmētu turpmākās izmaiņas personas attiecībās/personas identificēšanos ar ideju, ideoloģiju vai ekstrēmistu grupu, kā arī uz tādu uzskatu un pieņēmumu pārskatīšanu, ar kuriem persona attaisno vardarbību.
- Galvenie uzdevumi, kas nosaka to probācijas dienestu darbinieku darbības virzienu, kuri sabiedrības vārdā uzrauga likumpārkāpumus izdarījušus vardarbīgus ekstrēmistus, ir sabiedrības aizsardzība un riska samazināšana/atteikšanās veicināšana.
- Jāīsteno dažādi pasākumi, lai veicinātu informācijas un operatīvās informācijas apmaiņu, tostarp jāslēdz oficiāli nolīgumi, jāorganizē regulāras sanāksmes starp partneriem un jānodrošina “reālā laika” sistēmas, lai uzraudzītu aizdomīgās personas, un skaidri procesi, kurus darbinieki varētu izmantot, lai ziņotu par savām bažām.
- Organizāciju savstarpējo vienošanos pamatā pēc iespējas jāizmanto esošās vienošanās, un tajās ir jābūt noteiktiem skaidriem kopīgajiem mērķiem, atbildības sadalījumam un

funkcijām, kā arī, cik vien iespējams, jālieto vienota valoda, zināšanas un rīki.

- Organizāciju savstarpējo vienošanos galvenā uzmanība ir jāpievērš drošības un resocializācijas pasākumiem un tādu iespēju veicināšanai, kas var palīdzēt mainīt personas interesi par ekstrēmismu un iesaistīšanos tajā.
- Ja iespējams, iestādēm un organizācijām ir jābūt kopīgai izpratnei un jāizmanto vienota valoda, jēdzieni un rīki likumpārkāpumus izdarījušo ekstrēmistu pārvaldībai un vardarbīga ekstrēmisma novēršanai.
- Īpaša uzmanība ir jāpievērš īpašo grupu, piemēram, gados jaunu personu, likumpārkāpumus izdarījušu sieviešu un pirmreizēju likumpārkāpēju, pārvaldībai.

Papildu informācija

Vispārēja informācija un resursi

- Globālais terorisma apkarošanas forums (2012. gads). *Rome Memorandum on Good Practices for Rehabilitation and Reintegration of Violent Extremist Offenders*. <https://www.thegctf.org/documents/10162/38330/Rome+MemorandumEnglish>
- Radikalizācijas izpratnes tīkls (2016. gads) *Dealing with radicalisation in a prison and probation context*, RAN Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbinieku darba dokuments. http://ec.europa.eu/dgs/homeaffairs/whatwedo/networks/radicalisation_awareness_network/rannnews/docs/ran_p_and_p_practitioners_working_paper_en.pdf
- Starptautiskais Pretterorisma centrs (2012. gads). Ekspertu apaļā galda tikšanās un konference par likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu resocializāciju un reintegrāciju: pamatprincipi un laba prakse. <http://www.icct.nl/download/file/ICCTBackgroundPaperRehabCorePrinciplesGoodPractices.pdf>
- A. Silke (2014. gads) *Prisons, Terrorism & Extremism, Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*, Oxon, U.K.: Routledge
- Hamm, M. *The Spectacular Few: Prisoner Radicalisation and the Evolving Terrorist Threat*. Ņujorka:
- University Press, 2013. gads.
- Bjørge, T. & Horgan, J. (2009. gads) *Leaving Terrorism Behind*. Oxon: Routledge.
- Ramalingham, V. (2014. gads) *On the FrontLine: A Guide to Countering FarRight Extremism*. Institute of Strategic Dialogue.
- TerRa Toolkit Community resources: Manual for Prison Officers <http://terratoolkit.eu/>

Specializēta informācija un resursi

Programmu un palīdzības pasākumu izstrādāšana un īstenošana

- Globālais terorisma apkarošanas forums un ANO Starpreģionu noziedzības un tieslietu zinātniskās pētniecības institūts (2013. gads) *Building on the GCTF's Rome Memorandum: Additional Guidance on the Role of Psychologists/Psychology in Rehabilitation and Reintegration Programmes*.
- Globālais terorisma apkarošanas forums un ANO Starpreģionu noziedzības un tieslietu zinātniskās pētniecības institūts (2013. gads) *Building on the GCTF's Rome Memorandum: Additional Guidance on the Role of Religious Scholars and other Ideological Experts in Rehabilitation and Reintegration Programmes*.
- Dean, C. (2016. gads) *Addressing Violent Extremism in Prisons and Probation:*

Principles for Effective Programmes and Interventions". Global Center for Cooperative Security, politikas pārskats.

- Dean, C. (2014. gads) *The healthy identity intervention: The UK's development of a psychologically informed intervention to address extremist offending*. Izdevumā A. Silke (red.) *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*. Oxon: Routledge.
- Veldhuis, T. "Designing Rehabilitation and Reintegration Programmes for Violent Extremist Offenders: A Realist Approach". Starptautiskais Terorisma apkarošanas centrs, Hāga 3, Nr. 2 (2012. gads), <http://www.icct.nl/download/file/ICCTVeldhuisDesigningRehabilitationReintegrationProgrammesMarch2012.pdf>
- Horgan J. un K. Braddock. "Rehabilitating the Terrorists?: Challenges in Assessing the Effectiveness of DeRadicalisation Programmes". *Terrorism and Political Violence*, Nr. 22 (2010. gads).
- John Horgan, "Fully Operational? The Ongoing Challenges of Terrorist Risk Reduction Programmes," *International Relations*, 2013. gads, <http://www.eir.info/2013/07/29/fullyoperationaltheongoingchallengesofterroristriskreductionprograms/>
- Sam Mullins, "Rehabilitation of Extremist Terrorists: Learning From Criminology," *Dynamics of Asymmetric Conflict* 3, Nr. 3 (2010. gads): 162193
- ElSaid, H. (2012. gads). *Deradicalising Islamists: Programmes and their Impact in Muslim Majority States*. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence.
- German Länder Working Party "Dealing with radical Islamist prisoners", gala ziņojums, 2016. gada 18. aprīlis:
- <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202016/Final%20report%20L%C3%A4nder%20Working%20Party.pdf>
- Sarah V. Marsden (2015. gads): *Conceptualising 'success' with those convicted of terrorism offences: Aims, methods, and barriers to reintegration*, *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, DOI: 10.1080/19434472.2014.1001421.
- Wilkinson, B. (2015. gads). *Do leopards change their spots? Probation, risk assessment and management of terrorism-related on licence in the UK*. Izdevumā A. Silke (red.) *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*. Oxon: Routledge.
- Ferguson, Neil (2015. gads) *Northern Irish prisoners: the impact of imprisonment on prisoners and the peace process in Northern Ireland*. Izdevumā A. Silke (red.) *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*. Oxon: Routledge.

Gados jauni likumpārskājumi

- Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (2012. gads). *Youth Engagement to Counter Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism*. Ziņojums par konstatētajiem faktiem un ieteikumi.

Ārvalstu teroristu kaujinieki

- Globālais terorisma apkarošanas forums (2014. gads), Ārvalstu teroristu kaujinieku (FFT) iniciatīva, *The Hague Marrakech Memorandum on Good Practices for A More Effective*

Response to the FFT Phenomenon.
<https://www.thegctf.org/Portals/1/Documents/Framework%20Documents/A/GCTFTheHagueMarrakechMemorandumENG.pdf>

- Radikalizācijas izpratnes tīkls (2013. gads). *Declaration of and Good Practices for Engagement with Foreign Fighters for Prevention, Outreach, Rehabilitation and Reintegration*
<http://www.icct.nl/download/file/RANDeclarationGoodPracticesforEngagementwithForeignFighters.pdf>
- Entenmann, E., Van der Heide, L., Weggemans, D. un J. Dorsey “Rehabilitation for Foreign Fighters? Relevance, Challenges and Opportunities for the Criminal Justice Sector”, Starptautiskais terorisma apkarošanas centrs, Hāga 6, Nr. 5 (2015. gads).

Ekstrēmismā balstītus likumpārkāpumus izdarījušas sievietes

- Naureen Chowdhury Fink un Liat Shetre (2013. gads) *The Roles of Women in Terrorism, Conflict, and Violent Extremism: Lessons for the United Nations and International Actors*. Globālās terorisma apkarošanas sadarbības centrs
http://www.globalcenter.org/wp-content/uploads/2013/04/NCF_RB_LS_policybrief_1320.pdf
- Globālais terorisma apkarošanas forums (2014. gads) *Good Practices on Women and Countering Violent Extremism*
<https://www.thegctf.org/Portals/1/Documents/Framework%20Documents/A/GCTFGoodPracticesonWomenandCVE.pdf>
- Radikalizācijas izpratnes tīkls (2015. gads), *The Role of Gender in Violent Extremism*, RAN izdevums
http://ec.europa.eu/dgs/homeaffairs/whatwedo/networks/radicalisation_awareness_network/ranpapers/docs/issue_paper_gender_dec2015_en.pdf

PIEKTĀ NODAĻA. VARDARBĪGU EKSTRĒMISTU DROŠĪBAS PĀRVALDĪBA IESLODZĪJUMA VIETĀ UN PROBĀCIJĀ

Ievads

113. Drošības pasākumu līdzsvarošana ar resocializāciju ir problēma, kas pastāv ne tikai saistībā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, taču ir atsevišķi jāapsver dažas ar šo grupu saistītas iezīmes un riski. Šajā rokasgrāmatā drošība ir noteikta kā pasākumi, kas tiek veikti fiziskajā vidē un attiecībā uz sakariem ar citām personām, lai nodrošinātu, ka tiek iespējami samazināti šādu likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu radītie riski:

- sevis paša, citu likumpārkāpēju, darbinieku vai apmeklētāju apdraudēšanas risks (vispārējs risks, kas pastāv saistībā ar lielāko daļu likumpārkāpēju);
- izbēgšanas risks (vispārējs risks, kas pastāv saistībā ar lielāko daļu likumpārkāpēju);
- risks, ka ieslodzījuma vietā/ārpus tās tiek savervētas citas personas (risks, kas pastāv saistībā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un bandu/organizētās noziedzības dalībniekiem);
- risks, ka ieslodzījuma vietā vai ārpus tās esošās grupās tiek turpināta uzbrukumu plānošana (risks, kas pastāv saistībā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un bandu/organizētās noziedzības dalībniekiem).

114. Atzīts, ka palīdzības pasākumi, kas ir vērsti uz likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu resocializāciju, veicinās arī drošības risku samazināšanos. Šis jautājums ir plaši apspriests iepriekšējā nodaļā. Svarīgi ņemt vērā, ka šo palīdzības pasākumu ietvaros ir jāizstrādā procesi praktiķu un dalībnieku drošības un labklājības aizsardzībai. Piemēram, ir regulāri jāapspriež drošības un labsajūtas jautājums un likumpārkāpējiem ir jājautā, vai viņi jūtas apdraudēti, un draudu gadījumā ir jāveic drošības uzlabošanas pasākumi. Attiecīgā gadījumā likumpārkāpējiem ir jānodrošina aizsardzība, ja tiek uzskatīts, ka viņiem draud briesmas.

Dinamiskā drošība

115. Daudzas ieslodzījuma vietas jau ir pieņēmušas dinamiskās drošības pieeju. Eiropas Padomes Vadlīnijās ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu ir sniegta šā termina definīcija. Dinamiskā drošība ir jēdziens un darba metode, ar kuru darbinieki nosaka ikdienas saziņas un mijiedarbības ar ieslodzītajiem veidošanas un uzturēšanas prioritātes, pamatojoties uz profesionālo ētiku. Tās mērķis ir labāk saprast ieslodzītos un novērtēt riskus, ko viņi var radīt, kā arī nodrošināt drošību un kārtību, veicināt viņu resocializāciju un sagatavošanos atbrīvošanai no ieslodzījuma vietas. Šis jēdziens jāaplūko plašākā drošības izpratnē, kas ietver arī strukturālo, organizatorisko un statisko drošību (sienas, barjeras, slēdzenes, apgaismojums un aprīkojums, ko, ja nepieciešams, izmanto ieslodzīto savaldīšanai).

116. Papildus strukturālajai, organizatoriskajai un statiskajai drošībai dinamiskās drošības pamatā ir arī:

- pozitīvas attiecības, saziņa un mijiedarbība starp darbiniekiem un ieslodzītajiem;

-
- profesionālisms;
 - atbilstīgās informācijas vākšana;
 - soda izciešanas iestādes sociālās atmosfēras izpratne un uzlabošana;
 - stingrība un taisnīgums;
 - ieslodzītā personīgās situācijas izpratne;
 - saziņa, pozitīvas attiecības un informācijas apmaiņa starp visiem darbiniekiem.

117. Dinamiskās drošības pamatā esošie principi un arī dinamiskās drošības izmantošana ir sīki izklāstīta *UNODC* 2015. gada decembra Rokasgrāmatā par dinamisko drošību un operatīvās informācijas vākšanu ieslodzījuma vietās⁶.

118. Likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu gadījumā efektīvai dinamiskajai drošībai varētu būt vēl lielāka nozīme. Tā kā likumpārkāpumus izdarījušus vardarbīgus ekstrēmistus vada idejas un ideoloģija, viņi var būt īpaši jutīgi pret to, kā darbinieki pret viņiem izturas (atbilstoši vai pretrunā viņu uzskatiem par pasaules kārtību). No otras puses, daži likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti ir augsti izglītoti un var būt manipulatīvi. Šie prasmīgie likumpārkāpēji var pārliecināt darbiniekus pieņemt ekstrēmistu uzskatus. Ņemot vērā zināšanas un informāciju par radikalizāciju un iespējamo savervēšanas risku, svarīgi nepieļaut neatbilstošas likumpārkāpēju attiecības ar darbiniekiem un darbinieku korumpēšanu un radikalizēšanos.

Cilvēktiesības un sabiedriskā doma

119. Saistībā ar drošības pasākumu izstrādi attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem ir svarīgi, lai šādi pasākumi atbilstu tiesiskuma principam un nepārkāptu cilvēktiesības un pamatbrīvības. Tiesiskums un cilvēktiesības ir demokrātiskā pasaules skatījuma un sistēmas pamats. Ekstrēmisti nepiekrīt šim pasaules skatījumam un vēlas aizstāt to ar savu sistēmu un noteikumiem. Ekstrēmistu grupas centīsies uzbrukt demokrātijas vērtībām, norādot uz situācijām, kurās šīs vērtības (tiesiskums un cilvēktiesības) tiek pārkāptas. Šādas norādīšanas mērķis ir panākt, ka sabiedrības demokrātijas pamati zaudē savu leģitimitāti. Tāpēc ir svarīgi aizsargāt šīs vērtības visos līmeņos.

120. Drošības pasākumus uzraudzīs valsts iestādes un cilvēktiesību organizācijas. Jebkādas pazīmes, kas liecina par spīdzināšanu un necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos vai sodu, jāizskata efektīvi un nekavējoties. Darbiniekiem un likumpārkāpējiem jāapzinās, ka šāda rīcība ir aizliegta un tiks sodīta bez jebkādiem izņēmumiem. Darbiniekiem ir jāievēro visas cilvēktiesības, jo īpaši ieslodzīto un probācijas klientu vārda brīvība un reliģijas brīvība. Darbiniekiem ir arī jāapzinās nepieciešamība respektēt kultūras un reliģiskās tradīcijas.

121. Kad tiek ieviesti drošības pasākumi attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, sabiedriskajai domai un uztverei ir svarīga nozīme. Pēc būtības teroristu uzbrukumi ir vērsti uz nejaušu iedzīvotāju grupu, kas ikvienu cilvēku padara par iespējamu cietušu. Turklāt mērķis parasti ir nogalināt iedzīvotājus pēc nejaušības principa. Bailes, ko rada šādi teroristu uzbrukumi, ir iemesls, kādēļ sabiedrība baidās no likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem vairāk nekā no cita veida likumpārkāpējiem. Likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu notiesāšana un attiecībā uz tiem piemērotie drošības pasākumi biežāk nonāk sabiedrības uzmanības centrā,

⁶ https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC_Handbook_on_Dynamic_Security_and_Prison_Intelligence.pdf

un sabiedrība pievērš tiem lielāku vērību.

Ieslodzījuma vietu drošība

122. Ja likumpārkāpējs ir apcietināts vai notiesāts par terora aktiem vai ar terorismu saistītiem noziegumiem un ir sodīts ar brīvības atņemšanu ieslodzījuma vietā vai ja ir novērots, ka ieslodzījuma vietā persona izrāda ekstrēmistam raksturīgu uzvedību, tas, kādus drošības pasākumus ir iespējams īstenot, būs atkarīgs no ieslodzījuma vietas režīma. Pastāv vairāki veidi, kā kriminālās justīcijas iestādes un ieslodzījuma vietas var izstrādāt un īstenot konkrētu drošības pasākumu kopumu attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem. Tie ir izklāstīti turpmāk.

Likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem paredzētas stratēģijas un politikas kopuma izstrāde

123. Valsts pārvaldes un kriminālās justīcijas iestādēm ir svarīgi tiesiskajā regulējumā un politikā noteikt režīma/procedūras norādījumus attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem. Šajā nolūkā būs nepieciešamas skaidras definīcijas un norādījumi par to, kura persona "jāidentificē" kā vardarbīgs ekstrēmists, ar norādi par personas iesaistīšanās vardarbīgā ekstrēmismā līmeni. To var attiecināt tikai uz personām, kas ir notiesātas par noziegumiem, kuri ir saistīti ar terorismu, vai arī ne tikai uz šādām personām. Izraudzītā stratēģija un politika būs pamats īstenojamajiem drošības pasākumiem. Tai ir jāatbilst Eiropas cietumu noteikumu 53. punktam, kas reglamentē īpašus paaugstinātas drošības pasākumus. Turklāt atbilstoši tam, kā norādīts Eiropas cietumu noteikumu 70. punktā, jebkuram ieslodzītajam, attiecībā uz kuru tiek piemēroti šādi pasākumi, ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt šādu lēmumu neatkarīgai iestādei. Šāda politika jau ir ieviesta daudzās Eiropas valstīs. Ņemot vērā ekstrēmisma un terorisma mainīgo būtību, šo politiku ir ieteikts regulāri izvērtēt un atjaunināt.

Likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu nošķiršana īpašās ieslodzījuma vietās un īpašos korpusos

124. Otrs solis (atkarībā no politikas pasākumiem un pastāvošās valsts prakses) iestādēm ir izvēlēties ieslodzījuma vietas, kurās tiks izvietoti likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti. Tas būs atkarīgs no vairākiem atbilstīgiem faktoriem. Šādi faktori var būt ieslodzījuma vietas atrašanās vieta, tas, vai persona ir jāievieto maksimālā drošības līmeņa objektā vai kāda cita drošības līmeņa ieslodzījuma vietā, nepieciešamo palīdzības pasākumu pieejamība konkrētā ieslodzījuma vietas objektā un vietu pieejamība ieslodzījuma vietā. Nošķiršana vai ievietošana paaugstināta drošības līmeņa ieslodzījuma vietās ir jāapsver vienīgi attiecībā uz tiem ieslodzītajiem, kuri rada konkrētu un pastāvīgu vardarbīga ekstrēmisma aktu plānošanas, veicināšanas vai pastrādāšanas risku vai kuri rada risku savervēt citus ieslodzītos vai darbiniekus šādu aktu īstenošanai. Nošķiršana nenozīmē ievietošanu vieninieku kamerā nekādā formā. Ievērojot cilvēktiesību regulējumu, ieslodzījuma vietas noteikumus un labi dokumentētu psiholoģisku, emocionālu un fizisku nelabvēlīgu ietekmi, ievietošanu vieninieka kamerā nedrīkst izskatīt kā risinājumu likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu izvietošanai ieslodzījuma vietā. Likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu nošķiršanas mērķis īpašās ieslodzījuma vietās vai to korpusos ir uzraudzīt izmaiņas viņu uzvedībā un attieksmē un īstenot mērķorientētus palīdzības pasākumus, kas ļautu šādām personām atgriezties parastajā ieslodzīto sabiedrībā. Šāda atgriešanās parastajā ieslodzīto sabiedrībā veicinās viņu

sagatavošanos atbrīvošanai pēc brīvības atņemšanas termiņa beigām. Tāpat arī var izmantot daudzas ieslodzījuma vietas un izkliegt pa tām likumpārkāpumus izdarījušus vardarbīgus ekstrēmistus, cik vien tas ir iespējams.

125. Ieslodzījuma vietās ir jāpieņem lēmums par to, vai likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti ietilps parastajā ieslodzīto kopumā, tiem tiks piemērots vispārējais režīms vai tie tiks ievietoti atsevišķā ieslodzījuma vietas nodaļā/korpusā(-os). Šajā saistībā runa ir par fizisku vietu, kur tiks turēti likumpārkāpēji, un to, kādā mērā viņi varēs sazināties ar citiem ieslodzītajiem, kuri nav ievietoti šajā nodaļā/korpusā. Pašlaik ir daudz diskusiju par šo tematu, un nav pieejami ilgtermiņa pierādījumi, kas apliecinātu, ka kāda no šīm pieejām būtu efektīvāka par pārējām. Lai piedāvātu vadlīnijas lēmumu pieņemšanai, Radikalizācijas izpratnes tīkla Ieslodzījuma vietu un probācijas darba grupa ir izstrādājusi noderīgu apsvērumu pārskatu, kas ir izklāstīts turpmāk.

Režīma izvēle	Potenciālās priekšrocības	Potenciālie trūkumi
<p><i>A) Izkliešana</i> Personas, kas tiek turētas aizdomās par vardarbīga ekstrēmisma aktiem, tiek izvietotas kopā ar citiem ieslodzītajiem, un attiecībā uz viņām tiek piemērots tas pats vispārējais režīms. Tas nenozīmē, ka likumpārkāpēji tiek ievietoti parastajā zonā; katra likumpārkāpumu izdarījuša vardarbīga ekstrēmista izvietojums ir atkarīgs no riska novērtējuma.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pastāv mazāka iespēja, ka ieslodzītie uzskatīs sevi par atstumtiem savu uzskatu dēļ. Viņi zināmā mērā tiks uzskatīti par tādiem pašiem ieslodzītajiem kā pārējie ieslodzītie. - Ieslodzītos var pozitīvi ietekmēt dažādu ieslodzīto grupu klātbūtne ar atšķirīgu domāšanas ievirzi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ar viņiem strādā darbinieki, kas nav speciālisti. - Citu ieslodzīto radikalizēšanas risks. - Ieslodzītais un viņa vide ir cieši jāuzrauga, lai noteiktu visas negatīvās ietekmes. - Risks, ka ekstrēmisti sajauksies ar noziedznieku tīkliem. - Darbinieku radikalizēšanas vai iebiedēšanas risks.
<p><i>B) Nošķiršana/izvietošana kopā</i> Personas, kas tiek turētas aizdomās par vardarbīga ekstrēmisma aktiem vai notiesātas par šādiem aktiem, tiek izvietotas kopā atsevišķā korpusā.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Korpusā var uzraudzīt visu korpusā ievietoto ieslodzīto savstarpējo saziņu. - Ierobežota iespēja ietekmēt citus ieslodzītos. - Individuāls darbs un darbs grupā ar ieslodzītajiem attiecībā uz deradikalizāciju/distancēšanos un citi palīdzības pasākumi. - Korpusā strādājošie darbinieki kļūst par ekspertiem, jo ikdienā strādā ar radikalizētiem ieslodzītajiem; jāapmāca tikai neliela darbinieku grupa. - Šāda pieeja var apliecināt sabiedrībai, ka tiek veikti reāli un iedarbīgi pasākumi sabiedrības aizsardzībai. 	<ul style="list-style-type: none"> - Šāds korpusss var veicināt turpmāku radikalizēšanos/ekstrēmisma aktus. Var veidoties jaunas saites starp ieslodzītajiem ekstrēmistiem, un tas var palielināt risku pēc tam, kad viņi tiks atbrīvoti no ieslodzījuma vietas. - Sakaru trūkums ar citiem cilvēkiem var radīt socializēšanās grūtības pēc atbrīvošanas. - Netaisnības sajūta var veicināt gan ieslodzītā turpmāku radikalizāciju, gan ārpus ieslodzījuma vietas esošo atbalstītāju turpmāku radikalizāciju. - Šādas telpas dārgi izmaksā, un tām ir nepieciešama brīva rezerves platība ārkārtas situācijām. - Ieslodzītie var justies stigmatizēti tādēļ, ka ir ievietoti atsevišķā korpusā, savukārt citi to var uztvert kā ekstrēmista statusa paaugstināšanu vai apliecinājumu. Tāpēc ieslodzīto ievietošana šādā korpusā var saliedēt grupu. - Deradikalizācijas/distancēšanās palīdzības pasākumu īstenošanu var apgrūtināt negatīvais noskaņojums pret darbiniekiem un neuzticēšanās tiem.

		- Īstenojot šo pieeju, pastāv risks, ka tiks izveidota grupa ar lielu simbolisku varu.
<i>C) Jaukta pieeja</i> Pamatojoties uz riska novērtējumu, tiek lemts par to, vai persona, kas tiek turēta aizdomās par vardarbīga ekstrēmisma aktu pastrādāšanu vai ir pastrādājusi šādus aktus, ir jānošķir vai attiecībā uz to ir jāpiemēro vispārējais režīms.	- Pielāgota pieeja, kas atbilst ieslodzītā radītajam riskam un vajadzībām. - Pēc pārbaudes un novērtēšanas attiecībā uz apcietināto personu var piemērot visatbilstošāko režīmu.	- Jābūt pieejamiem abiem režīmiem. - Nepieciešami efektīvi novērtēšanas rīki. - Nepieciešami ieguldījumi lielākas darbinieku grupas apmācībai.

126. Jāuzsver, ka ir nepieciešami skaidri kritēriji, saskaņā ar kuriem likumpārkāpēji tiek vai netiek ievietoti speciālā korpusā. Tāpat arī jāparedz iespēja pārcelt ieslodzīto uz zemāka drošības līmeņa režīmu, ja novērtējumā tiek konstatēts, ka risks samazinājies.

Izvietojšanas rīki un lēmumu pieņemšanas mehānismi

127. Kriminālās justīcijas iestādēm un ieslodzījuma vietām ir jānosaka konsekventa metode, izmantojot izstrādātus rīkus vai procesus, lēmumu pieņemšanai par to, kā tiks pārvaldīts likumpārkāpējs, tostarp par to, kāda veida drošības režīms jāpiemēro un kādi iejaukšanās veidi ir vispiemērotākie. Ir svarīgi noskaidrot, vai vardarbīgā ekstrēmismā balstīta uzvedība ir likumpārkāpēja noziedzīgo darbību galvenais elements vai tomēr svarīgāki ir citi likumpārkāpēja uzvedības aspekti. Dienestiem jābūt piesardzīgiem attiecībā uz īpašu režīmu (vai palīdzības pasākumu) piemērošanu attiecībā uz likumpārkāpējiem politiska vai sabiedriska spiediena rezultātā, kad lēmumi netiek pieņemti, pamatojoties uz pārvaldības atbilstības apsvērumiem. Saistībā ar šo ieslodzīto grupu var pastāvēt ievērojams politiskais spiediens īstenot sabiedrībai pamanāmus palīdzības pasākumus.

128. Kad likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti tiek uzskatīti par atsevišķu grupu, attiecībā uz kuru tiek piemērots īpašs drošības režīms un atšķirīgas resocializācijas programmas. No tā izriet, ka šajā īpašajā režīmā tiks ievietota persona, kura ir apsūdzēta vai notiesāta par darbību, kas ir saistīta ar terorismu, vai kura novērtējumā ir atzīta par vardarbīgu ekstrēmistu (pat ja izdarītais noziegums nebija saistīts ar vardarbīgu ekstrēmismu). Ir svarīgi uzskatīt, ka ikviens likumpārkāpumu izdarījis vardarbīgs ekstrēmists ir unikāls, kam nepieciešama individuāla un pielāgota pieeja. Likumpārkāpumus izdarījušus vardarbīgus ekstrēmistus nedrīkst uzskatīt par homogēnu grupu. Jāņem vērā individuālās atšķirības, tostarp motivācijas elementi, riska elementi un vajadzības. Ja likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem nav paredzēts atsevišķs režīms, tad likumpārkāpēja izvietojums un režīms, kas tiks piemērots attiecībā uz likumpārkāpēju, būs atkarīgs no regulārā riska novērtējuma un saistītu rīku piemērošanas rezultātiem.

Drošības pasākumi ieslodzījuma vietas zonā

129. Papildus lēmumam par to, vai likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem ir nepieciešams fiziski nošķirts korpus/zona, attiecībā uz šādiem ieslodzītajiem var būt paredzēts īpašs drošības režīms. Turpmāk norādīti daži ar šādu režīmu saistīti apsvērumi.

Pasākums	Apsvērumi attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem
i) Saziņa ar citiem likumpārkāpējiem.	Viens no galvenajiem riskiem, kas ir saistīts ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, ir tas, ka viņi varētu nodarboties ar vervēšanu vai izmantot vardarbību ideoloģiskas idejas vārdā. Tādēļ iespēja sazināties ar citiem likumpārkāpējiem un tās vēlamība ir būtisks apsvērums.
ii) Ierobežojumi attiecībā uz apmeklētājiem un apmeklētāju drošības pārbaude.	- Risks, ka ekstrēmismā balstītas darbības tiks turpinātas ārpus ieslodzījuma vietas esošu tīklu starpniecību.
iii) Nodarbošanās iespējas ārpus kamerām/stundu skaits, ko ieslodzītais katru dienu var pavadīt ārpus kameras.	- Cik daudz un kāda veida nodarbības ir atļautas.
iv) Pasākumiem atbilstošs grupu lielums.	Tā kā grupa ir svarīga likumpārkāpumus izdarījuša vardarbīga ekstrēmista ietekmes loka daļa un grupas dinamika var radīt arī drošības riskus, uzmanība ir jāpievērš tam, cik lielas ir likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu grupas, kuras kopā īsteno pasākumus, un kāds ir šo grupu sastāvs.
v) Intīmā pārmeklēšana.	- Tas ir pasākums, kas jāveic tikai tad, ja tas ir absolūti nepieciešams drošības apsvērumu dēļ, un saskaņā ar valsts tiesību aktiem un Eiropas cietumu noteikumu 54. punktu (tostarp noteikumu, kas paredz, ka intīmu pārmeklēšanu drīkst veikt tikai praktizējošs medikis).
vi) Sarunu, tostarp tālruna sarunu, ierakstīšana un vēstuļu, tostarp elektroniskā pasta vēstuļu, lasīšana.	- Atbalstītāju loka uzturēšana ārpus ieslodzījuma vietas. - Spēja ietekmēt ekstrēmistu grupas ieslodzījuma vietā un ārpus tās. - Uzbrukumu plānošana. - Tas būs atkarīgs arī no valstu tiesību normām un noteikumiem.
vii) Interneta vai citu saziņas līdzekļu izmantošana.	- Tie paši apsvērumi, kas minēti iepriekš.
viii) Darba vai citu pasākumu pieejamība.	- Var veicināt resocializācijas procesu. - Garlaikošanās var būt negatīvas uzvedības cēlonis.
ix) Reliģiskās un garīgās aprūpes pieejamība.	- Jābūt pieejamai visiem ieslodzītajiem. - Var būt pozitīva ietekme uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem. - Likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti ar augstu ideoloģisko motivāciju var nevēlēties runāt ar ieslodzījuma vietu kapelāniem.
x) Pārvietošanas izmantošana, lai novērstu grupas attīstību.	<i>CPT</i> ir pastāvīgi brīdinājusi par nelabvēlīgo ietekmi, ko var radīt ieslodzīto regulāra pārvietošana. ⁷ Dažās valstīs ieslodzītie, kas ir notiesāti par noziegumiem, kuri ir saistīti ar terorismu, tiek bieži pārvietoti no vienas ieslodzījuma vietas uz citu. Šādas pārvietošanas nepieciešamība ir rūpīgi jāapsver katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā šādu ieslodzīto radīto risku, piemēram, no vervēšanas vai grupas veidošanas viedokļa.
xi) Uzticības persona no darbinieku vidus.	Persona, pie kuras darbinieki var vērsties, lai ziņotu par savām bažām par drošību. Darbinieki, kuri ir specializējušies pie vardarbības novadošanas radikalizācijas jomā. Tādējādi tiks vairotas darbinieku palāvība, un var tikt mazināts darbinieku stress un neatbilstoša ieslodzīto stigmatizēšana, kā arī agrīnā fāzē var būt atklāti nopietni brīdinājuma signāli.
xii) Darbinieku rotācija.	Darbinieku rotācija ir īpaši ieteicama darbā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem vai teroristu korpusā. Pastāv

⁷ *CPT/Inf/E* (2002) 1 - Rev. 2015, 57. punkts, "Problemātisko ieslodzīto pārvietošana ir vēl viena prakse, kas *CPT* interesē. Ar dažiem ieslodzītajiem ir ļoti grūti strādāt, un dažkārt šāds ieslodzītais ir jāpārvieto uz citu iestādi. Tomēr ieslodzītā nepārtraukta pārvietošana no vienas iestādes uz citu var ļoti negatīvi ietekmēt viņa psiholoģisko un fizisko labklājību. Turklāt šādā gadījumā ieslodzītajam būs grūti uzturēt pienācīgus sakarus ar savu ģimeni un advokātu. Vairākkārtīgas pārvietošanas vispārējā ietekme uz ieslodzīto noteiktos apstākļos var būt uzskatāma par necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos."

iespējamība, ka noteiktā laika posmā darbinieki attīsta “tuneļa redzi” vai uzkrāj emocionālu nastu. Pagaidu norīkojums uz citu nodaļu var palīdzēt palielināt profesionālo pārliecību un noturību pret likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu ietekmi. Tādējādi arī tiks paplašināts tādu darbinieku loks, kuriem ir pieredze darbā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem.

Īpaša drošības režīma piemērošanas priekšnosacījumi attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem

130. Atbilstoši dinamiskajai drošībai labi apmācītu, zinošu, kompetentu un noturīgu darbinieku pieejamība ir vissvarīgākais priekšnosacījums, ja attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem tiek piemērots īpašs drošības režīms. Īpaši svarīgi tas ir tad, ja šādi likumpārkāpēji ir koncentrēti atsevišķā nodaļā vai korpusā. Atsevišķā nodaļā var veidoties jauna grupas dinamika, un darbiniekiem jābūt gataviem:

- pamanīt agrīnos brīdinājuma signālus, kas liecina par to, ka paredzami nemieri;
- novērst un atklāt slepenu plānu un grupas sazvērētības veidošanu;
- novērst un atklāt vervēšanu vai turpmākas radikalizācijas iespējas starp līderiem un sekotājiem;
- mazināt spriedzes situācijas;
- veidot sakarus, lai iegūtu likumpārkāpēju uzticību, lai iedrošinātu viņus iesaistīties resocializācijas pasākumos;
- rādīt sociāli pieņemamas uzvedības un attieksmes piemēru kā alternatīvu ekstrēmismam raksturīgajai uzvedībai un attieksmei;
- spēt pamanīt manipulatīvas darbības, ko likumpārkāpēji var izmantot, lai ietekmētu darbiniekus un viņu domāšanu.

Drošība probācijā

131. Drošība atklātā vidē, piemēram, kad likumpārkāpējs ir probācijas uzraudzībā vai ir nosacīti atbrīvots, rada dažādas problēmas. Iemesls ir tāds, ka ir mazāk iespēju noskaidrot, ko likumpārkāpējs dara, vai ietekmēt viņa darbības. Parasti ir izveidota sodu un atbalsta sistēma, kuras mērķis ir samazināt atkārtotu likumpārkāpumu risku. Kopumā šādos gadījumos būs iesaistīts lielāks skaits organizāciju nekā tad, kad likumpārkāpējs atrodas ieslodzījuma vietā.

132. Daudzās valstīs probācijas dienesta darbinieks parasti ir galvenā kontaktpersona, kas atbild par likumpārkāpēja uzraudzīšanu un atbalstīšanu reintegrācijas procesā. Citi svarīgi dalībnieki ir policija, drošības dienesti, pašvaldības, sociālie dienesti, reliģiskie pārstāvji, ģimenes locekļi, brīvprātīgie, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un vietējā sabiedrība.

133. Ir vairāki nosacījumi, ko var noteikt, lai ierobežotu likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu (tostarp to, kuri ir izcietuši piespiesto sodu) viņa darbībās vai lai mudinātu viņu piedalīties konkrētās sociāli atbalstāmās darbībās. Var piemērot šādus ierobežojošus pasākumus:

- ziņošanas pienākumi;
- elektroniskā uzraudzība, ko izmanto, lai reģistrētu likumpārkāpēja pārvietošanos;
- aizliegums izbraukt no valsts (ceļošanas dokumentu anulēšana);
- rīkojumi, kas nosaka aizliegumu tuvojties, lai novērstu sazināšanos ar konkrētām personām vai došanos uz konkrētām vietām;

-
- ierobežoti sakari ar plašsaziņas līdzekļiem.
 - Dažos gadījumos likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, tostarp personām, kas ir izcietušas piespiesto sodu, ir aizliegts turēt bankas kontus vai apdrošināšanas kontus.

134. Attiecībā uz resocializācijas un reintegrācijas atbalsta pasākumiem var pastāvēt šādas iespējas:

- individuāli (aci pret aci) palīdzības pasākumi, piemēram, psiholoģiskais atbalsts un mentoru izmantošana;
- grupu palīdzības pasākumi, piemēram, atbalsta grupas, atbrīvošanās darbs grupās u. c.
- Dažos gadījumos tiesa var noteikt dalību šādos pasākumos kā uzraudzības nosacījumu. Citos gadījumos šāda dalība var būt brīvprātīga.

135. Dažas problēmas, ar kurām saskaras probācijas dienestu darbinieki, atšķiras no tām, ar kurām saskaras ieslodzījuma vietu darbinieki. Organizāciju sadarbības sistēmā, kas ir izveidota ap probācijas uzraudzībā esošu vardarbīgu ekstrēmistu, parasti ietilpst daudz vairāk partnerorganizāciju. Šo organizāciju atšķirīgo interešu un mērķu dēļ var rasties nevajadzīgas un neproduktīvas darbības. Sadarbību var veicināt forums, kurā lietas tiek koordinētas starp dažādām ieinteresētajām pusēm. Ieteicams noteikt, ka šā procesa koordinēšanas vadība ir jāuzņemas valsti pārstāvošai iestādei. Šāda koordinācija var atvieglot saziņu par lietām, pieejām un īstenotajiem palīdzības pasākumiem.

136. Tā kā probācijas dienestu darbinieki nesatiek savus klientus katru dienu, var būt grūti novērtēt, cik bieži probācijas klienti sazinās ar ekstrēmistu tīklu vai ar partneriem fiziskā līmenī vai tiešsaistē. Daudziem probācijas dienestiem Eiropā nav līdzekļu, piekļuves vai zināšanu, lai izsekotu tiešsaistes sakariem, sarunām vai darbībām “tumšajā tīmeklī”. Lai gan šo nepilnību var nebūt iespējams novērst vairāku organizāciju savstarpējā sadarbībā, šāda sadarbība var palīdzēt gūt pilnīgāku priekšstatu par probācijas pasākumu statusu.

137. Saistībā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem probācijas dienestiem bieži nākas saskarties ar grupām un tīkliem, kas pazīst viens otru un uztur savstarpējus sakarus. Šīs grupas bieži mēģina ietekmēt probācijas dienesta darbinieku vai iegūt vērtīgu informāciju par darba metodēm. Cieša sadarbība starp probācijas dienestu darbiniekiem un citu organizāciju darbiniekiem, kuri strādā ar tiem pašiem probācijas klientiem, var veicināt darbinieku noturību. Var būt lietderīgi izveidot īpašas probācijas grupas darbam ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem vai personām, kuras tiek turētas aizdomās par interesi par vardarbīgu ekstrēmismu un iesaistīšanos tajā. Darba organizēšana pāros palīdz arī apvienot informāciju.

138. Visiem darbiniekiem jābūt modriem attiecībā uz iespējamo apdraudējumu, ko likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti var radīt darbiniekiem un viņu ģimenēm. Ir zināmi daudzi gadījumi, kad likumpārkāpēji ir izmantojuši šantāžu, draudus, iebiedēšanu, uzpirkšanu, laipnu palīdzību un vardarbību, lai ietekmētu darbiniekus savu mērķu sasniegšanas nolūkā. Šādas grupas var censties savervēt un radikalizēt nenoturīgos darbiniekus. Visiem dienestiem ir jāīsteno politika un procesi, kas samazina šādu darbību ietekmi un iedrošina darbiniekus ziņot par visām darbībām, kas tiek vērstas pret viņiem vai viņu kolēģiem. Uzticības darbinieku iecelšana probācijas grupā, kuri ir atbildīgi par atbalsta sniegšanu probācijas dienestu darbiniekiem, un efektīvu ziņošanas kanālu izveide ir prakse, kas tiek attīstīta vairākās Eiropas valstīs.

139. Cieša sadarbība ar vietējo sabiedrību un pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir svarīgs faktors jautājumā par drošību ap probācijas uzraudzībā esošajiem likumpārkāpējiem. Nākamajā nodaļā tiks sniegta informācija par to, kā veidot sakarus ar sabiedrību.

Galvenās atziņas

- Dinamiskās drošības pasākumu izmantošanai ir būtiska nozīme darbā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem.
- Drošības pasākumi attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem var būt pakļauti lielākai sabiedrības kontrolei nekā citi likumpārkāpēji, ņemot vērā kopējo apdraudējumu, ko teroristu uzbrukumī rada sabiedrībai. No otras puses, pastāv arī lielāks stigmatizēšanas risks, un būs jāiesaista organizācijas, kuras uzrauga cilvēktiesību pārkāpumus.
- Svarīgi izstrādāt tādu valsts drošības un vietējās drošības stratēģiju un satvaru attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, kurā ir piedāvāti norādījumi par 1) kritērijiem likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu noteikšanai; 2) likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu izvietošanu labošanas vidē; 3) īpašiem drošības pasākumiem.
- Nav vienprātības par to, kurš režīms, proti, koncentrēšanas modelis vai izkļedēšanas modelis, ir labāks. To, kāda būtu vispiemērotākā ieslodzījuma vietas politika, ir ieteicams apsvērt, pamatojoties uz tādiem faktoriem kā skaits, kultūras tradīcijas, riska faktori, palīdzības pasākumu kopumu veidi, pieejamie resursi u. c.
- Drošības jautājumu specifika atšķiras, ja likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti atrodas probācijas uzraudzībā un dzīvo sabiedrībā. Lai pārvaldītu atkārtotu likumpārkāpumu risku, ierobežojumi nosacījumi ir jāapvieno ar atbalsta pasākumiem. Šajā procesā ļoti svarīga ir organizāciju savstarpējā sadarbība, un tai ir jāpievērš īpaša uzmanība.
- Ierobežojumi, kas tiek piemēroti attiecībā uz personām, kurām atņemta brīvība, nedrīkst pārsniegt nepieciešamo minimumu, un tiem ir jābūt samērīgiem ar legītīmo mērķi, kura sasniegšanai tie ir paredzēti. (3. pants, *EPR*).
- Distancēšanās iespējas ir jāatbalsta un jāilīdzsvaro ar drošības apsvērumu dēļ noteiktajiem darbības ierobežojumiem.

Atsauces/ieteicamā literatūra

- Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs: *Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence* (2015. gads); https://www.unodc.org/documents/justiceandprisonreform/UNODC_Handbook_on_Dynamic_Security_and_Prison_Intelligence.pdf
- ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (2016. gads): *Handbook on the management of violent extremist prisoners and the prevention of radicalization to violence in prisons*, 1. nodaļa, pieejama tīmekļa vietnē: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf.
- Radikalizācijas izpratnes tīkla Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darba grupa: *Praktiķu darba dokuments* (2015. gads);
- http://ec.europa.eu/dgs/homeaffairs/whatwedo/networks/radicalisation_awareness_network/rannews/docs/ran_p_and_p_practitioners_working_paper_en.pdf
- 'After release': *Studying reintegration of former jihadist detainees* – Daan Weggemans, 2015. gads.

-
- Radikalizācijas izpratnes tīkls, RAN P&P izpētes vizīte brīvības atņemšanas iestādes teroristu nodaļā Vehtā [Vught], http://ec.europa.eu/dgs/homeaffairs/whatwedo/networks/radicalisation_awareness_network/abouttran/ranpandp/docs/ran_pp_visit_pi_vught_2611_en.pdf
 - Radikalizācijas izpratnes tīkls, RAN P&P izpētes vizīte brīvības atņemšanas iestādes teroristu nodaļā Osnī [Osny] un Frennā [Fresnes] (ziņojums ir pieejams pēc pieprasījuma).
 - Jones, C.R., & Morales, R.S. Morales (2012. gads) *Integration versus segregation: A preliminary examination of Philippine correctional facilities for deradicalization*. *Studies in Conflict and Terrorism*, 35 (3), 211228. DOI:10.1080/1057610X.2012.648157
 - Weed, K., Disley, E., Reding, A., Clutterbuck, L., & Warnes, R. (2010. gads) *Individual disengagement from extremist violent groups: A rapid evidence assessment to inform policy and practice in preventing violent extremism*. RAND Europe.
 - German Länder Working Party “Dealing with radical Islamist prisoners”, gala ziņojums, 18.04.2016. <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202016/Final%20report%20L%C3%A4nder%20Working%20Party.pdf>

SESTĀ NODAĻA. SAZIŅA AR DRAUGIEM, ĢIMENĒM UN SABIEDRĪBU

Sabiedrisku notikumu un konteksta būtiskā nozīme

140. Vairumā gadījumu likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti atgriezīsies sabiedrībā pēc piespriedtā soda izciešanas. Lai veicinātu viņu reintegrāciju, būtiska nozīme ir sakaru ar likumpārkāpēja ģimeni, ar plašākiem sociālajiem tīkliem un ar sabiedrību uzturēšanai un attīstīšanai. Arī gadījumos, kad likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti netiek ievietoti ieslodzījuma vietā, bet gan izcieš sodu sabiedrībā, sakari starp probācijas dienestu, ģimeni un sabiedrības locekļiem ir svarīgi vairāku iemeslu dēļ.

141. Īpaši būtiski ir tas, ka vadītāji un darbinieki ir informēti par notikumu un apstākļu ietekmi plašākā sabiedrībā un vietējā sabiedrībā un ņem to vērā, kad labošanas iestādēs vai probācijas vidē tiek strādāts ar jautājumiem, kas ir saistīti ar ekstrēmismu. Šādi notikumi var ievērojami ietekmēt likumpārkāpējus, darbiniekus un ģimenes, kā arī to, kā viņi reaģē viens uz otru un uz plašāku sabiedrību. Īpaši jautājumi, kuri vadītājiem un darbiniekiem varētu būt jāapzinās:

- a) viņu darbības rūpīga papildu uzraudzība, ko īsteno citas personas (advokāti, mācītāji, inspektori, sabiedrība);
- b) organizatoriskā riska līmenis, kas var būt saistīts ar likumpārkāpumus izdarījušiem ekstrēmistiem, un ekstrēmisma efektīva pārvaldība;
- c) spēja neļauties aizspriedumiem un neobjektivitātei procesos, praksē un lēmumu pieņemšanā, jo teroristu uzbrukumī sabiedrībā vai sabiedrībās, kurās dzīvo labošanas iestāžu darbinieki, var izraisīt spēcīgas negatīvas emocijas;
- d) papildu ietekme, kas politisko lēmumu pieņēmējiem var būt labošanas politikas un prakses virzības noteikšanā šajā jomā (kas var būt pretrunā pieejām, kuras vēlas piemērot labošanas iestādes);
- e) tas, kā plašāka politiskā un sociālā pieeja ekstrēmisma jautājumu risināšanai un novēršanai var ietekmēt to, kā personas un ģimenes reaģē uz labošanas vidē piemērotajām pieejām.

142. Plašākā sabiedrībā notikuši notikumi (sociāli, ekonomiski, politiski u. c.) var tieši ietekmēt to, vai un kā personas reaģē uz palīdzības pasākumiem, kuru mērķis ir cīnīties pret ekstrēmismu. Šis apsvērums nav raksturīgs darbam ar citām likumpārkāpēju grupām. Piemēram, notikumi ar plašu rezonansi ārpolitikā un valsts politikā, kurus uzskata par vēršiem pret konkrētu grupu (etnisku, reliģisku vai citu), var stiprināt personas saites ar grupu, ideju vai ideoloģiju. Tas var palielināt personu pretestību palīdzības pasākumu īstenošanas mēģinājumiem vai sarežģīt šāda darba aspektus. Tāpat arī šādi notikumi var radīt iespējas vai apstākļus, kuros personas var būt atvērtākas palīdzības pasākumiem. Dažos gadījumos politiskas vai sociālas izmaiņas pašas par sevi var veicināt personas uzvedības izmaiņas, kas attiecīgi var veicināt distancēšanos un samazināt iespējamību, ka personas turpmāk izdara ekstrēmiskus likumpārkāpumus.

143. Izmaiņas likumpārkāpēja apstākļos (piemēram, režīma vai drošības pasākumu izmaiņas) var izraisīt reakciju likumpārkāpēja sabiedrībā. Tās var justies stigmatizētas šādas (šķietami) īpašas attieksmes dēļ un protestēt, piemēram, rīkojot demonstrācijas. Savukārt sabiedrības

reakcija var veicināt atbildes reakciju ieslodzījuma vietā (piemēram, badastreiki, īpašuma iznīcināšana). Pieņemot lēmumus attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, ir jāņem vērā iespējamā neapmierinātība sabiedrībā.

Sadarbība ar ģimenes locekļiem un biedriem

144. Ģimenei, draugiem un vietējai sabiedrībai var būt unikāla nozīme saistībā ar to, kā dalībnieki izvēlas iesaistīties un piedalīties palīdzības pasākumos un gūt pozitīvus rezultātus. Ja iepriekš minētā līdzdalība tiek rūpīgi izraudzīta, tā var sniegt pozitīvu ieguldījumu vairākos veidos, tostarp:

- a) mazināt turpmāku interesi par vardarbīgu ekstrēmismu un iesaistīšanos tajā;
- b) sniegt jēgpilnas iespējas, kas var pamudināt personu distancēties;
- c) nodrošināt alternatīvas, sociāli labvēlīgas attiecības un svarīgus viedokļus pret ekstrēmisma attaisnošanu un to atbalstošiem pieņēmumiem. Šīs personas un grupas var nodrošināt uzticību, ticamību, iespējas un stimulus pārmaiņām, ko valsts amatpersonas var nespēt nodrošināt.

145. Paredzams, ka distancēšanās un atteikšanās veicināšanas, stiprināšanas un uzturēšanas iespējamība būs augstāka, ja valsts amatpersonas, ģimenes, draugi un sabiedrības grupas sadarbosies šo mērķu sasniegšanā. Turklāt iesaistīšanās no paša sākuma un katrā posmā palīdzēs ģimenes locekļiem tikt galā ar skumjām par to, ka viņiem tuvie cilvēki atrodas ieslodzījuma vietā, un dos iespēju palīdzēt viņiem un atbalstīt viņus.

146. Ģimenes locekļi, draugi un vietējā sabiedrība var arī negatīvi ietekmēt šo procesu, atbalstot iesaistīšanos ekstrēmistu grupā, tās idejas vai ideoloģijas pieņemšanu un likumpārkāpumu izdarīšanu tās vārdā. Šādos gadījumos viņi var atturēt personu no līdzdalības, jo īpaši no līdzdalības palīdzības pasākumos, vai sabotēt procesu (piemēram, draudot ar atstumšanu vai saišu saraušanu). Viņi var turpināt atbalstīt un stiprināt iesaistīšanos un sakarus ar citiem ekstrēmistiem, kā arī atkārtot argumentus, kas attaisno ekstrēmisma atbalstīšanu. Tāpēc rūpīgi jāapsver tas, ar kurām personām likumpārkāpēji drīkst sazināties, atrodoties ieslodzījumā un sabiedrībā. Tas var radīt svarīgas un sarežģītas problēmas cilvēktiesību jomā, jo īpaši, ja arī citi tiešie ģimenes locekļi atbalsta ekstrēmistu grupas, idejas vai ideoloģijas vai ir iesaistījušies šādās grupās. Valsts politikā var arī noteikt, vai atsevišķām grupām būtu vai nebūtu jāatļauj uzturēt sakarus ar likumpārkāpumus izdarījušajiem ekstrēmistiem.

147. Lai noteiktu, vai ģimenes, draugu un/vai vietējās sabiedrības locekļi spēs palīdzēt resocializācijas procesā, novērtēšanas procesā ir svarīgi apkopot informāciju par likumpārkāpēja ģimeni un sociālo tīklu. Likumpārkāpēja lietas materiālos jābūt iekļautai informācijai par ģimenes saitēm, apstākļiem un notikumiem, kā arī informācijai par plašāku sociālo tīklu un sabiedrību. Šāda informācija var būt saņemta no izlūkdienestiem, policijas, ieslodzījuma vietas darbiniekiem, probācijas dienesta darbiniekiem, psihologiem un citiem attiecīgiem darbiniekiem. Šajā gadījumā piemēro Vadlīniju ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbiniekiem par radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu 5. punktu. Veicot gadījumu analīzi un novērojot uzvedību, ieslodzījuma vietu darbinieki, probācijas dienestu darbinieki, psihologi un citas personas var attīstīt ideju par saziņu starp likumpārkāpēju un kontaktpersonām viņa ģimenes, draugu lokā vai sabiedrībā. Šo analīžu dziļums būs atkarīgs no attiecīgās valsts tiesību normām un noteikumiem par telefona sarunu ierakstīšanu, korespondences lasīšanu, sarunu noklausīšanos un citiem uzraudzības pasākumiem.

Bērni un likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti

148. Visiem ieslodzītu vecāku/ģimenes locekļu bērniem vai probācijas uzraudzībā esošu vecāku bērniem ir paaugstināta neaizsargātība. Šie bērni var tikt pakļauti stigmatizācijai, sociālai izolācijai, kauna sajūtai un/vai bailēm. Kā skaidro NVO “*Children of Prisoners Europe*”, “likumpārkāpēju bērni var ciest no nestabilitātes un vitāli svarīgās vecāku un bērnu savstarpējās saites pārraušanas; viņi var būt redzējuši vecāku vardarbīgu aizturēšanu vai saskarties ar apcelšanu skolā”.

149. Saistībā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem galvenās bažas ir par to, vai bērni ir pasargāti no jebkādas ietekmes, kas veicina viņu radikalizēšanos. Ir grūti nodrošināt taisnīgu līdzsvaru starp iespējami pretrunīgām interesēm, jo īpaši bērnu tiesībām uz aizsardzību, bērnu tiesībām uzturēt sakarus ar vecākiem, vecāku tiesībām piekļūt saviem bērniem un sabiedriskās kārtības interesēm. Šīs tiesības ir jāievēro noteiktajās tiesiskajās robežās, vienlaikus ievērojot to, ka saskaņā ar Konvencijas par bērnu tiesībām 3. pantu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru prioritāte ir jāpiešķir bērna interesēm.

150. Īpaši problemātisks jautājums ir tas, kā cīnīties pret radikalizēto likumpārkāpēju mēģinājumiem radikalizēt un vervēt bērnus. Šī problēma var būt saistīta ar sarežģītiem jautājumiem, piemēram, ar risku izjaukt notiekošu izmeklēšanu un iejaukšanos izlūkdienestu darbā. Dažos gadījumos ir jāierobežo šādu likumpārkāpēju saziņa ar bērniem. Saziņa ir jāpārvalda atbilstoši un proporcionāli bērna tiesībām, pamatojoties uz dokumentētiem pierādījumiem, ar kuriem var pamatot šādus piekļuves vai saziņas ierobežojumus.

Valsti nepārstāvošu praktiķu iesaistīšana resocializācijas procesā

151. Resocializācijas procesā iesaistītajiem dalībniekiem būs būtiska ietekme uz šā procesa efektivitāti. Attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem valsti nepārstāvošu praktiķu līdzdalībai, iespējams, ir vēl lielāka nozīme nekā attiecībā uz parastajiem ieslodzītajiem šādu iemeslu dēļ:

- a) likumpārkāpēji var uzskatīt, ka labošanas iestāžu darbinieki ir “ārgrupas” pārstāvji vai ienaidnieki tādēļ, ka viņi pārstāv valsti (virs un ārpus tipiskiem darbinieku/likumpārkāpēju dalījumiem);
- b) reliģiskie vai kultūras aspekti, kas saistīti ar šiem jautājumiem, var nozīmēt to, ka valsti nepārstāvoši praktiķi ir uzskatīti par uzticamākiem vai kompetentākiem šo jautājumu risināšanā;
- c) valsti nepārstāvoši praktiķi var just pienākumu iesaistīties deradikalizācijas procesā.

152. Priekšrocības, ko var sniegt valsti nepārstāvošu praktiķu īstenotie palīdzības pasākumi:

- a) viņi var ātrāk iegūt dalībnieku uzticību un attīstīt spēcīgāku uzticības līmeni;
- b) viņi var spēt veiksmīgāk strādāt ar personām, kuras pretojas valstij;
- c) viņiem var būt īpašas zināšanas par īpašiem iesaistīšanās aspektiem (piemēram, par aizvainojumu, atstumtību), un viņi var pievērst lielāku uzmanību šiem aspektiem;
- d) savos turpmākas iesaistīšanās novēršanas centienos viņi var veidot saziņu, vairāk pamatojoties uz kopīgu pieredzi (jo īpaši, ja tiek izmantoti “kādreizējie” ekstrēmisti).

153. Priekšrocības, ko var sniegt valsti pārstāvošu praktiķu īstenotie palīdzības pasākumi:

-
- a) valsts iestādēm ir lielāka pārlicība par praktiķu izcelsmi, jo viņi rada mazāku organizatorisko un reputācijas risku;
 - b) palīdzības pasākumu saturs ir caurskatāmāks un vairāk sakrīt ar valsts politiku (savienotās pieejas);
 - c) praktiķiem var būt labākas formālās prasmes un zināšanas par uzvedības izmaiņām, un viņiem var būt lielāka pieredze darbā labošanas iestāžu vidē (un viņi var būt labāk pasargāti pret manipulēšanu un nevēlamu noskaņošanu).

154. Ja tiek izmantota sadarbība ar valsti nepārstāvošiem dalībniekiem, ir rūpīgi jāizskata finansējuma struktūras. Tā kā svarīga valsti nepārstāvoša dalībnieka priekšrocība salīdzinājumā ar valsti pārstāvošu dalībnieku ir leģitimitāte, ko likumpārkāpumus izdarījis vardarbīgs ekstrēmists piešķirt šādam valsti nepārstāvošam dalībniekam, finansējuma saņemšana no valsts var mazināt šo priekšrocību. Valsti nepārstāvošais dalībnieks var tikt uzņemts kā valsts varas atvasinājums.

Nevalstiskas un pilsoniskās sabiedrības organizācijas

155. Daudzi valsti nepārstāvoši speciālisti strādās tādu nevalstisku organizāciju labā kā labdarības organizācijas vai fondi, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, piemēram, sabiedrības klubi, sporta organizācijas, vai kā neatkarīgi speciālisti. Bieži vien šīs organizācijas ir uzkrājušas īpašu pieredzi un zināšanas, kam ir liela pievienotā vērtība ieslodzījuma vietās un probācijas vidē. Ne visās valstīs ir šāda veida organizācijas, kurām ir zināšanas par radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu. Tomēr var būt organizācijas ar pieredzi saistītās jomās, piemēram, darbā ar bandām vai reliģiskām sektām. Šo grupu dinamika līdzinās ekstrēmistu grupu dinamikai. Ar atbilstošu pieredzi šīs organizācijas var būt vērtīgs likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem paredzēto palīdzības pasākumu dalībnieks. Šo organizāciju iesaistīšanās darbā ar vardarbīgiem ekstrēmistiem var kalpot par pamatu pieredzes padziļināšanai attiecībā uz ekstrēmismu. Konsultācijas ar šādām organizācijām citās valstīs, kas var sniegt papildu speciālās zināšanas. Kad tiek izraudzītas šādas organizācijas vai atsevišķi praktiķi, ir svarīgi ņemt vērā to rezultātus, tīklu un reputāciju sabiedrībā un arī citu institucionālo partneru (piemēram, policijas un izlūkdienestu) vērtējumā, kā arī finansēšanas struktūru.

Mentori

156. Darbs ar mentoriem var tikt organizēts dažādos veidos, taču galvenā pazīme ir tā, ka šāds palīdzības pasākums tiek īstenots "aci pret aci" līmenī, mentoram un likumpārkāpējam mijiedarbojoties noteiktā laika posmā. Nav tāda viena labākā mentora profila. Mentors var būt līdzgaitnieks, labi ieredzēts sabiedrības loceklis vai pat tajā pašā ieslodzījuma vietā ieslodzīta persona. Svarīgi ir tas, lai likumpārkāpējs pieņemtu savu mentoru un vēlētos sākt sarunu ar viņu.

157. Atziņas, kas gūtas no pastāvošajām mentoru shēmām:

- a) būtiska nozīme ir mentoru pārbaudei, apmācībai un nepārtrauktai atbalstīšanai;
- b) likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu mentoriem jāspēj piedāvāt likumpārkāpējam atšķirīgas perspektīvas un saglabāt atvērtu un nenosodošu attieksmi;
- c) attiecību veidošanai ir nepieciešams laiks, tādēļ mentorēšanas attiecību attīstībai ir jāvelta pietiekami daudz laika;

-
- d) mentorēšanas turpināšana pēc atbrīvošanas vairos pozitīvo ietekmi un nodrošinās likumpārkāpējam zināmu stabilitāti;
- e) noteiktas (finansiālas) atlīdzības piedāvāšana mentoriem var nodrošināt viņu gatavību uzņemties ilgtermiņa saistības.

Reliģiskie pārstāvji

158. Visā Eiropā likumpārkāpēju reliģiskajai un garīgajai aprūpei tiek pievērsta jauna uzmanība, jo īpaši ņemot vērā likumpārkāpumus izdarījušus vardarbīgus ekstrēmistus, kuri iedvesmojas no reliģijas un stingri ievēro reliģijā balstītu ideoloģiju.

159. Pirmkārt, visā pasaulē ir labi izpētīta reliģiskās un garīgās aprūpes pozitīvā iedarbība. It īpaši pirmreizējiem likumpārkāpējiem (jaunas) uzskatu sistēmas pieņemšana var palīdzēt tikt galā ar ieslodzījuma vietas apstākļiem. Visiem ieslodzītajiem pieejama reliģiska un garīga aprūpe ir svarīgs pirmais solis, kas vēl ir jāveic daudzās Eiropas valstīs. Mainoties kultūras un reliģiskajai daudzveidībai sabiedrībā un līdz ar to arī ieslodzījuma vietās, ir nepieciešama arī elastība un spēja pielāgoties šīm pārmaiņām, kad runa ir par ieslodzījuma vietas kapelāna dienestu.

160. Pieredze liecina, ka daudziem vardarbīgiem ekstrēmistiem ir vai nu ierobežotas zināšanas par reliģiju, vai arī ļoti specifiska tās interpretācija, kuras pamatā ir ekstrēmistu grupas izplatītā ideoloģija. Viena no galvenajām kapelānu funkcijām ir uzlabot viņu reliģiskās zināšanas un izpratni, kā arī padarīt likumpārkāpējus kritiskākus attiecībā uz ekstrēmisko un ideoloģisko interpretāciju. To var panākt, iepazīstinot likumpārkāpēju ar citiem teoloģiskiem avotiem un domātājiem. Turklāt kapelāni nodrošina arī uzticības personas funkciju; tie ir cilvēki, kuriem var uzticēties un atklāt personiskas emocijas, sarūgtinājumu un aizvainojumu. Tas var palīdzēt mazināt spriedzi un spiedienu, ar ko likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti var saskarties.

161. Turpmāk norādīti galvenie apsvērumi, kas jāņem vērā saistībā ar darbu ar reliģiskajiem pārstāvjiem likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu resocializācijas palīdzības pasākumos.

a) Atlase: rūpīga kapelānu atlase ir viens no galvenajiem efektīvas reliģiskās aprūpes nodrošināšanas elementiem.

- Tā kā katrā reliģijā ir daudz doktrīnu, tas ir jāņem vērā, kad tiek izskatīta ieslodzīto vēsture un pieņemti darbā un atlasīti kapelāni.
- Ja kapelāniem ir laba reputācija pārējā sabiedrībā un sakari ar pārējo sabiedrību, tas var palielināt uzticību viņiem un viņu ietekmi ieslodzījuma vietā. Iepriekš minētie apsvērumi liecina par labu kapelāna pieņemšanai darbā no vietējās sabiedrības.
- Ja viņi vēlas strādāt kriminālās justīcijas jomā, viņiem ir jābūt gataviem sekmīgi izturēt pārbaudes procesu.
- Visi reliģiskie pakalpojumi ir jāsniedz valodā, kādā tiek runāts attiecīgajā uzņēmējvalstī.

b) Organizatoriskais statuss: dažās valstīs darbā pieņemtie kapelāni kļūst par daļu no labošanas iestādes personāla, savukārt citās valstīs kapelāni tiek nolīgti konkrētu pakalpojumu sniegšanai. Pirmās kategorijas gadījumā pastāv risks, ka likumpārkāpumus izdarījušo vardarbīgo ekstrēmistu uzticība kapelāniem samazināsies vai viņi tiks uzskatīti

par “valsts pārstāvjiem”. Tā kā tomēr tas dažkārt ir noteikts arī tiesību aktos, katrā valstī piemērotie organizatoriskie risinājumi atšķirsies.

c) Kapelāniem papildus darbam ar cita veida likumpārkāpējiem ir svarīgi saņemt apmācību par to, kā ieslodzījuma vietas vidē strādāt ar vardarbīgiem ekstrēmistiem vai kā strādāt ar šādiem likumpārkāpējiem probācijas uzraudzībā. Ieteicama īpaša informācija par radikalizācijas procesu.

d) Vienošanās par sensitīvu informāciju. Likumpārkāpēju sarunas ar kapelāniem parasti ir konfidenciālas, un tās aizsargā vienošanās par privātuma aizsardzību. Tomēr kapelāni var dzirdēt vai uztvert signālus, kas var liecināt par radikalizāciju, vervēšanu vai pat vardarbīgām darbībām. Katrā valstī šāda informācija tiks apstrādāta atšķirīgi, bet ir svarīgi panākt vienošanās ar kapelāniem, kas nosaka gadījumus, kad viņiem ir jāziņo par satraucošiem signāliem ieslodzījuma vietai/probācijas dienestam.

e) Sadarbība starp kapelāniem un citiem ieslodzījuma vietas/probācijas dienesta darbiniekiem: lai darbs būtu efektīvs, ir svarīgi, lai starp kapelāniem un citiem ieslodzījuma vietas darbiniekiem pastāvētu uzticība. Gadījumos, kad darbinieki nav īpaši kulturāli/religiski iejūtīgi vai neizprot radikalizācijas procesu, viņi var neuzticēties kapelāniem un izturēties ar aizdomām pret viņiem. Tas savukārt apgrūtina kapelānu darbu, jo darbinieki bieži vien daudz vairāk mijiedarbojas ar likumpārkāpējiem, un tas rada spriedzi, ko likumpārkāpēji var pamanīt un izmantot.

f) Eiropā trūkst standartizācijas vai vienošanās par izglītības vai apmācības prasībām tiem kapelāniem un reliģijas pasniedzējiem, kuri strādā ieslodzījuma vietās. Ieslodzījuma vietu administrācijām ir jāapzinās, ka trūkst standartu attiecībā uz kapelānu un reliģisko pārstāvju pieņemšanu darbā, izglītošanu un apmācību, kuri piedāvā strādāt ieslodzījuma vietās, un jāveic pasākumi, lai samazinātu risku, ka viņu stāvoklis tiek ļaunprātīgi izmantots radikalizācijas veicināšanai vardarbīga ekstrēmisma virzienā.

Kādreizējie vardarbīgie ekstrēmisti

162. Kādreizējo vardarbīgo ekstrēmistu iesaistīšana palīdzības pasākumos, piemēram, “aci pret aci” vai grupas programmās un mentorēšanas iniciatīvās, var būt ļoti iedarbīgs līdzeklis, jo viņi sniedz pretējus un alternatīvus vēstījumus, tostarp savu nepastarpināto pieredzi par ekstrēmistu grupu un ideoloģijas atstāšanu. Tā kā kādreizējie ekstrēmisti ir bijuši daļa no ekstrēmistu grupas un ir domājuši kā ekstrēmisti, viņiem parasti ir liela ticamība. Viņi spēj saprast un izjust iekšējo cīņu un pretrunīgās domas un jūtas, kas likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem var būt. Daudzos gadījumos kādreizējie ekstrēmisti ir pametuši vardarbīgu ekstrēmistu grupas pirms daudziem gadiem, attīstījuši atvērtāku skatījumu uz dzīvi un pēc būtības ir motivēti palīdzēt citiem sasniegt to pašu. Ja kādreizējie vardarbīgie ekstrēmisti iepriekš ir izcietuši sodu ieslodzījuma vietā, viņiem arī būs pieredzē balstīta izpratne par to, ko nozīmē atrasties ieslodzījuma vietā.

163. Strādājot ar kādreizējiem vardarbīgajiem ekstrēmistiem, būtiska nozīme ir turpmākajiem apsvērumiem.

a) Ir ļoti svarīgi noskaidrot, vai kādreizējais vardarbīgais ekstrēmists ir atteicies no vardarbīgam ekstrēmistam raksturīgās domāšanas un norobežojas no ekstrēmistu grupas. Viens no veidiem, kā to noskaidrot, ir tas, vai kādreizējais vardarbīgais ekstrēmists ir atklāti iesaistījies reģistrētā organizācijā, kura nodarbojas ar reintegrāciju.

b) Darbā ar kādreizējiem vardarbīgajiem ekstrēmistiem pastāv slēptas darba kārtības risks. Kādreizējā likumpārkāpēja pasākumu un darbību strukturālā novērtēšana un viņa atbilžu rūpīga izskatīšana var palīdzēt novērst šo risku.

c) Dažos gadījumos kādreizējo vardarbīgo ekstrēmistu uzticamību likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu acīs var samazināt tas, ja tiek uzskatīts, ka šādas personas strādā valsts labā. Šādas personas var tikt uzskatītas par nodevējiem, un tas var ietekmēt arī viņu drošību.

d) Svarīgi izraudzīties kādreizējos vardarbīgos ekstrēmistus ar atbilstošām īpašībām un prasmēm, kas nepieciešamas darbam ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem.

Cietušie

164. Pastāv dažādi paņēmieni, kā iesaistīt no ekstrēmistu vardarbības un teroristu uzbrukumiem cietušas personas resocializācijas un atjaunojošajos palīdzības pasākumos, kas tiek īstenoti attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un pašiem cietušajiem. Nav iespējams pārvērtēt ar cietušo personu iesaistīšanu saistīto jautājumu augsto jutīguma pakāpi. Daudzus cietušos ir traumējuši notikumi, kurus viņiem ir nācies piedzīvot personīgi vai kuros iekļuvuši viņiem tuvie cilvēki. Ļoti svarīgi ir rūpīgi izvēlēties tādus cietušos, kuri vēlas un ir emocionāli gatavi sniegt liecību vai pat tikties ar likumpārkāpēju.

165. Pastāv dažādi paņēmieni, kā iesaistīt cietušos (vai viņu stāstus) palīdzības pasākumos.

a) Cietušā personiska tikšanās ar likumpārkāpēju. Tā var būt tikšanās “aci pret aci” starpnieka/padomnieka klātbūtnē vai tikšanās grupā, kurā viens vai vairāki cietušie runā ar vairākiem likumpārkāpējiem. Personisku tikšanos organizēšanai ir nepieciešams ilgs rūpīgas sagatavošanas laiks. Jābūt noteiktiem “drošības vārdiem”, ko cietušie var izmantot, lai norādītu, ka viņi vēlas pārtraukt šādu tikšanos, un nav jābūt nekādam spiedienam, lai sasniegtu mērķi (piemēram, piedošanu, vienošanos un izpratni).

b) Izmantojot videoierakstus, audioierakstus vai rakstītus stāstus, kuros cietušie izklāsta savu pieredzi. Šādā gadījumā mijiedarbība ar cietušo nav iespējama, bet šāds risinājums var piedāvāt likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem citu perspektīvu, un tas ir mazāk konfrontējošs cietušajiem.

c) Ar stāstiem un lomu spēlēm, ko izmanto pieredzējuši praktiķi; šāds risinājums tiek izmantots atjaunotā taisnīguma palīdzības pasākumos, kur galvenā uzmanība tiek pievērsta vardarbības radītajam kaitējumam, nevis likumpārkāpējam pašam vai ideoloģijai.

166. Atjaunoto taisnīguma pieeju var piemērot likumpārkāpumus izdarījušu vardarbīgu ekstrēmistu gadījumos. Kā norādījis Eiropas atjaunotā taisnīguma forums, “atjaunotais taisnīgums” ir plaša pieeja, kas ir vērsta uz nozieguma vai cita likumpārkāpuma radītā kaitējuma iespējamu labošanu. Galvenais atjaunotā taisnīguma elements ir cietušās personas, likumpārkāpēja un, iespējams, arī citu pušu, piemēram, sabiedrības, aktīva līdzdalība. Pastāv dažādi atjaunotā taisnīguma prakses veidi, un dažās valstīs tie ir sekmīgi izmantoti.

Galvenās atziņas

- Jāņem vērā neobjektivitātes un aizspriedumu potenciāls, kas pastāv tādu faktoru dēļ kā šī jautājuma profils, saistītais reputācijas risks un ārējo notikumu, piemēram, teroristu uzbrukumu, ietekme uz lēmumu pieņemšanu, un jācenšas mazināt šo potenciālu.
- Jāņem vērā un jāreaģē uz ārējiem notikumiem, kas var ietekmēt personu līdzdalību palīdzības pasākumos un lēmumus par distancēšanos u. c., kā arī notikumus ieslodzījuma vietā, kas var radīt neapmierinātību sabiedrībā.

- Procesi, ar kuriem nodrošina ģimenes locekļu, draugu un vietējās sabiedrības locekļu vēstures pienācīgu pārbaudi, attiecīgajām personām zinot, ka tiek veikta pārbaude.
- Jāuztur pienācīgi sakari starp ģimenes locekļiem un likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, kas rada līdzsvaru starp cilvēktiesībām un drošības apsvērumiem, pat ja arī ģimenes locekļi atrodas apcietinājumā.
- Skaidri procesi, kā ģimene, draugi vai NVO var veicināt palīdzības pasākumus un distancēšanās un atteikšanās centienus.
- Politika un procesi, kas nosaka un precizē valsti pārstāvošu un valsti nepārstāvošu praktiķu funkcijas un pienākumus palīdzības pasākumos.
- Piesaistīt virkni personu (no nevalstiskajām organizācijām, reliģiskos pārstāvjus, mentorus, kādreizējos vardarbīgos ekstrēmistus un cietušos) palīdzības pasākumu īstenošanai, pamatojoties uz skaidrām prasmēm un zināšanām, kas ir saistītas ar spēju efektīvi strādāt ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem.
- Jābūt gataviem strādāt novatoriski, izmantojot pilsonisko sabiedrību, ģimenes, līdzgaitniekus, kādreizējos likumpārkāpējus, jo tas veicina reintegrāciju un pieņemšanu sabiedrībā.

Atsauces/ieteicamā literatūra

- *RAN Collection of Approaches and Practices*;
- *RAN EXIT Outline for Interventions of Deradicalisation from Involvement of Violent Extremism*, Londona 1516 2016. gada marts;
- *Countering Violent Extremism: Challenges and Opportunities for Families, the Quilliam foundation* (2016. gada aprīlis);
- *European Forum for Restorative Justice* tīmekļa vietne;
- *EuroPris Radicalisation Expert Group Prison Chaplaincy and Deradicalisation* (2016. gads);
- Konferenču ziņojums: *Criminal Justice Platform Europe, Radicalisation and Violent Extremism*, Barselona, 2016. gada 26. aprīlis;
- *Marsden, S.V* (2015. gads): *Conceptualising 'success' with those convicted of terrorism offences: Aims, methods, and barriers to reintegration, Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, DOI: 10.1080/19434472.2014.1001421.
- ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (2016. gads): *Handbook on the management of violent extremist prisoners and the prevention of radicalization to violence in prisons*, 1. nodaļa, pieejama tīmekļa vietnē: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf.

SEPTĪTĀ NODAĻA. IESLODZĪJUMA VIETU UN PROBĀCIJAS DIENESTU SPĒJU VEIDOŠANA

Ievads

167. Lai varētu īstenot iepriekšējās nodaļās ieteikto praksi, ir būtiski veikt ieguldījumus spēju veidošanā kriminālās justīcijas sistēmā. Lai arī ieslodzījuma vietu vai probācijas sistēmas pilnīga pārveidošana ir ļoti sarežģīta, nelieliem pasākumiem un inkrementālām izmaiņām var būt ievērojama pozitīva ietekme. Eiropas valstu ieslodzījuma vietu un probācijas sistēmās pastāv liela daudzveidība, un šo iestāžu spēju veidošanas jomā nepastāv viena konkrēta stratēģija vai programma, kas būtu piemērota visiem gadījumiem. Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu pamata stiprināšana bieži vien ir priekšnoteikums sekmīgu mērķorientētu programmu īstenošanai, kas paredzētas radikalizācijas novēršanai un apkarošanai.

Izmaksu efektivitāte

168. Saistībā ar spēju veidošanu finanšu līdzekļi bieži vien ir pirmais jautājums, kas ir jāatrisina. Finanšu sistēmas un finansēšanas apstākļi katrā dalībvalstī atšķiras. Tomēr efektīviem pasākumiem, piemēram, pozitīvai personāla un likumpārkāpēju mijiedarbībai, nav jābūt dārgiem.

169. Svarīgi ņemt vērā, ka, lai gan attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem ir lietderīgi izmantot īpašu pieeju, attiecībā uz šo mērķgrupu var būt iespējams ļoti efektīvi un sekmīgi piemērot jau pastāvošas struktūras, kas ir sniegušas labus rezultātus darbā ar bandām vai organizētās noziedzības grupām.

170. Pirmais spēju veidošanas solis ir noteikt pastāvošo situāciju. Jānoskaidro, vai darbinieki ir saņēmuši apmācību par radikalizāciju un ekstrēmismu un kāds ir šādas apmācības līmenis, vai ir ieviesti īpaši procesi šo jautājumu pārvaldībai un vai ir ieviesti ekstrēmisma apkarošanas procesi. Šādā pārbaudē var arī noskaidrot, vai darbinieki ziņo par radikalizācijas signāliem un vai pastāv sistēma šo ziņojumu izskatīšanai. Noskaidrojot pastāvošo situāciju, tiks gūts pārskats par īstenotajiem pasākumiem un noteikti trūkumi. Pašreizējos pasākumus var pārskatīt un lēmumus var pieņemt, pamatojoties uz prioritātēm, kas pastāv jaunu pasākumu un procesu izstrādes jomā. Eiropas valstīs vardarbīgu likumpārkāpēju grupa ir ļoti maza gan absolūtā skaita ziņā, gan attiecībā pret kopējo likumpārkāpēju skaitu. Šādiem likumpārkāpējiem paredzētajām darbībām un palīdzības pasākumiem ir jābūt samērīgiem ar iesaistīto likumpārkāpēju skaitu un risku, ko viņi rada.

171. Papildus valsts iestādēm pastāv arī citi potenciālie finansētāji. Eiropas programmās var būt pieejams finansējums apmācības izstrādei, pētniecības atbalstam vai īstenošanai un palīdzības pasākumu īstenošanai.

Atbilstīgās prasmes un spējas

172. Zināšanas par konkrētām praktiķu spējām, īpašībām un prasmēm, kas var būt efektīvas darbā ar šo grupu, turpina uzlaboties. Darbinieku vispārējās spējas un īpašības, kas ir izrādījušās efektīvas citu likumpārkāpēju uzvedības programmu īstenošanā, visticamāk, būs atbilstīgas arī šai grupai. Par svarīgu praktiķa prasmi tiek uzskatīta spēja veidot uz sadarbību

vērsta attiecības ar likumpārkāpēju, spēja rādīt sociāli pieņemamas uzvedības piemēru un apkarot problemātiskos uzskatus atbalstošā, nevis konfrontējošā veidā.

173. Jaunākā informācija liecina, ka darbā ar šo grupu īpaša nozīme var būt noteiktām kvalitatīvām īpašībām un spējām, kas ir minētas turpmāk:

- a) modelēt ekstrēmismu mazinošu attieksmi un uzvedību, piemēram, būt elastīgam, kritiski domājošam, atvērtam, iecietīgam un iekļaujošam;
- b) pieņemt tādu izturēšanās veidu, kas ir dzīvespriecīgs, vērsts uz sadarbību, empātisks un iejūtīgs pret citu personu vērtībām, uzskatiem un izcelsmi (iejūtīgs pret identitāti);
- c) spēja nodibināt saikni ar personu personiskā līmenī, nevis politiskā vai akadēmiskā līmenī;
- d) spēja iedrošināt personas pārskatīt un mainīt savas attiecības ar ekstrēmistu grupu, ideju vai ideoloģiju;
- e) pārliecība un spēja apspriest jautājumus, kas ir saistīti ar vēlmi radīt politiskās pārmaiņas un ar cilvēktiesībām (piemēram, vārda brīvību), vienlaikus atpazīstot gadījumus, kad pārmaiņu radīšanai tiek izmantoti problemātiski līdzekļi un ir nepieciešama iejaukšanās, un saglabājot stingru nostāju šādos gadījumos.

Darbinieku apmācība

174. Darbinieki ir galvenais elements darbā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem gan no resocializācijas viedokļa, gan no drošības viedokļa. Saistībā ar spēju veidošanu ir svarīgi ieguldīt gan darbinieku pamatzināšanu, gan specializēto zināšanu un spēju attīstībā. Darbinieku apmācībā ir jāuzsver dinamiskās drošības nozīme un iegūto zināšanu un spēju mērķtiecīga izmantošana. Darbā pieņemto darbinieku daudzveidībai (valodas, reliģiskās piederības, kultūras piederības, dzimuma, etniskās izcelsmes ziņā) ir būtiska nozīme, lai atspoguļotu likumpārkāpēja kopuma daudzveidību un būtu iespējams strādāt ar to.

175. Attiecībā uz apmācību dažādām darbinieku grupām ir jāpiedāvā atšķirīgas apmācības shēmas:

- a) kopumā darbinieki ir jāapmāca (darbinieku pamatapmācības programmas vai izglītības ietvaros vai papildus darbinieku pamatapmācībai) jautājumos, kas ir saistīti ar kultūras konteksta izpratni, iecietību un nediskriminējošu rīcību;
- b) visiem darbiniekiem ir ieteicams iegūt vispārējas zināšanas par radikalizāciju, tostarp par galvenajiem identificēšanas paņēmieniem. Šādā apmācībā ir jāiekļauj:
 - vispārīgas zināšanas par radikalizāciju un to, kāpēc tā ir uzskatāma par problēmu ieslodzījuma vietu un probācijas vidē un pašiem darbiniekiem;
 - informāciju par attiecīgajā dalībvalstī izmantotajām definīcijām un to, kā šos terminus izmantot;
 - vispārīgas zināšanas par dažādām ideoloģijām un ekstrēmistu uzskatiem par pasaules kārtību;
 - vispārīgas zināšanas par attēliem, simboliem, vārdiem/frāzēm, saukļiem un citām vizuālām vai verbālām izpausmēm, kas ir saistītas ar šādām ideoloģijām;
 - informācija par atšķirību starp mērenu reliģisko uzvedību un radikalizācijas pazīmēm;
 - īpatnējas vai dīvainas uzvedības pazīmes, kas var liecināt par radikalizāciju;
 - gadījumu izpēti, lai uzlabotu izpratni par dažādiem scenārijiem un situācijām, ar nolūku

-
- praktiski apgūt atbilstošus atbildes pasākumus, kas būtu jāpiemēro šādās situācijās;
 - informācija par noteikumiem un procesiem, kas jāievēro, ja tiek novērota radikalizācija un/vai ekstrēmiska uzvedība, tostarp par darbinieka profesionālajām pilnvarām, ziņošanas kanāliem un sniegto ziņojumu atgriezenisko saiti;
 - informācija par pieejām, ko darbinieki var izmantot savā ikdienas darbā, lai palīdzētu likumpārkāpējam attīstīt noturību pret vardarbīgu ekstrēmismu.

176. Īpaši izraudzītiem darbiniekiem, piemēram, profesionāļiem, kuri strādā speciālajās nodaļās (psihologi, grupu vadītāji, citi profesionāļi) un kuri strādās tieši ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, ir jānodrošina papildu apmācība, kas ir saistīta ar viņu pienākumiem un profesionālo kvalifikāciju. Šajā apmācībā ir jāiekļauj:

- padziļinātas zināšanas par dažādām ideoloģijām, grupām un idejām;
- vispārēji palīdzības pasākumi un mērķorientēti palīdzības pasākumi;
- kā īstenot un pareizi interpretēt tādas riska novērtējuma pieejas, kas ir īpaši paredzētas vardarbīgam ekstrēmismam;
- informācijas apmaiņa un piemērotu informācijas apmaiņas/ziņošanas struktūru izmantošana;
- paņēmieni, ko var izmantot sarežģītās sarunās, lai veicinātu distancēšanos un deradikalizāciju;
- iesaistīšanai nepieciešamo papildu prasmju pilnveidošana;
- īpašu deradikalizācijas un distancēšanās palīdzības pasākumu īstenošana.

Palīdzības pasākumu īstenošanu un novērtējumu apmācība

177. Ikvienai personai, kas īsteno palīdzības pasākumus attiecībā uz likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, jābūt pieejamiem papildu pārvaldības, atbalsta un uzraudzības līmeņiem, lai spētu nodrošināt specializētus palīdzības pasākumus, kuri ir nepieciešami likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem. Tāpat kā citu sodāmas rīcības programmu gadījumā, paredzams, ka efektīvi būs tie palīdzības pasākumi, kuri ir labi pārvaldīti, īstenoti atbilstoši paredzētajam un nodrošina atbilstošu atbalsta un uzraudzības līmeni. Tomēr vairāku iemeslu dēļ personām, kuras īsteno palīdzības pasākumus ekstrēmisma novēršanas nolūkā, var būt nepieciešama papildu pārvaldība, atbalsts un uzraudzība:

- a) personas, kuras īsteno palīdzības pasākumus, veikto pienākumu dēļ var kļūt par nevēlamas noskaņošanas, manipulācijas, korupcijas un iebiedēšanas mērķiem;
- b) tā kā palīdzības pasākumos lielāka uzmanība var būt pievērsta tam, lai palīdzētu personām pārskatīt attiecības, darba attiecību robežām ir jābūt skaidrāk noteiktām un pārvaldītām;
- c) tā kā mūsu zināšanas par efektīviem palīdzības pasākumiem attiecībā uz šo grupu ir ierobežotākas, praktiķiem, kuriem var būt nepieciešams arī lielāks atbalsts un uzraudzība, var piešķirt lielāku profesionālo rīcības brīvību paredzēto rezultātu sasniegšanai tiesību aktos noteiktajās robežās;
- d) praktiķiem var būt grūtāk veidot praktisko pieredzi darbā ar šādām personām, jo ieslodzījuma vietās vai probācijas uzraudzībā var nebūt daudz šādu personu;
- e) praktiķi var tikt uztverti kā likumpārkāpēju “ārgrupas” dalībnieki, un tas var radīt gan problēmas, gan iespējas, bet tas jebkurā gadījumā nosaka nepieciešamību pēc cieša atbalsta un uzraudzības.

Darbinieku pilnvarošana

178. Radikalizācija un vardarbīgs ekstrēmisms bieži vien ir viens no politiskās un organizatoriskās darba kārtības prioritārajiem jautājumiem. Tādēļ darbinieki var izjust spiedienu un nedrošību par savu kompetenci strādāt ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem. Ir svarīgi saglabāt pārliecinātus darbiniekus, kuri darbā ar šādiem likumpārkāpējiem uzticas savām prasmēm un zināšanām. Turklāt viņiem ir jāpiedāvā veidi (kā izklāstīts iepriekš sadaļā par apmācību), kā pilnveidot zināšanas un prasmes.

179. Darbs ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem var būt ļoti intensīvs, jo šādi likumpārkāpēji var izdarīt psiholoģisku spiedienu uz darbiniekiem. Daži likumpārkāpumus izdarījuši vardarbīgi ekstrēmisti var būt sabiedrības uzmanības centrā, tad arī darbinieku rīcībai un lēmumiem ir pievērsta pastiprināta uzmanība. Būtiska nozīme ir labai atbalsta sistēmai, kas ir paredzēta tiem darbiniekiem, kuri strādā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem. Šāds atbalsts var ietvert:

- informācijas sniegšanu;
- stresa vadību;
- mentorēšanu (piemēram, ko īsteno cits darbinieks vai ārējs mentors);
- drošības tīkla izveidi (skaidras procedūras, atkāpšanās iespējas un atbalstoša pārvaldība).

Sadarbības un zināšanu apmaiņas tīklu veidošana

180. Tādu vietējo, valsts un starptautisko tīklu izveide, kuros notiek zināšanu apmaiņa starp politikas veidotājiem, pētniekiem un praktiķiem, var sniegt pievienoto vērtību spēju veidošanas jomā.

- Eiropas tīklu piemēri: Eiropas Padome [Terorisma ekspertu komiteja (*CODEXTER*), Penoloģijas sadarbības padome (*PCCP*)]; Radikalizācijas izpratnes tīkls (*RAN*); Eiropas Cietumu un labošanas dienestu organizācija (*EuroPris*); Eiropas Probācijas konfederācija (*CEP*); Eiropas Atjaunotā taisnīguma platforma (*EPRJ*).
- Starptautisku tīklu piemēri: Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (*UNODC*) un Globālais terorisma apkarošanas forums (*GCTF*).

181. Būtiska nozīme ir vajadzībai pēc pastiprinātas saziņas starp valdībām un valsts iestādēm. Vardarbīgu ekstrēmistu un radikalizētu likumpārkāpēju pārvaldības un novērtēšanas sekmīgums ir atkarīgs no informācijas savlaicīgas apmaiņas starp iestādēm un to iekšienē, kā arī valdībās un starp tām. Vardarbīgs ekstrēmisms neapstājas pie valsts robežām, un gan ieslodzījuma vietā esošo ieslodzīto drošība, gan to sabiedrības drošība, kurās ekstrēmisti dzīvo, ir atkarīga no attiecīgas informācijas pilnvērtīgas apmaiņas par personām, kuras var apdraudēt vienu vai daudzas valstis. Šādas informācijas apmaiņa ir ļoti svarīga iedzīvotāju drošībai valstīs, kuras bijušais ieslodzītais vai probācijas klients var bez grūtībām šķērsot.

Izpēte un novērtēšana

182. Valsts iestādēm un starptautiskajām organizācijām ir jāpalielina ieguldījumi izpētē saistībā ar 1) pieejamo vardarbīga ekstrēmisma riska novērtējuma protokolu pieaugošo validāciju, 2) distancēšanās un deradikalizācijas programmu efektivitātes un optimālo principu noteikšanu, 3) informācijas iegūšanu par radikalizācijas novēršanas programmu efektivitāti, 4) kādreizējo vardarbīgo ekstrēmistu sekmīgas reintegrācijas optimālo stratēģiju

izpēti un paziņošanu.

183. Ieguldījumi izpētē ir svarīgi, lai nodrošinātu vairāk ar pierādījumiem apstiprinātas informācijas par tām atteikšanās, distancēšanās un deradikalizācijas programmām, kuras nodrošina vislabākos rezultātus. Ieslodzījuma vietās īstenotajām resocializācijas programmām ir vajadzīga rūpīga novērtēšana, lai uzlabotu efektivitāti, kā arī nodrošinātu likumpārkāpējiem labākās iespējas atteikties no vardarbīga ekstrēmisma un pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas atgriezties sabiedrībā. Tam ir nepieciešama ieslodzījuma vietas gatavība būt atvērtiem un atklātiem savās pieejās un vēlme veikt izmaiņas savās programmās, pamatojoties uz jaunākajiem pētījumiem un rezultātu novērtējumiem.

184. Nepieciešama starpvaldību sadarbība un starptautiskas datubāzes izveide attiecībā uz riska novērtējuma protokoliem un vardarbīgu ekstrēmistu palīdzības programmu rezultātu noskaidrošanai. Zināšanu uzlabošana par vardarbīgu ekstrēmismu un metodēm, kā novērst risku un apdraudējumu, ko rada atbrīvotie ieslodzītie un probācijas uzraudzībā vai pirmstiesas apcietinājumā esošās personas, ir atkarīga no pieejamo zinātnisko datu paplašināšanas. Vardarbīgs ekstrēmisms ir zemas iespējamības problēma, lai arī tas rada katastrofālas sekas un teroristu uzbrukumus var iet bojā cilvēki. Valstis cenšas izveidot datubāzes tādas informācijas apkopošanai, kas uzlabotu zināšanas par efektīviem protokoliem un pārvaldību. Lai šīs iniciatīvas būtu sekmīgas, tām ir nepieciešams atbalsts. Starpvaldību sadarbību var ietekmēt ar valsts datu aizsardzību saistīti jautājumi. Šāda sadarbība ir steidzami nepieciešama.

185. Nepieciešami pierādījumos balstīti pētījumi, kam būtu pievienotā vērtība no politikas viedokļa un ar ko varētu pamatot ieslodzīto pārvaldību labošanas iestādēs un pēc viņu atbrīvošanas vai probācijā. Tas attieksies arī uz ārvalstu kaujinieku parādību, kas mūsdienās daudzās valstīs tiek uzskatīta par kriminālpārkāpumu.

Komunikācija un plašsaziņas līdzekļi

186. Ir jābūt skaidrai un noteiktai stratēģijai attiecībā uz visu ieslodzījuma vietu amatpersonu un darbinieku saziņu ar plašsaziņas līdzekļiem un sabiedrību. Stratēģijā un komunikācijas politikā ir jābūt ņemtiem vērā ar likumpārkāpējiem un darbiniekiem saistītajiem konfidencialitātes jautājumiem. Šīs izstrādātās stratēģijas un procedūras attiecībā uz saziņu ar plašsaziņas līdzekļiem un informācijas izpaušanu gan krīzes situācijās, gan situācijās, kad ārkārtas apstākļi nepastāv, ir jādara zināmas visiem darbiniekiem. Darbiniekiem ir jāaizliedz sniegt jebkādu informāciju par likumpārkāpējiem, izmantojot sociālos plašsaziņas līdzekļus vai citus neformālus paņēmienus, un ir jāaizsargā to profesionāļu identitāte, kuri strādā ar vardarbīgiem likumpārkāpējiem.

187. Ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem ir jābūt informētiem par tiem likumpārkāpumus izdarījušajiem vardarbīgajiem ekstrēmistiem un teroristiem, attiecībā uz kuriem saziņā ar plašsaziņas līdzekļiem ir jāievēro īpaša piesardzība. Gan likumpārkāpējs, gan viņa advokāts, ģimene, draugi, izmantojot virkni saziņas līdzekļu (jo īpaši internetu), var uzturēt saziņu ar plašsaziņas līdzekļiem par situācijām, kas ir saistītas ar piespiesto brīvības atņemšanas sodu vai probācijas uzraudzību, un saistītajiem apstākļiem. Vispārējā saziņas stratēģijā ir jāņem vērā šo paaugstinātas jutības gadījumu veids. Darbiniekiem jāapzinās, ka, atšķirībā no lielākās daļas citu likumpārkāpēju, grupas sabiedrībā var aktīvi censties izmantot likumpārkāpumus izdarījušo vardarbīgo ekstrēmistu apstākļus (ieslodzījuma vietā un probācijā) kā iegastu savas idejas sludināšanai un pretenziju izvirzīšanai pret varas iestādēm. Šīs grupas var izmantot savu mērķu sasniegšanai to, kā pret tām izturas ieslodzījuma vietā (jo

īpaši). Saziņas ietekmēšana, lai uzspiestu politiskas pārmaiņas, ir svarīgs instruments, ko ekstrēmistu grupas izmanto, tādēļ darbiniekiem ir jāsauglabā modrība attiecībā uz šādu grupu darba kārtību un iespējām manipulēt ar jebkuru saziņu ar plašāku sabiedrību. Darbiniekiem jāveic pasākumi, lai mazinātu informācijas ļaunprātīgu izmantošanu, piemēram, koordinējot saziņu par konkrētiem jautājumiem, izmantojot centrālo preses biroju, proaktīvi izplatot informāciju par politiku un procedūrām (nevis darot to reaktīvi) un nodrošinoties pret veidiem, kā informāciju varētu izmantot, ja tā tiktu paziņota bez pienācīgas uzmanības un rūpības. Lai mazinātu sabiedrības bažas un nodrošinātu izpratni, nepieciešams regulārs darbs ar plašsaziņas līdzekļiem.

Galvenās atziņas

- Darba pieejas izstrādāšanai ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem ir jāizmanto pastāvošās struktūras, spējas un finanšu līdzekļi (jo īpaši, ja līdzekļi ir ierobežoti).
- Darbiniekiem jānodrošina atbilstoša apmācība, lai uzlabotu viņu informētību par vardarbīga ekstrēmisma rādītājiem un radikalizācijas procesiem vardarbības virzienā.
- Jānodrošina specializēta apmācība tiem darbiniekiem, kas darbā tieši saskaras ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem.
- Jānodrošina, ka personāla komplektēšanas politika veicina daudzveidību etniskās izcelsmes, valodas, dzimuma, reliģiskās piederības un kultūras piederības ziņā.
- Jābūt atbilstīgām apmācības, vadības un uzraudzības struktūrām, lai atbalstītu praktiķus, kuri īsteno palīdzības pasākumus (tostarp sociālos darbiniekus, pedagogus, psihologus, reliģiskos pārstāvjus).
- Jāizveido sakari ar tīkliem valsts un starptautiskā līmenī, lai uzlabotu ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbinieku attiecīgo zināšanu bāzi un informētību par labāko praksi.
- Ieteicams ieguldīt pētniecībā un novērtēšanā, vienlaikus nodrošinot pētāmo personu identitātes aizsardzību.
- Ieteicams izstrādāt skaidrus noteikumus saziņai un darbam ar plašsaziņas līdzekļiem, lai gūtu sabiedrības atbalstu.
- Darbs ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem un šādu personu uzraudzība ir jāveic sadarbības tīklā ar citām iestādēm, piemēram, policiju, izlūkdienestiem un citiem saistītiem profesionāļiem, izmantojot vienotu valodu, informāciju un izpratni.
- Darbiniekiem ir pilnībā jāizprot konkrētie un atsevišķie jautājumi, kas var pastāvēt saistībā ar likumpārkāpumus izdarījušiem vardarbīgiem ekstrēmistiem, un tas, kā izmantot uzraudzību šo jautājumu risināšanai un pārvaldīšanai.
- Darbiniekiem ir jāapsver konkrēti jautājumi, kuriem var būt lielāka nozīme saistībā ar šo likumpārkāpēju grupu, piemēram, noskaņošanas vadība, robežu noteikšana un stereotipiskus pieņēmumus mazinošas uzvedības modelēšana.
- Jāizstrādā tāda politika un procesi, kas palīdzētu darbiniekiem, kuri tieši strādā ar likumpārkāpējiem un vēlas saņemt atbalstu no vietējām iestādēm un organizācijām, lai nodrošinātu likumpārkāpējiem iespēju piekļūt pamatvajadzībām un plašākām iespējām, kas veicinātu viņu distancēšanos un atteikšanos no likumpārkāpumu izdarīšanas.

Atsauces/ieteicamā literatūra

- McGreevy, G. (2013. gads) 'Probation and the role of public relations' *Irish probation Journal* 10. sējums.

-
- *RAN Collection of Approaches and Practices*, nodaļa *Training Support: DGs Migration and Home Affairs What we do ...RAN best practices collection Ranawarenessraising*
 - Soriano, M.R.T. (2014. gads). *Prison policy as an antiterrorist tool: Lessons from Spain*. Izdevumā A. Silke (red.) *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*. Oxon: Routledge.
 - ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (2016. gads): *Handbook on the management of violent extremist prisoners and the prevention of radicalization to violence in prisons*, 1. nodaļa, pieejama tīmekļa vietnē: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf.